

Brugge(n) voor jongeren

Maatschappelijk kwetsbare jongeren in Brugge: Waar staan we? Waar willen we naartoe?

Studie in opdracht van Stad Brugge, OCMW Brugge en CAW Regio Brugge

BRUGGE
WERELDERFOEDSTAD

Voorwoord

Brugge wil een stad zijn voor iedereen, jong en oud, rijk en arm, van hier of van daar. Ook kinderen en jongeren hebben vanzelfsprekend hun plaats in dat verhaal: ze vormen de toekomst van onze stad en we moeten ze dan ook alle kansen geven om zich te ontpoppen tot enthousiaste, krachtige en creatieve burgers. Deze evolutie loopt niet voor iedereen gelijk: onze stad telt net als elders een aantal jongeren die heel wat last ervaren om zich te ontpoppen. Ze vertrekken met een achterstand op vele vlakken of raken verstrikt in de raders van het leven, waardoor ze vaak maatschappelijk kwetsbaar worden.

Heel wat actoren zijn in Brugge actief om deze maatschappelijk kwetsbare jongeren te ondersteunen. Dit gebeurt met een grote professionele gedrevenheid. Deze actoren doen dit in eerste instantie vanuit het belang van de jongere, om hun ontplooiingskansen maximaal kunnen benutten. Deze ondersteuning bieden deze actoren ook vanuit een algemeen belang: wie zich niet maximaal kan ontplooien blijft kwetsbaar, afhankelijk en raakt mogelijks niet geïntegreerd in het samen-leven.

Het werken met maatschappelijk kwetsbare jongeren is arbeidsintensief en vraagt dus heel wat inspanningen, zowel van de overheid als van private organisaties. We hebben er dan ook alle belang bij deze inspanningen maximaal op elkaar af te stemmen. Vanuit de overtuiging dat wat we samen doen we ook beter doen.

Maar wie doet wat op vandaag ? Wie is die groep van maatschappelijk kwetsbare jongeren ? Bereiken we deze voldoende ? Waar schieten we tekort? En welke mogelijkheden zijn er om ons bereik te versterken ?

Deze en andere vragen wil het stadsbestuur, het OCMW en het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) Regio Brugge van een antwoord voorzien. Daarvoor werd een beroep gedaan op de vzw Uit De Marge: deze organisatie heeft heel wat ervaring in het werken met maatschappelijk kwetsbare jongeren.

In dit studierapport worden de resultaten van intens studiewerk gebundeld. De stad Brugge, het OCMW Brugge en CAW Regio Brugge danken niet alleen de vzw Uit De Marge maar ook alle verantwoordelijken en veldwerkers die bij het tot stand komen van dit studiewerk een rol hebben gespeeld.

Ns Stadsbestuur
Patrick Moenaert
Burgemeester

Ns OCMW Brugge
Frank Vandevoorde
Voorzitter

Ns CAW Regio Brugge
Kurt Boelens
Voorzitter

Opzet van de studie

Gebaseerd op een lange traditie van actieve aanwezigheid in het werkveld is het de overtuiging van Uit De Marge dat het aanspreken van zogenaamd moeilijk bereikbare doelgroepen wel haalbaar is, maar dat kan enkel vanuit een gedegen kennis van leefwereld van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en de gezinnen waarin ze leven.

Om deze vraagstelling verder uit te klaren is een beleids- en praktijkgericht onderzoek dan ook zeer relevant. Het gaat er hierbij om een zicht te krijgen op de plaatsen waar jongeren hun tijd doorbrengen en de manier waarop ze daar al dan niet ondersteund worden (inclusief de vraag hoe ze dat zelf beleven). Vanuit de verzamelde evidentie kan verder gewerkt worden aan een ondersteunend beleid waarin maatschappelijk kwetsbare jeugd op zijn minst niet verder gemarginaliseerd wordt.

Stuurgroep

De opdrachtgevers van het onderzoek vormden meteen ook de stuurgroep die het onderzoek mee in goede banen heeft geleid: stedelijke preventiedienst en stedelijke jeugddienst, Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW regio Brugge) en het OCMW. De stuurgroep formuleerde drie centrale vragen:

1. **Wie** zijn maatschappelijk kwetsbare jongeren, hoe groot is deze groep in Brugge?
2. **Wat is op vandaag** het dienstverlenings- en ondersteuningsaanbod voor deze doelgroep en wat is het bereik ervan? Zijn er eventuele lacunes of overlappingsen?
3. **Welke ambities zijn er** om rond deze doelgroep te werken en welke beleidsvisie willen en kunnen we gebruiken om een beleidsplan hieromtrent op te stellen? Hoe vertalen we deze ambities naar concrete en gedeelde beleidsvoorstellen?

Methodiek

Dit onderzoek moet perspectieven openen om het jeugdwelzijnsbeleid in Brugge nog steviger fundamenten te geven. Een dergelijk project kan niet ontworpen worden 'out-of-the-blue'. Een ambitieus opzet als dit is alleen maar mogelijk vanuit een grondige analyse van wat nu gebeurt en vooral ook met de volle participatie van het werkveld. Het onderzoek werd opgebouwd in drie stappen:

- Documentanalyse (een meer diepgaande analyse van het lokaal sociaal beleidsplan, sportbeleidsplan, cultuurbeleidsplan, jeugdwerkbeleidsplan).
- Interviews met sleutelfiguren en bevoorrechte getuigen (de respectievelijke gemeentelijke diensten, maar ook jeugdraad, algemeen welzijnswerk, het OCMW, armoedeverenigingen, drughulpverlening, time-out, centra deeltijds onderwijs, ...).
- Ruimere terugkoppeling van de eerste bevindingen naar een breder forum. Op basis van een eerste denk- en discussiedag werd het tussentijds rapport uitgediept. Dat werd opnieuw getoetst en verfijnd op een tweede, druk bijgewoonde denkdag.

Dit alles integreerden we in een finaal rapport waarin we de lokale maatschappelijke analyse beschrijven en een perspectief openen om het (brede) jeugd welzijnsbeleid beter af te stemmen op de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare jongeren in al hun diversiteit en op het beleid in de andere domeinen.

In het rapport komen achtereenvolgens aan bod:

1. De maatschappelijke analyse
2. De lokale uitdagingen
3. De lokale antwoorden: een overzicht van het werkveld
4. De aanbevelingen
5. De synthese

Filip Coussée, Jan Deduytsche, Bart Neiryck en Sophie Demeere
Universiteit Gent – Uit De Marge

Inhoudstafel

Deel 1	De maatschappelijke analyse	P. 7
	<ol style="list-style-type: none">1. Is lokale vermaatschappelijking een antwoord op globale 'ontzorging'?2. Zijn tijdelijke projecten en trajecten een antwoord op structurele en permanente uitsluiting?3. Kan een verkokerd werkveld een antwoord bieden op een alomvattende problematiek?	
Deel 2	De lokale uitdagingen	p. 17
Deel 3	De lokale antwoorden: een overzicht van het werkveld	p. 24
Deel 4	SWOT-analyse	p. 61
Deel 5	Aanbevelingen	p. 67
Deel 6	Algemeen besluit en synthese	p. 88

DEEL 1

Situering van de opdracht

In dit onderzoek staan het sociaal werk en het sociaal beleid van de Stad Brugge centraal. We focussen in het bijzonder op jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities. Zij hebben het meeste nood aan ondersteuning, maar lijken er soms het minst gebruik van te (kunnen) maken. De grote maatschappelijke vraagstukken voor deze doelgroep hier zijn niet anders dan op andere plaatsen in Vlaanderen. Het antwoord van het sociaal werk en het sociaal beleid is ook hier niet anders dan elders: enerzijds een vaste kern geconcentreerd rond individuele hulpverlening, vaak gekenmerkt door groeiende wachtlijsten en anderzijds een gefragmenteerd beleid dat preventief en proactief optreedt. Weinig mensen hebben nog het overzicht. We weten niet goed waar we vandaan komen en waar we naartoe gaan. Daarom is het goed om af en toe eens stil te staan bij wat we aan het doen zijn. Dat is in essentie wat dit onderzoek doet. Samen met beleid en werkveld stellen we ons de vraag met welke problemen we vandaag in Brugge worden geconfronteerd. Wat is de samenhang daartussen? Hoe proberen we aan die problemen tegemoet te komen? En wat is de samenhang tussen onze voorzieningen en strategieën?

Alle informatie uit documenten en interviews bracht ons tot onderstaande algemene probleemanalyse. Daarin onderscheiden we drie tendensen en uitdagingen. Die zijn zeker ook ruimer herkenbaar. Daarna staan we stil bij de lokale antwoorden die worden ontwikkeld in Brugge. We stellen ons daarbij aansluitend de vraag of dat de goede antwoorden zijn.

1. Is lokale vermaatschappelijking een antwoord op globale 'ontzorging'?

De laatste decennia werden de bevoegdheden op het vlak van jeugdbeleid en in mindere mate ook van het welzijnsbeleid deels overgeheveld van Vlaanderen naar het lokale niveau. Deze gedeeltelijke decentralisering zorgt ervoor dat lokaal beleid en lokaal werkveld sterker op elkaar betrokken zijn. Dat is positief. Het verhoogt bijvoorbeeld de kansen op reële participatie van die mensen in de maatschappelijk meest kwetsbare posities. Tegelijk is de relatie lokale overheid – lokaal werkveld niet eenvoudig. Wat doet de overheid zelf? Wat wordt uitbesteed? In welke mate moet de overheid regisseren? In welke mate moet het werkveld registreren? In welke mate kan een lokale overheid een vaak bovenlokaal werkveld aansturen? Hoe zorgen we ervoor dat het niet altijd de meest kwetsbaren zijn die het minst profi-

teren van een lokaal ondersteuningsbeleid? Moet de lokale overheid altijd de gaten dichtrijden die Vlaanderen laat vallen in de bijzondere jeugdzorg, het algemeen welzijnswerk, de geestelijke gezondheidszorg, ...?

Eén ding is duidelijk: overheid en werkveld zijn partners in het uitbouwen van een breed proactief beleid. Dat betekent dat we een ondersteunend beleid willen uitbouwen dat meer gericht is op participatie aan de samenleving dan op insluiting in een geïnstitutionaliseerde hulpverleningssector. Het ganse sociale werkveld is op het hoogtepunt van de verzorgingsstaat enorm geprofessionaliseerd. Een wat pervers gevolg is dat we veel problemen ontrokken hebben aan de lokale samenleving. Mensen die ondersteuning nodig hebben om zich sociaal te integreren, werden paradoxaal genoeg vaak toegeleid naar de geïnstitutionaliseerde hulpverlening. Inclusie in een institutie draagt niet noodzakelijk bij tot inclusie in de samenleving. We keren daarvan terug. De zorg moet meer ingebed zijn in de samenleving. Een hulpverlening die zich geïsoleerd opstelt, helpt immers feitelijk mee aan de ontzorging van de samenleving. Dat betekent niet dat we gigantisch kunnen besparen en dat we sociaal werk kunnen de-professionaliseren. We hebben een samenleving op twee snelheden gecreëerd. Met een boutade: de ene helft van de bevolking heeft geld, maar geen tijd, bij de andere helft is het net omgekeerd. *Zonder een brede, sociale ondersteuningsinfrastructuur (in de ruime zin van het woord¹), vorm gegeven door vrijwilligers en beroepskrachten, zullen we het niet redden.* We moeten niet minder sociaal werk hebben, maar wellicht het sociaal werk wel anders oriënteren. Meer ondersteunend ten aanzien van de lokale samenleving om om te gaan met sociale problemen, minder gericht op het 'isoleren' van de dragers van sociale problemen. Deze tendens wordt door een aantal respondenten ook omschreven als 'vermaatschappelijking' van het sociaal werk. Het gaat niet zozeer om het werken aan marginalen, maar om het tegengaan van marginalisering.

Er zijn tendensen die wijzen op een groeiende vermaatschappelijking van het sociaal werk. Een deel van de bijzondere jeugdzorg wordt toegankelijker, er wordt in de geestelijke gezondheidszorg sterk gepleit voor minder residentiële en meer ambulante zorg, het algemeen welzijnswerk wordt gevraagd zich nog scherper te profileren als eerstelijnsdienst. Tegelijk

¹ Met sociaal werk doelen we op de gedifferentieerde lappendeken van organisaties, bewegingen, voorzieningen en instellingen op het sociale veld tussen individu en samenleving: jeugdorganisaties, sportverenigingen, culturele bewegingen, algemeen welzijnswerk, jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg, zorg voor personen met een handicap, integratiesector, preventiewerk, verenigingen waar armen het woord nemen, ...). In de ruimste benadering kunnen we hier onderwijs-, huisvestings- en tewerkstellingsactoren bijrekenen. Ze moeten op lokaal vlak zeker betrokken worden in deze discussie.

Al deze actoren dragen bij tot sociale integratie. Ze doen dat via pedagogische weg (individuen aanpassen aan de samenleving) en sociale weg (samenleving aanpassen aan diversiteit van individuele noden en aspiraties). Vaak richten ze zich op onderscheiden doelgroepen. Niet zelden ontwikkelen ze zich tot een 'aparte' sector, wat leidt tot complexe discussies over geïntegreerd werken, regie, afstemming, registratie, ... Discussies waarin we vooral naar onze eigen organisatorische vraagstukken kijken en waardoor we de initiële sociale en pedagogische missie van ons werk wel eens uit het oog verliezen: al deze actoren werken op het spanningsveld tussen individu en samenleving, tussen Lissabon strategie (economische groei, competitie en concurrentie) en sociale grondrechten (herverdeling, gelijkheid en solidariteit). Welvaart en welzijn blijken niet langer in elkaars verlengde te liggen. Het is goed om weten hoe we ons positioneren tegenover elkaar, maar dat mag ons niet laten vergeten dat we ons ook op dat sociaalpedagogische spanningsveld moeten positioneren. Willens nillens.

zijn er tendensen die wijzen op een beweging weg van de samenleving. We hebben de mond vol van de noodzakelijke overgang van *aanbodgestuurde zorg naar vraaggerichte zorg*, al decennia lang. Centra algemeen welzijnswerk (CAW) worden echter steeds groter. De vorige fusie – binnen de Brugse regio – is nog maar net afgerond of er komt al weer een nieuwe fusie aan (Brugge – Oostende). De integrale jeugdhulpverlening is al meer dan tien jaar aan het 'integraliseren'. Het einde lijkt nog niet in zicht en het is niet duidelijk of het onderscheid tussen rechtstreeks en niet-rechtstreekse hulpverlening de facto veel zal veranderen, behalve een toename van de wachtlijsten. We blijven maar organiseren en herorganiseren. We hebben crisisopvang op verschillende fronten, maar meestal moet je wel eerst op de wachtlijst. Misschien wel tot de crisis voorbij is. Hoe paradoxaal kan sociaal werk zijn?

De lokale beleidsmakers – en vaak ook de veldwerkers – staan erbij en kijken ernaar. Ondanks alle reorganisaties zien ze gaten vallen. Moeten zij op lokaal niveau die gaten dichtten? Kan een lokaal 'vermaatschappelijkende' zorg op tegen een globaal 'ontzorgende' maatschappij? Wellicht niet, maar dat ontslaat ons uiteraard niet van onze verantwoordelijkheid voor de inwoners in de meest kwetsbare situaties, ook niet in die gevallen waarin mensen zich aangepast hebben aan hun marginalisering. Vraaggerichtheid zal daarbij niet volstaan. *In de meest complexe situaties en de meest kwetsbare situaties zijn er teveel vragen of helemaal geen.* Wat moet je dan met een vraaggestuurde hulpverlening? Of met een vraaggerichte hulpverlening.

2. Zijn tijdelijke projecten en trajecten een antwoord op structurele en permanente uitsluiting?

Arbeidsmarkt, onderwijs, huisvesting, ... ze lijken steeds selectiever te worden, de groepen die uitgesloten worden almaar groter. Van het sociaal werk wordt dan verwacht dat het dat 'residu' opvangt en terugleidt naar wat men het 'reguliere' circuit noemt. Een moeilijke opdracht omdat een sociaal werker via de ondersteuning van individuen nooit vat krijgt op de selectiemechanismen binnen bijvoorbeeld het onderwijs of de arbeidsmarkt die mede verantwoordelijk zijn voor de uitsluiting. Sociale werkers willen niettemin doen wat ze moeten doen: problemen oplossen. Onze strategieën worden bepaald vanuit die sterke oplossingsdrang: een steeds meer geïndividualiseerde en activerende aanpak gericht op het opvangen en herintegreren van die groep in dat zogenaamde 'reguliere' circuit. In dat reguliere circuit is steeds minder ruimte voor een benadering op maat. Tegelijkertijd staan we als samenleving minder positief tegenover een apart circuit waar wel ruimte is voor een aanbod op maat. Er is in onze activerende welvaartsstaat een taboe gegroeid op 'eindvoorzieningen'

(Wolf, 2002, p.11). Dat maakt dat nogal wat mensen in kwetsbare situaties permanente jojo-bewegingen maken tussen inburgering en uitburgering. Ook aan de onderkant van onze samenleving kan opgejaagd en stressvol leven zijn. Een stress die moeilijker dragen is wegens sociaal-economische onzekerheid. Zonder perspectief en hoop is er weinig ontwikkeling mogelijk (Dasberg, 1975).

Onze activerende aanpak werkt dus wel, maar lijkt heel selectief te werken en maakt het leven aan de onderkant niet noodzakelijk menswaardiger. En er is meer: niet alleen sociaal werkers zijn heel erg gedreven om mensen te helpen, ook beleidsmakers hopen langs deze weg de sociale problemen op te lossen waarvoor zij zich gesteld zien. Het samengaan van de drang om mensen te helpen en meteen ook sociale problemen op te lossen, kan ertoe leiden dat dezelfde selectiemechanismen die aan de grondslag liggen van de uitsluiting gehanteerd worden om mensen terug in te sluiten: we proberen mensen sterker te maken zodat ze beter meekunnen en niet meer hoeven achter te blijven. Een extra duwtje in de rug moet voldoende zijn. We moeten mensen ook niet eeuwig gaan pampieren, zo luidt het dan. Het risico met dat soort oplossingsstrategieën is dat we enkel die mensen helpen die 'hulpverleningsklaar' zijn. Zij die met andere woorden relatief dicht staan bij de gangbare normen van wat we verstaan onder sociale integratie: meekunnen in het 'reguliere' circuit. Zij die niet te 'regulariseren' lijken, vallen eruit of sluiten zichzelf uit van ons aanbod omdat ze het als weinig bruikbaar ervaren. Met die groep kunnen we ook onze streefcijfers moeilijker behalen, dus misschien is het verstandiger om ze niet binnen te laten. In Nederland is men die groep de 'zorgwekkende zorgmijders' gaan noemen, waarmee de verantwoordelijkheid meteen bij het individu wordt gelegd. De zorgwekkende zorgmijders klinkt niet alleen als betref het een album van Suske en Wiske, het begrip wijst op een eenzijdige benadering van een complexe sociale problematiek. Het **pistachio-effect** (Tiffany, 2010, p.70) is een meer accurate omschrijving. Dat beeld verwijst naar het samenspel tussen een aanbodgestuurd sociaal werk en een oplossingsgerichte lokale overheid die resultaten wil zien: **de nootjes die het meest gesloten zijn, blijven in het schaaltje. In het beste geval komen ze aan de beurt als we wat tijd en ruimte over hebben. Dat is steeds minder het geval. Het moet vooruit gaan. Bovendien zijn we toch een beetje bang dat we er onze tanden op stuk breken. In het slechtste – en steeds vaker voorkomende – geval ververwijzen we ze naar de vuilnisbak. De meeste nootjes komen ergens in een schemerzone terecht en worden doorgegeven van het ene preventieproject naar het andere integratietraject.** Sociale integratie staat voor hen gelijk aan een aaneenschakeling van tijdelijke projectmatige en trajectmatige ondersteuningsvormen. Ze draaien mee in een notenkrakerscarrousel waar niemand echt de tijd neemt of krijgt om het nootje open te wrikken. Moe van al dat gewrik klappen veel nootjes helemaal dicht.

3. Kan een verkokerd werkveld een antwoord bieden op een alomvattende problematiek?

Met 'sociaal' werk doelen we dus op alle sociale en pedagogische werkvormen in het veld tussen individu en samenleving. In hun missie zijn ze – aanvullend op gezin, school en arbeidsmarkt – gericht op integratie van individuen en/of gericht op een meer inclusieve samenleving. Het gaat om een heel gediversifieerd werkveld, aangestuurd vanuit heel diverse hoeken. In Brugge is er het OCMW, de Preventiedienst, de dienst Welzijn, het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW), de dienst Stedenbeleid, de VDAB, het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ), de Jeugddienst, Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), ... Elk sturen ze een deel van dat sociaalpedagogische werkveld aan. Allen zetten ze, vaak in samenwerking, projecten op gericht op specifieke problemen: huiswerkbegeleiding, buurtsport, vroegdetectie risicovol druggebruik, opvoedingsondersteuning, buurtwerk, time-out, trajectbegeleiding, preventie van alles wat niet 'regulier' is, crisisopvang, casemanagement, vindplaatsgericht werk, ...

Die differentiatie is goed, de noden en aspiraties van verschillende groepen mensen zijn ook heel uiteenlopend. Al speelt het vaak subtiele, veelal beleidstechnische onderscheid tussen hulpverlening, jeugdwerk, arbeidszorg, leerondersteuning, ... weinig rol vanuit het perspectief van wie ondersteuning nodig heeft. Tegelijk gaat het ruimere sociaalpedagogische kader vaak verloren. Sociaal werkers, maar ook sociaal beleidsmakers, lijken zich soms helemaal niet meer bewust van het gedeelde sociaalpedagogische kader waarbinnen al deze voorzieningen werken. Of het is voor hen in elk geval geen referentiekader waarbinnen gereflecteerd kan worden over het eigen werk. Die reflectie gebeurt nu vooral methodisch en introspectief.

Dat wordt nog versterkt door de hierboven vastgestelde tendens van 'ontzorging' van de samenleving. Elk deel van het werkveld lijkt een eigen antwoord te ontwikkelen op zelf gedefinieerde problemen. Dat maakt de diversiteit groter, maar wie heeft nog zicht op het ruimere kader? Wie stuurt het sociaal beleid in Brugge aan? Hoe is het overleg tussen particulier en overheidsinitiatief (en daarbinnen)? Hoe verloopt de informatiedoorstroming tussen werkvloer en management? En vooral: vinden degenen die ondersteuning nodig hebben voldoende handvatten in ons verkokerde en verkavelde aanbod? VDAB, OCMW, CAW, CLB, CGG, CBJ, JAC, ... die centra en diensten beginnen we te kennen, maar wat met SWOB, Spoor, Switch, Stuff, Sleutel, Scharnier, Sas, Salon, ZOC, VIP, Blink!, LOGiN, Hergo, WOK, WAW², ... Que?

² Een WAW-traject staat voor een geïntegreerde aanpak van Werk, Armoede en Welzijn. Doel is werkzoekenden in generatiearmoede duurzaam op weg naar werk te begeleiden en zo de armoedecirkel te doorbreken.

Uitdaging: Een nog nauwere samenwerking tussen beleid en werkvloer?

Dit zijn ontwikkelingen die reeds langer gekend zijn en aangeklaagd worden door vele respondenten in Brugge: decentralisering, resultaatgerichtheid en specialisering. Het zijn an sich allemaal oplossingsstrategieën die moeten bijdragen tot een betere beheersing van sociale problemen, maar vandaag zijn die strategieën evengoed een deel van het probleem. Zo is het en zo zal het altijd zijn. De analyse hierboven toont immers aan dat het sociaal werk op zich geen afdoend antwoord kan bieden op de problematiek van sociale uitsluiting. Processen van insluiting en uitsluiting zijn inherent aan 'samen leven'. Een samenleving zoekt voortdurend naar een werkbare 'modus vivendi': hoeveel diversiteit kunnen we verdragen zonder de sociale cohesie te schaden? Iedereen heeft recht op maatschappelijke dienstverlening teneinde een menswaardig bestaan te leiden (artikel 1 van de OCMW-wet), maar wat is een menswaardig bestaan, en voor wie? Hoe vrij kunnen we mensen daarin laten? En hoe kunnen we zoveel mogelijk vrijheid verzoenen met zoveel mogelijk gelijkheid? Dat soort vraagstukken leidt tot een permanent maatschappelijk debat, waar ook het sociaal werk en het lokaal beleid een belangrijke rol in te spelen hebben, willen ze effectief een dam opwerpen tegen processen van maatschappelijke marginalisering en niet enkel een vangnet vormen voor gemarginaliseerden.

Dit onderzoekje kan dus niet enkel een studie zijn van 'een marginale groep' in onze samenleving. Evenzeer moet het een studie zijn van de manier waarop die groep in de marge aangesproken en ondersteund wordt door dat gedifferentieerde 'sociale werkveld'. Bovendien moet het ook een studie zijn van 'processen van marginalisering'. Op welke manier kunnen sociaal werkers het lokale beleid beïnvloeden (in algemene zin, maar ook in bijvoorbeeld het onderwijs, het tewerkstellingsbeleid, het justitiële beleid of het huisvestingsbeleid) zodat processen van marginalisering vermeden worden of vroeger onderkend worden? In welke richting moeten we dat beleid beïnvloeden? Kunnen we 'reguliere' onderwijs- en arbeidscircuits wat minder selectief en meer inclusief maken? Of moeten we eerder 'categoriale' circuits opwaarderen. Moeten we het categoriale dus als het ware 'regulariseren', in plaats van deze circuits te degraderen tot time-out, voortraject, bijzondere zorg, buitengewoon onderwijs, ... of een ander label dat bovenal te kennen geeft aan de gebruikers dat ze toch maar buiten het 'reguliere' circuit terecht gekomen zijn, misschien zelfs wel abnormaal zijn? Moeten we uitsluiten om beter te kunnen insluiten? Die verbijzonderde sociaal werkers lijken in elk geval onmisbaar – iedereen dumpst er zijn ongeopende pistachenootjes – maar tegelijk zijn ze gedoemd om zichzelf overbodig te maken. Zo luidt nu eenmaal het sociaal werk devies. Geen gepamper, activeren die handel! Een bijzonder kwetsbare positie, bijna even kwetsbaar als de positie van de mensen waarmee ze werken.

Alle sociaal werkers die we spraken doorheen het onderzoek worden geconfronteerd met dit soort vragen. Allen weten ze dat ze vanuit hun dagelijkse praktijk kunnen en moeten bijdragen tot het verruimen en verrijken van het maatschappelijke debat over 'menselijke waardigheid' en over de rol van sociaal werk in de lokale samenleving. Velen missen echter de kapstokken of het perspectief om dat te doen. Ook hier moet dit onderzoek een bijdrage kunnen leveren. We mogen onszelf echter niet voorbij hollen. Dit zijn brede vragen. Te breed wellicht voor een relatief beperkt onderzoek. Toch twee factoren die het ganse vraagstuk wat meer vatbaar maken voor onderzoek:

- Bovenstaande analyse gaat op voor heel uiteenlopende doelgroepen die dreigen naar de marge van de samenleving te worden geduwd. De groep die in deze Brugse analyse centraal staat is de **categorie 16-22 jaar**. Niet meer jong, nog niet volwassen. Helaas valt deze groep ook voor het sociaal werk al te vaak tussen twee of meerdere stoelen door. Te laat voor de bijzondere jeugdzorg, te vroeg voor het OCMW? Er zijn voorbeelden van projecten die daar proberen een mouw aan te passen: Bruggen na(ar) 18 in regio Gent (2010) of loopplank tussen wal en schip in de regio Kortrijk (2011). Maar dat zijn projecten, tijdelijk en afgebakend. Sociale uitsluiting is structureel, permanent en persistent. Sociaal werk is gefragmenteerd en steeds minder (h)erkend als basisvoorziening. Jongeren in de marge kunnen op eigen kracht de kloof met de 'reguliere' samenleving niet overbruggen. De gefragmenteerde, tijdelijke ondersteuning volstaat niet. Er is een duurzame, integrale aanpak nodig. De meeste respondenten zijn het erover eens: *Alleen een leefwereldgerichte benadering kan de muurtjes tussen verschillende werkvelden overstijgen én de aansluiting maken met mensen in de meest precaire situaties*. Dat maakt ons aanbod uiteraard niet overbodig, maar vanuit het aanbod moet de stap naar de meest kwetsbare jongeren worden gezet en niet vanuit tien hoeken tegelijk, elk met een eigen project. Dat is niet makkelijk, zeker niet omdat veel voorzieningen en projecten nog vanuit Vlaanderen worden gesubsidieerd, met eigen registraties, kwaliteitsnormen en criteria. Hoe dan ook, als iedereen vanuit de eigen winkel de straat op gaat, zal niemand een vertrouwensrelatie uitbouwen. Ook daar waren alle respondenten het over eens: geen vertrouwensrelatie, geen opening. Bovendien deze versnippering van middelen komt misschien ten goede aan het sociaal werk, maar in geen geval aan haar gebruikers.
- We mikken dus op een groep 16-22 jarigen op het randje van marginalisering. Ten aanzien van die groep streven we twee doelen na: 1. preventie van marginalisering en 2. adequate en duurzame ondersteuning op maat waar nodig. Het bereiken van beide doelen zet ons voor een complexe opdracht: een leefwereldgerichte benade-

ring in een aanbodgestuurd, uitkomstgericht en gefragmenteerd werkveld. Het sociaal beleid en het sociaal werk in Brugge is dus niet anders dan elders. En toch hebben we een aantal troeven in handen.

- Brugge is een grote stad. Er is veel mogelijk. Toerisme genereert heel wat inkomsten. Er is een relatief uitgebreid werkveld en het stadsbestuur beschikt ook dankzij het stedenfonds over een aanzienlijk budget dat geïnvesteerd kan worden in het sociale veld.
- Brugge is geen grootstad. Het werkveld is overzichtelijk. Beleidsmakers in het sociaal werkveld en in het lokaal beleid kennen elkaar. Dat geldt – of dat kan ook gelden – voor veldwerkers.

Er is dus wel wat ruimte om te zoeken. Er zijn mogelijkheden om een leefwereldgericht perspectief kansen te geven. Er zijn op deze schaal ook mogelijkheden om de aanbodgestuurde circuits beter op elkaar af te stemmen. Spelen we die troeven voldoende uit? Dat moet blijken uit het onderzoekje dat hier voor ligt. We hebben in het eerste luik een grondige bevraging gedaan van een aantal sleutelfiguren in het sociaal werk en sociaal beleid. We hadden ook expliciet oog voor de ervaringen van veldwerkers. We hebben dan wel bruggen geslagen tussen lokale overheden en sociaal werk, maar de kloof tussen de beleidsmakers (directie, coördinatie, staf) en veldwerkers binnen de verschillende diensten en voorzieningen lijkt minstens even belangrijk. Zeker als we de voorzichtige aanzetten in de richting van een minder aanbodgestuurd sociaal werk en beleid en meer leefwereldgericht werk verder willen uitbouwen, dan moet de reflectie van onderuit worden gevoed. Niet van waar er gepland en ontworpen wordt, maar van vanuit die mensen die dagelijks werken met jongeren aan de rand. De eerste analyse hebben we daarom aangevuld met de informatie die we verkregen uit twee denkdagen met veldwerkers.

We hopen in dit onderzoek alvast te leren wat de *zwaktes* en *bedreigingen* zijn die zich voordoen in het Brugse sociale werkveld, maar we focussen op de *sterktes* en *kansen* om daar op een constructieve manier mee om te gaan. Deze tekst moet het kader vormen voor een grondig, duurzaam beleidsplan waarin de toekomstige lijnen van het Brugse sociaal beleid worden vastgelegd.

DEEL 2

Lokale probleemstelling

In onderstaand deel geven we weer hoe de ruimere maatschappelijke evoluties opgevangen worden in Brugge. Ook hier baseren we ons op de analyse van beleidsdocumenten en de interviews met sleutelfiguren. We focussen specifiek op de groep jongvolwassenen die in de marge leeft of op het randje balanceert. We hebben daarbij aandacht voor de manier waarop de actuele situatie vorm kreeg doorheen de jaren. We stellen niet alleen de vraag hoe we de dingen beter kunnen doen, maar ook of we wel de goede dingen doen.

Waarom aandacht voor deze groep?

Het is een vaststelling die al een tijdje meegaat in Brugge, toch zeker al sinds de eerste ontwikkelingen tot bredere samenwerking in het kader van het toenmalige SIF (Sociaal Impulsfonds, opgestart in 1996): er is een groep jongeren die zich niet herkent in of erkend voelt door het klassieke jeugdverenigingsleven. Het lokale jeugdbeleid nam – net zoals overal elders in Vlaanderen – precies dat klassieke jeugdverenigingsleven als uitgangspunt en vergrootte daardoor de facto de ongelijkheid in mogelijkheden tussen verschillende jongeren.

Er werden uiteraard flankerende maatregelen ontwikkeld, in eerste instantie door de Stedelijke Jeugddienst. Grabbelpas en speelpleinwerk zijn de meest gekende voorbeelden. Grabbelpas bereikt echter een eerder kansrijke groep, kinderen en ouders die goed weten hoe zich te organiseren en hun tijd te structureren. Speelpleinwerk bereikt, mede dankzij haar opvangfunctie, een bredere sociale mix, maar spreekt vooral kinderen aan, geen maatschappelijk kwetsbare jongeren (ook niet als animator, met uitzondering van de buurtgerichte initiatieven op Sint-Pieters en Sint-Jozef). Andere ontwikkelingen op het vlak van jeugdcultuur en jeugd ontmoetingsruimte zijn lovenswaardig, maar dreigen ook altijd opnieuw de jeugd uit de hogere sociale klassen aan te trekken. Ook in die andere pijlers van het brede jeugdbeleid (onderwijs en jeugdhulpverlening) komen ze niet aan hun trekken. In het onderwijs stromen velen onder hen heel vlug door, naar deeltijds en buitengewoon onderwijs. In de jeugdhulpverlening vinden we hen pas als de problemen al in een vergevorderd stadium zijn. Onze hulpverlening denkt in termen van vraag en aanbod. Wie een vraag heeft, zoekt zijn gading binnen het voorhanden zijnde aanbod. Wie er niet in slaagt de vra-

gen te vertalen vindt zijn weg niet naar het aanbod of is allang gestopt met zoeken. Een sociaal werker zei over dat fenomeen: "*Het aanbod is wel OK, maar de toeleiding laat te wensen over!*" Gemarginaliseerde jongeren blijven inderdaad in de marge van het beleid en werkveld en niemand haalt hen eruit.

De inrichting van de openbare ruimte (met bijvoorbeeld de mini-pitch-veldjes) is een tegenvoorbeeld. Dat is een vorm van ondersteuning die ook tegemoet komt aan maatschappelijk kwetsbare groepen die hun vrije tijd voornamelijk buiten het georganiseerde verenigingsleven doorbrengen. Het is wel een onpedagogische vorm van ondersteuning. Waar andere jongeren informele positieve ontwikkelingskansen krijgen in de vrije tijd, worden deze jongeren enkel aangesproken als ze overlast veroorzaken in de ogen (of oren) van andere burgers. Nochtans hebben jongeren voor wie de straat een belangrijk socialisatieomgeving is behoefte – en misschien wel meer dan andere jongeren – aan persoonlijk contact en respect, aan warmte en oprechte interesse, aan iemand die hen vertrouwt en in hen gelooft. Ze zijn niet zo moeilijk bereikbaar als we wel eens denken. Ze zijn integendeel ontvankelijk, hoewel in het begin soms wantrouwend, voor respect en complimenten (Veenbaas et al., p.117). Jeugdbeleid is dus meer dan recreatie aanbieden en repressie toepassen als het fout loopt. Jeugdbeleid heeft ook sociale en pedagogische functies (sociaal: gericht op herverdeling van mogelijkheden – pedagogisch: gericht op burgerschapsvorming, leefwereldverbreding en ontplooiing). Zeker voor de gasten in de meest kwetsbare posities kunnen we er ons niet van afmaken met een focus op de organisatie van hun vrije tijd. Al helemaal niet voor die gasten die geen vrije tijd hebben omdat ze hoe dan ook niets te doen hebben.

Is er dan niets veranderd sinds het SIF?

Natuurlijk wel. Om te beginnen met jongeren voor wie de openbare ruimte een belangrijk socialisatiemilieu is: Er is een Brugs hangjongerenbeleid uitgeschreven³. Er is een mooie matrix opgesteld die helpt bepalen wanneer er een probleem is (wanneer rondhangen, uithangen wordt) en wie er dan moet ingrijpen.

³ <http://www.jeugddienstbrugge.be/drupaln/sites/default/files/jeugdruimte/hangjongerenbeleid.pdf>

Taakverdeling stadsdiensten Brugge bij aanpak van hanggedrag
(uit "Brugs hangjongerenbeleid, 2011")

Soort hangplekken	Natuurlijke ontmoetingsplekken	Officiële hangplekken	Storende hangplekken
Soort jeugdgroepen			
Aanvaardbare	= rondhangen G/LM	= rondhangen J/P/G/LM	= rondhangen J/P
Hinderlijke	= rondhangen J/P/G/LM	= rondhangen J/P/G/LM	= rondhangen J/P
Overlastgevende	= uithangen J/PD/P	= uithangen J/PD/P	= uithangen J/PD/P
Criminele	= uithangen P	= uithangen P	= uithangen P

Legende: diensten die primair actie moeten ondernemen.

G: groendienst LM: dienst Leefmilieu PD: preventiedienst J: jeugddienst P: politie

Het hangjongerenactieplan komt naast het plan 'ruimte voor jongeren', het speelruimtebeleidsplan en de werkgroep 'parken en pleinen'. Zinnvolle plannen, zinvol overleg, maar er wordt ook tijd vrijgemaakt om met de jongeren in dialoog te gaan, om contact te houden met de jongeren. Er wordt nu eens over jeugdpreventiewerkers gesproken, dan weer over jeugdopbouwwerkers, maar hier is in elk geval duidelijk sprake van ondersteuning in de vrije tijd. Al zijn deze acties op het eerste zicht niet ingepast in het breder jeugd- en welzijnsbeleid. De overlegmomenten met de veldwerkers gaven ook aan dat niet iedereen het actieplan (of de acties) kent.

Er is meer veranderd sinds het SIF. Zowel de lokale overheden als de particuliere voorzieningen en organisaties hebben de handen uit de mouwen gestoken en in elkaar geslagen. De respondenten die we interviewden en de beide werkveldmomenten waren hierin duidelijk: de laatste jaren is er duidelijk een breder en dieper sociaal beleid én is de samenwerking tussen OCMW, stadsbestuur en het particuliere werkveld (met het CAW op kop) gevoelig versterkt.

Beleid en praktijk zijn vandaag niet scherp van elkaar af te lijnen. Wat is bijvoorbeeld 'de lokale overheid'? Er zijn het Stadsbestuur en het OCMW, maar daarbinnen zijn er nog heel wat actoren:

- stedelijke diensten (preventiedienst, dienst welzijn, jeugddienst, stedelijk buurtwerk, buurtsport, dienst stedenbeleid, lokale diensten, dienst lokaal onderwijsbeleid, diversiteitsdienst, ...)

- projecten (Blink!, Switch, 't Salon, LOGiN, Stuff, VIP, ...)
- verenigingen (Spoor, Sociaal Verhuurkantoor, Crisisopvang Sas, arbeidszorgproject WOK, ...).

Die projecten en verenigingen zijn heel vaak een 'publiek-private' samenwerking met partners als het CAW, de Sleutel, Groep Intro of de geestelijke gezondheidszorg.

Iedereen is tevreden met de toegenomen dynamiek in en tussen beleid en werkveld. Tegelijk creëert de diversiteit van het aanbod dat er werd ontwikkeld ook enige onvrede. Beleid en praktijk vinden elkaar in het engagement om zelf de stap te zetten naar 'moeilijk bereikbare groepen' en zo de dienstverlening wat minder moeilijk bereikbaar te maken voor bepaalde groepen. *Toch is er het gevoel dat samenwerking nog niet tot samenhang leidt.* Er is een breed gamma van projecten, waar de meeste partners enthousiast en loyaal op betrokken zijn, maar wat is de samenhang tussen al die projecten en hoe verhouden ze zich tot meer algemene doelstellingen op het gebied van lokaal sociaal beleid? Wie bereikt wie? Wie stuurt aan? Wie bereikt wat? Wie volgt op?

Meer samenhang en meer proactiviteit!

De initiatiefnemers van dit onderzoek zijn de Stedelijke Preventiedienst, het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW regio Brugge), het Brugse OCMW en de Stedelijke Jeugddienst. Het zijn de exponenten van een actief en dynamisch werkveld dat breed en gediversifieerd is. Zeker de laatste jaren werden er – onder meer onder impuls van het Stedenfonds – inspanningen geleverd om het werkveld kwantitatief en kwalitatief te versterken. Alle actoren lijken bereid de inspanningen vanuit het recente verleden door te zetten, maar niet zonder eerst even achterom te kijken. Wat hebben we gerealiseerd? Wat draaide anders uit dan verwacht? Waar blijven hiaten? Een nijpende vaststelling vandaag is dat een groeiende groep jongeren de banden met de hen omringende samenleving verliest en ook de hulpverlening hen niet vindt (of omgekeerd). Het gaat om een groep jongeren die opgroeit in precare situaties. Vaak, niet altijd, worden zij en hun ouders ondersteund door werkers vanuit de bijzondere jeugdzorg. Soms komen ze pas in beeld als ze op de drempel van de meerderjarigheid staan en op eigen benen willen gaan staan. Dat gaat met vallen en opstaan, zoals bij de meeste jongeren. Het informele en formele netwerk rond veel van deze jongeren is minder krachtig. Nochtans zijn het precies deze jongeren die vroeger op eigen benen willen, soms ook moeten, staan. In de meeste gevallen komen ze pas in beeld bij het maatschappelijke aanbod (het OCMW, CAW, drughulpverlening of justitiële sector) als de problemen hen serieus boven het hoofd zijn gegroeid.

- Eén van de vragen is dus zeker hoe we meer proactief kunnen tussenkomen in de trajecten die deze jongeren volgen. Meer proactief, maar ondersteunend, niet bedreigend of vervreemdend. De klassieke maatschappelijke ondersteunings- en socialiserende interventies blijken heel goed bruikbaar voor doorsnee jongeren, maar deze groep voelt er zich, letterlijk en figuurlijk, niet door aangesproken. Een medewerker uit de bijzondere jeugdzorg gaf aan dat ze van hun jongeren wel eens te horen krijgen dat de ondersteuning te laat gekomen is. Er is niets mis met rondhangen op straat. Er is wel iets mis met rondhangen, weinig perspectief, lijm snuiven, ... maar wie heeft voldoende voeling met kinderen en jongeren om te weten waar een interventie zinvol is en waar niet?
- Een andere vraag is wie er het beste tussenkomt bij welke jongeren? Nu is dat niet altijd even duidelijk. Moeten we dat op een of andere manier regisseren en/of registreren? Moeten we doelgroepen of thema's afbakenen? Wellicht kunnen we dit soort discussie overlaten aan de actoren integrale jeugdhulpverlening (al zijn er nogal wat respondenten die aangeven dat precies deze discussies de oorzaak zijn van de grotere mazen in het ondersteuningsnet). De afbakenings- en afstemmingsdiscussies daargelaten: we moeten wel duidelijk meer aandacht hebben voor degenen die we niet (meer) bereiken in de hulpverlening.
- Tot slot kunnen we ook niet rond de vraag hoe we het (informele en formele) sociaal weefsel kunnen versterken, zeker ook rond die gezinnen die (over)leven in preciaire omstandigheden. Wat zijn mogelijkheden voor een lokale samenleving geconfronteerd met een 'ontzorgende' globale samenleving?

Het was de uitdrukkelijke vraag van de initiatiefnemers om de veldwerkers in het Brugse sociaal werkveld te betrekken in dit debat. Dat gebeurde deels al in dit onderzoeksluik. Heel wat veldwerkers werden uitgebreid aan het woord gelaten. We hopen dat ze zich herkennen in dit tussentijds onderzoeksrapport. Ze krijgen in elk geval in het verdere verloop van het proces de kans om hun inbreng nog harder te maken.

Pertinente vragen, zoektocht naar antwoorden

Doorheen de documentanalyse en de interviews kwamen we op pertinente vragen die we verder wilden toetsen in een grotere groep. Twee denkdagen werden georganiseerd. Deze dagen brachten een geëngageerde en diepgaande reflectie die ons in staat stelden om de uitdagingen en mogelijke antwoorden. meer concreet te krijgen.

De rode draad doorheen de discussies was duidelijk: het uitgebouwde aanbod in Brugge staat stevig op zijn poten. Er is een hoge mate van deskundigheid en engagement, maar tegelijk wordt er een zekere zwakte geïdentificeerd: de samenhang tussen de verschillende, goed uitgebouwde, deeltjes van het werkveld is wat verloren gegaan. 'It takes a village to raise a child', zo luidt een Afrikaans spreekwoord. Dat wil zeggen dat een degelijk jeugdwe-

zijnsbeleid engagement vereist vanuit alle hoeken van de samenleving. Dat engagement is er zeer zeker in Brugge, maar het is wel versnipperd. Vele huisjes maken nog geen dorp. *Er is nood aan samenhang, een duidelijke en gedeelde visie. Dat vereist dat de verschillende actoren niet enkel gericht zijn op het optimaliseren van de eigen werking (een legitieme bezorgdheid), maar ook om hun plaats in het grotere geheel.* Nu overheerst vooral een aanbodgestuurde benadering (zie hoger). Dat maakt het moeilijk om het grotere geheel te zien. Jongeren worden van het ene huisje naar het andere gestuurd. Ze gaan langs de voordeur, vertrekken langs de achterdeur. Soms worden ze terug opgepikt, andere keren niet. Hun traject wordt door niemand opgevolgd.

In een aanbodgestuurde benadering ontstaan er automatisch breuklijnen. De verschillende huisjes (geestelijke gezondheidszorg, leerlingenbegeleiding, algemeen welzijnswerk, jeugdwelzijnswerk, ...) zijn op zichzelf gericht. Die breuklijnen kunnen we enkel overstijgen door te vertrekken vanuit de leefwereld van jongeren, vanuit de geleefde realiteit van kanszoekende jongeren, niet vanuit het aanbod dat we voorhanden hebben.

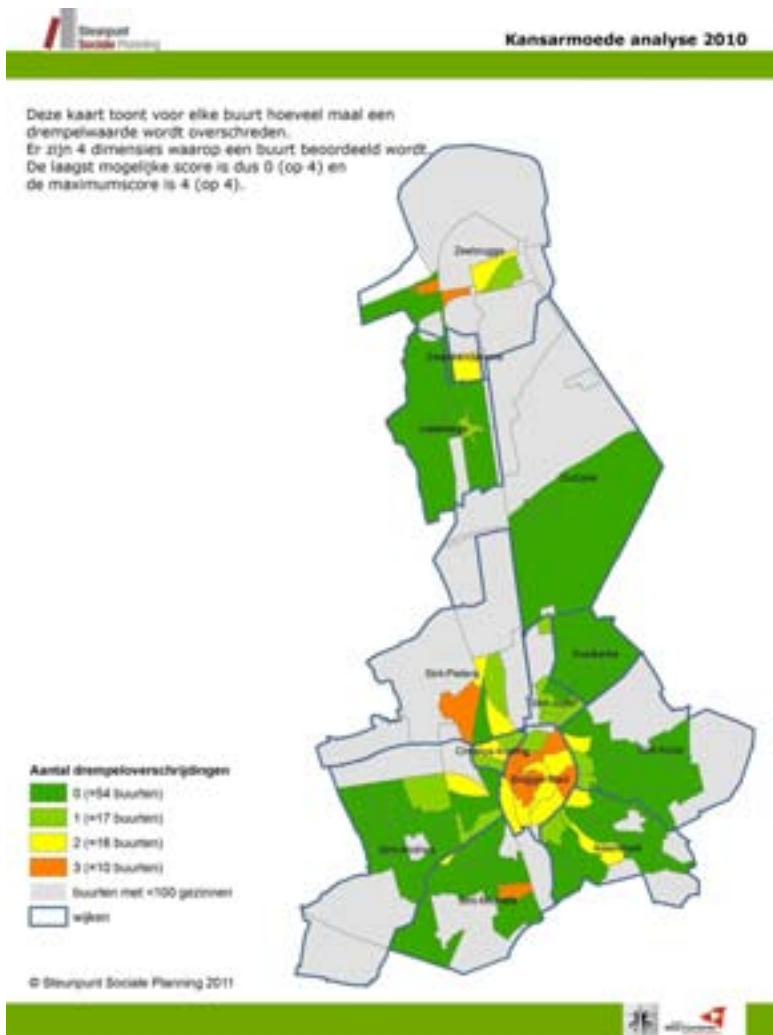
Die leefwereld van jongeren staat uiteraard niet op zichzelf. De behoeften van jongeren ook niet. Behoeften worden mee geconstrueerd door de persoonlijke geschiedenis van jongeren, door hun sociale zingeving en omgeving. Ze worden ook mee geconstrueerd door het bestaande aanbod en de mate waarin dat aanbod aansluiting zoekt (of niet) bij die zingeving en die omgeving. Precies daarom was het goed om te starten met een goed zicht op het bestaande aanbod, op de mate waarin dat aanbod (al of niet) tussen komt in de leefwereld van jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties en op de probleemdefiniëringen van waaruit dat gebeurt. Hoe zoeken en vinden zij aansluiting bij de leefwereld van jongeren in precare situaties? Waar zien ze gaten vallen? Hoe kan het sociaal werk meer slagkracht en betekenis verwerven voor individuen en voor de samenleving? In het volgende deel brengen we dat aanbod gedetailleerd in kaart en formuleren we ook de bedenkingen die gerezen zijn doorheen het onderzoek.

DEEL 3

Het speelveld en de spelers

Het speelveld

Het bestaande aanbod focust op de zogenaamde aandachtsbuurten die geïdentificeerd worden in de kansarmoede-atlas West-Vlaanderen⁴. Sinds geruime tijd gaat er bijzondere aandacht naar Sint-Pieters (Blauwe Poort, Duivekete, Sint-Pietersmolen), Sint-Jozef, Zeebrugge en Brugge centrum. Er zijn misschien wel wat verschuivingen aan de gang. Sint-Pieters krijgt nog meer dan 400 extra sociale woningen, daar zal de aandacht zeker nodig blijven. Sint-Jozef staat niet meer aangeduid als 'kansarme wijk'. De ervaringen op het terrein (met

⁴ Opgesteld door het Steunpunt Sociale Planning van de Provincie West-Vlaanderen (<http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/Welzijn/socialeplanning/Documents/Gemeentelijke%20steekkaart%20Brugge.pdf>).

buurtsport bijvoorbeeld) lijken niettemin aan te geven dat extra aandacht zeker nog gerechtvaardigd is. In Sint-Michiels (Boudewijn en ter Zwanekerke met de bloemenappartementen en de Leeuwerik⁵) en Sint-Andries lijken steeds meer mensen in de problemen te komen. We komen hier straks op terug als we ingaan op de positie van het buurtwerk en de Brugse Buurten. Zeebrugge is een casus apart. De uitbreiding van de haven, bedrijventerreinen en verkeersinfrastructuur roept in ieder geval veel vragen op bij de leefbaarheid van Zeebrugge. Het voert ons te ver (dat bedoelen we niet letterlijk) om daar dieper op in te gaan. We gaan wel kort in op het fenomeen rondhangende jongeren in Zeebrugge.

De spelers: het aanbod voor maatschappelijk kwetsbare jongeren in Brugge anno 2012

Een uitgebreide inventaris van het werkveld maken, zou ons te ver voeren. Toch willen we kort beschrijven wie de voornaamste actoren zijn. Dit is een gekleurde lezing om meerdere redenen:

- Het gaat om de diensten, organisaties en verenigingen die door de onderzoeker werden aangesproken.
- Het gaat om een kijk vanuit een specifieke problematiek, het is niet de bedoeling een werking in haar volledigheid te beschrijven, daar zijn sociale kaarten voor.
- Dit is geen neutrale beschrijving. Het gaat om het perspectief van een buitenstaander, onbevangen, kritisch-constructief, maar misschien wel eens te weinig vertrouwd met de context. *'Consider the questions, forgive the mistakes'*.

Het werkveld telt heel wat spelers, grote en kleine, oude en jonge. Ze zijn in de loop van de jaren gegroeid, hebben zich vast gebeten in bepaalde thema's of doelgroepen, werden door de hogere overheid in deze of gene richting gestuurd, fuseerden met andere organisaties, realiseerden allerhande kort of langer lopende projecten, Het is niet altijd eenvoudig om het bos door te bomen te zien. Hieronder volgt een overzicht van de voornaamste spelers. We beginnen met de vier opdrachtgevers.

⁵ Wordt gesloopt en vervangen door drie nieuwbouw sociale woonprojecten. Wellicht is dat het moment om na te denken over de opportuniteit van een buurtwerking op Sint-Michiels?

Belangrijkste actoren in Brugge die werken met maatschappelijk kwetsbare jongeren

Centrum Algemeen Welzijnswerk

- JAC
- 't Salon
- LOGIN
- De Lane
- Uitgebreid algemeen aanbod

Stedelijke preventiedienst

- Vindplaatsgericht werk
- Stedelijk buurtwerk

OCMW

- Dienst Woonbegeleiding
- Spoor Brugge
- Blink!
- Dienst tewerkstelling
 - Switch
- Buurtsport
- Netwerk Vrijetijdsparticipatie

Stedelijke Jeugddienst

- Het jeugdverenigingsleven
- Axi Bonnen
- Partners op terrein

Stedelijke Dienst Welzijn – Sociaal huis

- Particulier Buurtwerk, bewonersvereniging, zomerchequecomité
- Armoedeverenigingen
 - Wieder
 - Oarm in Oarme
 - Ūze plekke
 - Integraal
 - ATD Vierde Wereld
 - Meersenhuis onthaal

Centrum voor Leren en werken (CLW)

De Sleutel

De Bijzondere Jeugdzorg

Het Centrum Algemeen Welzijnswerk

- JAC
 - 't Salon
 - LOGIN
 - De Lane
 - Uitgebreid algemeen aanbod
-

Het CAW Regio Brugge is een jonge organisatie. De fusie tussen CAW de Viersprong en CAW de Poort dateert pas van 2010. Het CAW heeft een geschiedenis van 15 jaar reorganisaties achter de rug. De eerste fusies, halfweg de 1990s, brachten alle versnipperde werkvormen in het algemeen welzijnswerk samen (JAC, CGSO, CMW, CLG, ...). Op die manier werd de wildgroei aan kleine vzw's stopgezet. Het landschap was immers compleet verkokerd en verzuild. Dat was weinig efficiënt en vrij ondoorzichtig. De twee grote blokken die in 1999 werden gevormd (een katholiek en een pluralistisch) waren aanvullend in hun aanbod. In verspreide slagorde kan je echter moeilijk slagkracht ontwikkelen naar lokale besturen en hogere overheden. Een grotere organisatie kan ook meer investeren (zie de boot van 't Salon, het nieuwe gebouw, een uitgebreide staf, ICT-ondersteuning, een gedeeld onthaal, ...). Ook voor de overheid biedt dat voordelen. De sector algemeen welzijnswerk is beheersbaar. Daartegenover staat weliswaar het verlies aan lokale inbedding. Na de nieuwe reorganisatie (voor ons betekent dat een CAW regio Brugge-Oostende) zullen we in Vlaanderen geëvolueerd zijn van 325 kleine vzw's naar 11 regionale CAW's. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat honderden beheerders verdwenen zijn, wat op zich wel een verlies is van maatschappelijke inbedding. In een dergelijke grote organisatie gaat onvermijdelijk ook een stuk binding verloren tussen organisatie en veldwerkers. De 'ziel van de stiel' dreigt daardoor wat op de achtergrond te komen. De discussie over de betekenis van algemeen welzijnswerk op individueel en maatschappelijk niveau wordt makkelijk verdrongen door reflecties op het eigen werk vanuit een overwegend methodisch standpunt (personeelsbeleid, organisatieontwikkeling, kwaliteitszorg, registraties, prikkloksystemen, intern overleg, ...).

CAW profileert zichzelf als dé netwerkorganisatie op de eerste lijn. Het CAW onderhoudt connecties met de geestelijke gezondheidszorg, drughulpverlening, OCMW, gehandicaptensector, bijzondere jeugdzorg, CLB, K&G, ... Vandaag is het CAW regio Brugge een grote organisatie, met meer dan 20 deelwerkingen, verdeeld over 11 teams. Dat gaat van ambulante, laagdrempelige werkingen (zoals het JAC en 't Salon) naar residentiële werkingen (zoals de Lane en de Brug), verspreid over diverse plaatsen in de regio. In dit onderzoekskader zijn het JAC, 't Salon en de Lane belangrijke actoren.

- Het **JAC** (Jongerenadviescentrum): het JAC staat open voor alle mogelijke vragen waar jongeren mee worstelen. Het JAC heeft een lange geschiedenis en heeft in haar werking altijd een dubbele insteek gehad: individueel advies aan jongeren en maatschappelijke actie ter verbetering van de positie van jongeren. Dat laatste aspect is op vandaag geëvolueerd naar ruimere preventieve acties ten aanzien van jongeren (bv. veilig vrijen). Het JAC is ontstaan vanuit de bekommernis om jeugdigen te aanzien als autonome hulpvragers. Een emancipatorisch standpunt dat vooral geëmancipeerde, autonome jongeren aanspreekt. Jongeren die het moeilijk hebben, maar geen vraag hebben (of teveel vragen hebben) vinden dit winkelmodel weinig bruikbaar. Doorheen de jaren bleef het JAC mee-evolueren met de maatschappelijke context en werden nieuwe projecten opgestart (jeugdadviseurs, chatsessies). *De vaststelling blijft wel dat jongeren in de meest kwetsbare posities niet de weg vinden naar het JAC.* Het JAC probeert daarom de weg te vinden naar deze jongeren. Bijvoorbeeld door aanwezig te zijn in 't Salon of op andere vindplaatsen. Het blijft zoeken naar een zinvolle invulling van dit vindplaatsgericht werken.
- **'t Salon:** is een WMKJ, een werking maatschappelijk kwetsbare jeugd. Jongerenwerking 't Salon opende in 1997 haar deuren in een oud kapsalon. 't Salon is uitdrukkelijk gericht op laagdrempelige vrijetijdsbesteding voor jongeren tussen 14 en 25 jaar. Toen 't Salon zijn vaste stekje verloor werd met steun van verschillende partners gecoördineerd voor een woonboot (vergelijkbaar met de Tube in Leuven, 't Boothuis in Kortrijk of de Nebo-boot in Gent). Het aanbod van 't Salon bestaat uit instuif (drie ontmoetingsdagen per week), recreatieve activiteiten en vormingsmomenten. Het CAW kan de werking van 't Salon niet dragen uit de eigen werkingsmiddelen. De Stad (via de preventiedienst) investeert daarom middelen vanuit het stedenfonds in deze werking (101.000 euro). 't Salon wordt al sinds 1997 gefinancierd als project. Een dergelijke werking verdient het naar ons aanvoelen wel om erkend te worden als lokale sociaalpedagogische basisinfrastructuur. 't Salon bereikt op jaarbasis 300 gasten. Deze jongeren (16-25 jaar) komen naar het 't Salon om uiteenlopende redenen. Voor sommigen is dit de toegang tot vrijetijdsbesteding waar ze anders geen toegang toe vinden, voor anderen is het een veilige haven. De kracht van 't Salon is precies dat de werking vrijblijvend is, maar dat de ondersteuning wel aanwezig en aanspreekbaar is. De werkers in 't Salon kunnen focussen op leefwereldverbreding, maar luisteren ook naar het persoonlijke verhaal van de jongeren. 't Salon heeft te kampen met die typische WMKJ spanning: doen we ook aan individuele hulpverlening of willen we enkel een groepsgericht vrijetijdsaanbod uitbouwen? Jeugdwerkers kunnen vanuit hun vertrouwensrelatie spiegelen, confronteren, problemen inzichtelijker maken. Maar wanneer moet je doorverwijzen. Veel van die gasten zitten niet te

wachten op een professioneel hulpverlenersantwoord. Hun vraag is vaak eenvoudig: "wat zou jij doen in mijn geval?" Jongeren zoeken niet gauw toenadering tot 'de hulpverlening'. Sommigen zijn hulpverleningsmoe anderen schermen zich af van hulpverleners omdat ze bang zijn de controle over hun eigen situatie helemaal te verliezen. Veel gasten hebben een zekere schrik dat de jeugdwerker meteen in actie zal schieten.

Er is dan ook een wat gespannen verhouding tussen de sterke leefwereldgerichte betrokkenheid van de werkers in 't Salon en de vraag hoe jongeren met hulpvragen naar het aanbod moeten worden toegeleid. De klassieke manier van denken is dat een jeugdwerking als 't Salon vragen detecteert, een info- en adviescentrum als het JAC die vragen verder exploreert en een hulpverlenings- en begeleidingscentrum als het CAW die vragen naar het gepaste ambulante of residentiële aanbod toeleidt. Dat zijn nogal wat tussenstappen. Dat heeft zijn redenen. Niet iedereen kan alles doen voor iedereen. Bovendien geraken meer jongeren op die manier effectief bij het meest gepaste aanbod voor hun vraag. Nadeel: misschien gaan er wel jongeren over boord die geen zin hebben in dit per definitie aanbodgestuurde hulpverleningsdenken? Jongeren worden toegeleid naar het meest geschikte aanbod dat voorhanden is. Hun noden worden dus onvermijdelijk gedefinieerd in termen van wat een aanbod denkt te kunnen bieden. Zij die 'hulpverleningsklaar' zijn worden meer efficiënt geholpen, de anderen gaan overboord (hopelijk niet van 't Salon). *Maar kan het wel anders?*

- **LOGiN:** Dat brengt ons bij deze andere deelwerking van het CAW. LOGiN is een initiatief dat zich precies richt op die groepen die hun weg niet vinden in het bestaande aanbod. LOGiN is een project van het CAW, eveneens ondersteund vanuit het stedenfonds (via preventiedienst) en aangestuurd door een ruime groep partners (met de Sleutel, CBJ, CLB, Blink! en OCMW). Het is een vorm van *casemanagement* die mikt op drie groepen:

1. *Jongeren die geen voeling hebben met hulpverlening:* ze denken er niet aan om bijvoorbeeld over de drempel van het JAC te stappen. Ze hebben dikwijls een geschiedenis in de bijzondere jeugdzorg, hebben geen zin in verdere bemoeienis en hebben ook geen flauw idee van welke ondersteuning er voorhanden is en in welke mate die bruikbaar is, dan wel vervreemdend, bevoogdend of zelfs bedreigend is. Deze jongeren kunnen ook nauwelijks tot een hulpvraag komen. Ze hebben een beperkt inzicht in hun situatie. Het is niet dat ze goed in hun vel zitten, maar ze zien geen perspectieven om iets te veranderen.

- ⇒ Meerwaarde LOGiN voor deze groep: andere diensten hebben eigen agenda's, moeten bepaalde indicatoren halen, hebben weinig tijd, moeten met specifieke thema's bezig zijn of hebben een controlerende bevoegdheid (onderwijs, VDAB, OCMW, CBJ, ...). De LOGiN-medewerkers kunnen op het tempo van de gasten werken. Ze werken met de pistachenootjes die blijven liggen of terug gegooid werden. Ze werken eerder op relatie, dan pas op inhoud. LOGiN-medewerkers hebben ook de vaardigheden en de kennis om ruimte te creëren bij andere voorzieningen.
2. *Jongeren die te veel contact hebben met hulpverlening*: ze worden overspoeld door hulpverleners die elk met hun eigen agenda en doelstellingen aan hen trekken en sleuren. Ze zien het bos door de bomen niet en hebben het gevoel dat er met hen 'geleurd' wordt. Terwijl ze zelf het verwijt krijgen dat ze 'shopgedrag' vertonen. Ze snappen in elk geval de 'hulpverleningslogica' niet.
- ⇒ Meerwaarde LOGiN voor deze groep: LOGiN gaat niet op haar beurt ook nog eens trekken en sleuren aan die gasten. De eerste opdrachten zijn: veiligheid, overzicht en praktische dienstverlening. Zaken waar de modale hulpverlening weinig mee bezig is. Bemiddeling tussen individu en hulpverlening kan ook een onderdeel zijn van de opdracht. Kortom: bij een minder aanbodgestuurde hulpverlening moet LOGiN eigenlijk overbodig zijn.
3. *Jongeren bij wie het niet klikt met de hulpverlening*: deze gasten weten dat ze problemen hebben en willen ook hulp, maar ze weten niet goed wat er aan de hand is en onderhouden moeilijk sociale contacten. Vaak spelen psychiatrische problemen mee. De intellectuele capaciteiten van deze jongeren zijn niet hoog. Ze hebben het moeilijk met hun omgeving, vertonen veel signalen en symptomen, maar niemand lijkt ermee om te kunnen, ook zijzelf niet.
- ⇒ Meerwaarde LOGiN voor deze jongeren: De LOGiN-medewerkers kunnen hun tijd nemen om te werken aan probleemverheldering. Dat moet voor andere diensten al vrij goed uitgeklaard zijn. Een goed algemeen onthaal van het JAC zou velen uit deze groep ook kunnen helpen, al slaat het winkelmodel wellicht minder aan.

In vele gevallen gaat het bij LOGiN om gasten die al langer op de dool zijn, maar er niet uit geraken. Afhaken van school op 15-16 jarige leeftijd is niet uitzonderlijk. De scholen (en CLB) hebben dan ook een belangrijke toeleidingsfunctie naar LOGiN. Als de LOGiN-medewerkers vaststellen dat het om een betrekkelijke eenduidige problematiek gaat (bv. druggebruik, financiële problemen, moeilijke verwerking scheiding, ...) dan verwijzen ze vrij vlot door naar de juiste plaats. Een complex kluwen of een onduidelijke situatie pakken ze zelf aan. De LOGiN-medewerkers (twee halftijdse

medewerkers begeleiden 6 casussen per persoon, de een duurt al langer dan de ander (6 tot 24 maanden). Lijkt duur, maar als we deze jongeren uiteindelijk opvissen in andere circuits (psychiatrie of justitie) dan is de maatschappelijke kost nog veel zwaarder. LOGiN vult dus duidelijk een hiaat in het werkveld. De mensen in en achter LOGiN zijn geëngageerd, gedreven en bedreven. Ze bereiken een specifieke groep jongeren die zich niet aangetrokken voelt tot een verkokerde, voorwaardelijke hulpverlening. Elke dienst heeft haar eigen voorwaarden en toelatingscriteria waaraan hulpvragers moeten voldoen en eigen doelstellingen die moeten nagestreefd worden. De grote troeven van LOGiN zijn onvoorwaardelijkheid en aanwezigheid ('aanklampendheid'). De medewerkers leren hun jongeren kennen, doorzien vluchtgedrag, hebben het geduld om aansluiting te vinden. LOGiN slaagt er in om intrinsieke motivatie te bewerkstelligen bij jongeren en voorkomt dat ze zichzelf verder uitsluiten. Toch moeten we ons blijven de vraag stellen of LOGiN inspeelt op een nood van een specifieke groep jongeren of eerder inspeelt op de nood van een werkveld en een sociaal beleid die het pistachio-effect ten volle laten spelen en eerder kiezen voor weer een nieuwe werkvorm dan voor het tegengaan van dat effect. Een daarbij aansluitende vraag is of LOGiN een aparte identiteit moet hebben. Misschien legitimeren we daarmee de aanbodgestuurde opstelling van ons sociaal werk. *Maar kan het wel anders?*

- **De Lane:** Nog een voorziening voor de leeftijdsgroep die centraal staat in dit onderzoek. De Lane is een voorziening die tijdelijke opvang biedt aan 18 tot 25-jarigen. Niet toevallig de leeftijdsgroep die niet meer kan geholpen worden in de bijzondere jeugdzorg. De Lane biedt integrale begeleiding op maat. In totaal zijn er 10 plaatsen : vijf in de leefgroepwerking, drie studo's en twee try-outs..
- Het CAW heeft naast deze voorzieningen een uitgebreid algemeen aanbod dat niet specifiek gericht is op jongvolwassenen, maar waar deze groep in principe ook terecht kan. Er is het algemeen onthaal, maar ook op residentieel vlak is het aanbod ruimer dan hierboven beschreven. Er is de Brug (voor vrouwen met of zonder kinderen), er is de mannenopvang (het halfweghuis voor thuisloze mannen) , crisisopvang, opvang voor gezinnen en begeleid zelfstandig wonen. Het CAW is het meldpunt voor de crisisopvang in de regio Brugge. Algemeen wordt gesteld dat er te weinig plaatsen beschikbaar zijn voor mensen die (tijdelijk of structureel) in de problemen zitten met huisvesting, meestal gepaard gaande met problemen op andere levensdomeinen. In het werkveldoverleg werd gesignaleerd dat er zeker voor jonge mannen een schrijnend gebrek is aan opvangplaatsen.

De Stedelijke Preventiedienst

- Vindplaatsgericht werk
 - Stedelijk buurtwerk
-

Het CAW is een jonge organisatie met een lange voorgeschiedenis. De preventiedienst heeft een vrij korte, maar wel bewogen geschiedenis. De preventiedienst vindt haar oorsprong op zwarte zondag (1991). De plotse opkomst van extreem rechts werd door de toenmalige federale beleidvoerders geïnterpreteerd als een foert-stem, een boodschap van ongenoegen aan een politiek bewind dat te weinig voeling had met de beslommingen van de gewone man en vrouw die zich steeds onzekerder en onveiliger voelden in een 'ontzorgende' samenleving waarin prestatie, consumptie en economische groei de toon aangaven. De toenmalige minister van binnenlandse zaken, Louis Tobback, voorzag in een aanzienlijk budget en sloot met de centrumsteden (en een resem andere gemeenten die voldeden aan een aantal criteria) een preventie- en veiligheidscontract.

De naam van die contracten veranderde een paar keer, maar ze bestaan tot op vandaag, zij het in een vrij onzeker statuut. De opeenvolgende naamsveranderingen reflecteren ook het spanningsveld waarin een preventiedienst actief is. Moet zo'n dienst de ontzorgende samenleving voor lief nemen en dus vooral investeren in symptoombestrijding en preventie (van criminaliteit, druggebruik, vandalisme, jongerenoverlast, ...) of moet een preventiedienst de zorgfunctie terug inbedden in de samenleving en dus een partner zijn in armoedebestrijding, emancipatorisch jeugdbeleid en samenlevingsopbouw? In beide gevallen is de vraag hoe zo'n nieuwe dienst zich verhoudt tot de bestaande dienstverlening (politie, jeugddienst, samenlevingsopbouw, OCMW, Dienst Welzijn, ...). Diensten en voorzieningen die vaak door andere mensen worden aangestuurd en vanuit andere invalshoeken. De preventiedienst valt rechtstreeks onder de burgemeester.

De Brugse preventiedienst heeft van bij het begin voor beide sporen gekozen. Dat heeft geleid tot een eigenaardige symbiose van specifieke preventie-initiatieven en investeringen in algemene sociaalpedagogische basisinfrastructuur. De dienst bouwde doorheen de jaren een vrij uitgebreid aanbod uit op het vlak van drugpreventie (naar intermediaren) en horeca-ondersteuning, maar investeerde tegelijk ook in buurtwerking (Sint-Jozef, Sint-Pieters en Zeebrugge) en in vindplaatsgericht werk. Door de aard van het beestje vinden we in die algemene dienstverlening van de preventiedienst onvermijdelijk ook datzelfde spanningsveld tussen overlastbestrijding en ondersteuning van het 'samen leven' in een bepaalde buurt. Het aanbod van de preventiedienst is ruimer, maar hier focussen we op de twee as-

pecten die het meest relevant zijn in het kader van ons onderzoek: buurtwerk en vindplaatsgericht werk.

- **Vindplaatsgericht werk:** Het vindplaatsgericht werken is een uiting van de sterke wil om de gaten te dichten in een aanbodgestuurd werkveld en aanwezig te zijn in de leefwereld van jongeren. Vindplaatsgericht werken is een methode die vanuit verschillende filosofieën kan worden uitgebouwd. Soms worden vindplaatsgericht werkers expliciet gevraagd om contacten te leggen met gasten en hen toe te leiden naar het bestaande aanbod. In andere gevallen is de vindplaatsgericht werker niet gebonden aan een voorziening of accommodatie en bestaat de enige opdracht eruit om te functioneren als steunpunt in de leefwereld van gemarginaliseerde jongeren. Zij zijn aanspreekpunt voor alle vragen, bemiddelen tussen jongeren en omgeving, organiseren ook vaak recreatieve activiteiten. Die leefwereldgerichte opstelling biedt soms weinig houvast aan werkers en ook de omgeving ziet niet altijd de meerwaarde. Veel vindplaatsgericht werkers gaan van daaruit op zoek naar een eigen, afgebakende identiteit en gaan een nieuw aanbod vormen op zich, met een eigen doelgroep of eigen thematiek.

De twee vindplaatsgerichte werkers van de Brugse preventiedienst zijn nog op zoek naar die eigen identiteit. Aanvankelijk startte het vindplaatsgericht werken vanuit 't Salon, door een stagiair. Later nam de preventiedienst het initiatief om daar verder in te investeren door een vindplaatsgericht werker te detacheren naar 't Salon. Ondertussen is de link tussen de vindplaatsgericht werker en 't Salon minder sterk geworden. De andere vindplaatsgericht werker werd een tijdje ingezet op bemiddeling (bijvoorbeeld bij burenruzies). Dat leidde al gauw tot overbevraging en riep ook de vraag op in welke mate professionele bemiddeling de zelforganiserende capaciteiten van bewoners nog verder uitholt. De tweede vindplaatsgericht werker is nu ook 'aanwezig' op straat. De ene richt zich meer op groepsgerichte werking, de andere eerder op individuele hulpverlening (wat naar straathoekwerk neigt). Het is dus nog wat zoeken al lijkt het wel duidelijk dat het evolueren naar een eigen, apart aanbod geen optie is. Net als de LOGiN-medewerkers beroepen ze zich erop geen eigen agenda te hebben. Ze starten van wie de jongeren zijn, hier en nu, niet in eerste instantie van wat jongeren moeten worden volgens de gangbare idealen. In die zin is vindplaatsgericht werk zeker een exponent van de '*leefwereldgerichte wende*' in ons sociaal beleid. Het klassieke beeld geldt immers nog steeds voor het overgrote deel van ons zorgaanbod: *alle diensten wachten tot jongeren naar hen toekomen of naar hen toegeleid worden.*

De vindplaatsgericht werkers ontmoeten jongeren met heel verschillende noden:

- Jongeren die zich vervelen en nood hebben aan wat ondersteuning bij zelforganisatie
- Jongeren met psychische/psychiatrische problematiek
- Jongeren die zich niet laten 'aanspreken', manipuleren, uitdagen, probleemgedrag stellen (vaak karakter- en gedragsstoornissen)

Die eerste twee groepen vinden nog makkelijk hun weg naar bijvoorbeeld 't Salon en zijn ook vrij hanteerbaar, zelfs als ze samen zijn. De derde groep bestaat nogal vaak uit die gasten die overal aan de deur worden gezet. Met hen is het ook best werkbaar op straat. Een werker die gebonden is aan een accommodatie wordt al gauw in de rol van politieagent, animator of zaalwachter geduwd bij deze gasten.

Wat is de meerwaarde van dit soort werk? Dat is altijd een lastige vraag. De waarde van dat aanwezig zijn in de leefwereld van de gasten laat zich moeilijk uitdrukken in indicatoren. Uit wat we leerden lijkt wel duidelijk dat de vindplaatsgericht werkers een aantal maatschappelijke hulpbronnen ontsluiten die anders ontoegankelijk zouden blijven voor deze groep:

- de weg naar informatie (en vaak net iets meer dan dat) over vakantiejobs, vrijetijdsparticipatie, emotionele vraagstukken, ...
 - een constante in het leven van sommige gasten. Ze blijven de gasten opzoeken (tot in Ruiselede toe) en zijn op die manier een ankerfiguur die vaak ontbreekt in het netwerk van deze jongeren.
 - ze houden een spiegel voor en brengen institutionele competenties bij. Veel, zo niet alle, gasten hebben immers een bijzonder vertroebelde relatie met de geïnstitutionaliseerde samenleving. Indien nodig gaan de vindplaatsgericht werkers mee op pad. Het initiatief en de verantwoordelijkheid blijven wel altijd uitdrukkelijk bij de gasten zelf.
 - ze treden op als 'buurtpedagoog' en zijn vaak degenen die wat begrip vragen van (en voor) buurtbewoners, politieagenten, zaalwachters en gemeenschapswachten. De volwassenen die nog betekenisvol tussenkomen in het leven van deze jongeren doen dat immers hoofdzakelijk sanctionerend.
- **Stedelijk buurtwerk:** Vanuit de preventiecontracten werd ook geïnvesteerd in de sociale cohesie in een aantal buurten die hoog scoorden op kansarmoede-indicatoren. Ook signalen vanuit politionele hoek waren een aanleiding om te investeren in buurtwerk. Er zijn drie stedelijke buurtwerkingen: Sint-Jozef, Sint-Pieters en Zeebrugge. Het buurtwerk in Sint-Jozef borduurde voort op een langere traditie al is de ontstaansgeschiedenis vergelijkbaar.

Kenmerkend voor alle buurtwerkingen is dat ze zich vrij vlug de nodige ruimte verwierven om te vertrekken vanuit de buurt zelf en niet vanuit extern opgelegde probleemdefiniëringen. De lokale context bepaalt ook voor een stuk de identiteit van het buurtwerk. Daardoor krijgen we drie vercheiden invullingen van stedelijk buurtwerk. Ze hebben alle drie gemeen dat ze zich richten op alle inwoners van hun buurt, maar wel met bijzondere aandacht voor de mensen in de meest kwetsbare situaties. Buurtwerk Sint-Jozef heeft een kinderwerking en een aparte tienerwerking, Teen Machine, in samenwerking met het OCMW. Buurtwerk Sint-Pieters investeert in een goed uitgebouwde sportwerking waarin wel wat jongeren worden aangesproken. Verder wordt jongerenwerk ook voor een stukje, zij het eerder moeizaam, opgenomen door het buurthuis De Wissel (in de Blauwepoort). We komen nog terug op de verhouding tussen stedelijke buurtwerkingen en particuliere buurthuizen.

In buurtwerk Zeebrugge komen jongeren niet in beeld. Daar worden vooral senioren bereikt en is er ook een goed uitgebouwde dienstverlening vanuit Stad en OCMW. Er zijn wel wat vragen over rondhangende jongeren (kerk, station, bushok), maar noch vanuit het buurtwerk, noch vanuit buurtsport kregen we het signaal dat deze jongeren nood hebben aan meer diepgaande ondersteuning. Al betekent proactief optreden precies dat we aansluiting zoeken met jongeren voordat die een nood manifesteren. KAJ voerde een eigen onderzoek in Zeebrugge naar de wenselijkheid en mogelijkheid om er een basiswerking uit de grond te stampen. Ze stelden vast dat er een eerder beperkte groep is die weinig omhanden heeft in de vrije tijd. Mocht KAJ investeren in deze jongeren, dan zou het buurtwerk ondersteuning kunnen bieden (accommodatie, contacten met het stadsbestuur).

Een gevaar bij de buurtwerkingen is ontegensprekelijk dat de werking zich terugplooit op haar dienstverlening en organisatorische beslommeringen en minder aanwezig is in de buurt. Er moet wellicht enige (administratieve) versterking van het buurtwerk komen om aanwezigheid in het straatbeeld en de buurt te garanderen. *Net zoals de postbode en de wijkagent zal de buurtwerker anders alleen nog maar af en toe eens door het straatbeeld flitsen.*

Wat is de meerwaarde van deze initiatieven? Het is duidelijk dat de preventiedienst hiaten opvult in de bestaande algemene dienstverlening. De vindplaatsgerichte werking is een aanvulling op het rijke aanbod dat door de stedelijke Jeugddienst wordt georganiseerd en hoofdzakelijk middenklassejeugd aanspreekt. De buurtwerkingen zijn een aanvulling op impulsen die vanuit de Dienst Welzijn en de Dienst Stedenbeleid worden gegeven, respectievelijk met de subsidieregeling voor particuliere buurtwerken en de zomercheques. Deze si-

tuatie illustreert hoe *verschillende middenstromen (federaal, Vlaams en lokaal) resulteren in vrij parallelle initiatieven, aangestuurd door verschillende diensten, met uiteenlopende doelstellingen en onder een verschillende politieke verantwoordelijkheid*. De initiatieven die genomen worden op het vlak van vrijetijdsparticipatie zijn daar ook een voorbeeld van.

De preventiedienst investeert samen met de dienst Stedenbeleid ook in een breed gamma van particulieren initiatieven, vaak aangestuurd door een samenwerkingsverband waarin ook de dienst zelf een sturende rol heeft. We vernoemden al LOGiN en 't Salon. Daarnaast zijn er ook initiatieven van de Sleutel die vanuit de Stad ondersteund worden (een vorm van vindplaatsgericht werk en een vroeginterventieproject). Deze impulsen verrijken de diversiteit in het werkveld. Aan de andere kant lopen we hier het risico dat al die middelen op hun beurt ingekapseld worden in het bestaande aanbod en de klassieke aanbodgestuurde logica. Versterken we op die manier een structureel sociaal beleid of creëren we eerder een beleid dat aaneenhangt van de projecten en trajecten, waarbij kwaliteit niet op globale doelstellingen en indicatoren wordt beoordeeld, maar telkens binnen een bestaand aanbod en specifieke doelen. De situatie is vrij complex, diffuus en dispaaraat. *Maar kan het wel anders?*

Openbaar Centrum Maatschappelijk Werk OCMW

- Dienst Woonbegeleiding
 - Spoor Brugge
 - Blink!
 - Dienst tewerkstelling
 - Switch
 - Buurtsport
 - Netwerk Vrijetijdsparticipatie
-

Met het OCMW komen we bij de derde opdrachtgever. Nog zo'n goed uitgebouwde, bijzonder gedifferentieerde organisatie.

Ook het OCMW heeft een lange geschiedenis. Een rode draad doorheen die geschiedenis is de overgang van gunst naar recht (een niet zo rechtlijnige evolutie, gezien het leefloon bijvoorbeeld recent steeds meer wordt benoemd als een 'gunst van de samenleving'). Andere evoluties hebben van het OCMW een steeds bredere voorziening gemaakt. Waar het OCMW aanvankelijk gezien werd als een voorziening voor de armen, bouwde het OCMW doorheen de jaren een uitgebreide, gedifferentieerde dienstverlening ten aanzien van alle bevolkingsgroepen, van kinderen tot senioren. De twee hoofdbezigheden, het verstrekken van het leefloon en arbeidsmarktactivering, worden aangevuld met een breder perspectief: maatschappelijke integratie (zie de wet van 2002 ter vervanging van de wet op het bestaansminimum). Vanuit de vaststelling dat niet alle cliënten te oriënteren zijn in de richting van een steeds selectiever wordende arbeidsmarkt, werd de begeleiding vanuit het OCMW veelzijdig, maar ook minder aanbodgestuurd en meer leefwereldgericht. Het nog vrije jonge project **Switch** dat in samenwerking met Groep Intro inzet op trajectbegeleiding is daarvan een voorbeeld.

Er werden samenwerkingsverbanden aangegaan met de particuliere sector en er werden nieuwe organisaties opgericht: verenigingen Spoor Brugge, SVK, WOK⁶, 't Sas, ...

Stadsbestuur en OCMW creëerden met het **sociaal huis** een gedeelde toegangspoort tot de sociale dienstverlening in Brugge. Het is vooralsnog niet helemaal duidelijk of dit een unieke, dan wel een bijkomende toegangspoort is.

Ook de **Lokale Diensten** (vroeger Buurt- en Nabijheidsdiensten) worden door het OCMW aangestuurd. Naast buurtsport gaat het hier om kinderopvang 't Stampertje, het Zeebrugs

⁶ Spoor, 't Sas en Blink! worden verderop besproken. Net als Switch en buurtsport. SVK staat voor Sociaal Verhuurkantoor. Vereniging WOK is een samenwerkingsverband tussen het OCMW Brugge en de vzw Sobo@werk. WOK organiseert arbeid op maat (arbeidszorg) en bouwt daartoe onder andere buurtdienstverlening uit (aanvankelijk enkel in de wijk Sint-Jozef). Zorgbehoevende buurtbewoners kunnen op WOK beroep doen voor tuinonderhoud, boodschappen en klussen. De medewerkers werken in WOK met een vrijwilligersovereenkomst en ontvangen een onkostenvergoeding.

Ontmoetingscentrum (ZOC), de kinderwerkingen van Sint-Jozef en ZOC (de Zocjes) en de klusjesdienst Zoc@Home.

We zetten de voor dit onderzoek relevante deelwerkingen of projecten op een rijtje.

- **Dienst Woonbegeleiding:** wellicht niet de meest voor de hand liggende dienst om mee te starten. De dienst werd ook niet grondig onder de loep genomen, maar wordt hier wel vermeld omdat woonbegeleiding een relevante insteek kan zijn van waaruit ondersteuning kan geboden worden aan de doelgroep die we hier voor ogen hebben. Vaak loopt het mis bij de eerste stappen tot zelfstandig wonen. Deze doelgroep is overigens ook bijzonder kwetsbaar voor uitbuiting op de private huisvestingsmarkt. In het lokaal sociaal beleidsplan wordt gesteld dat zich preventieve maatregelen opdringen ten aanzien van het hoge aantal uithuiszettingen per jaar. Meer en meer huurders worden, wegens het niet betalen van huur, ook uit een sociale woning gezet. Via de Dienst Woonbegeleiding van het OCMW, via CAW's en via andere hulpverleningsinstanties (zoals 't Sas) worden een aantal huurders begeleid in alle aspecten van wonen (betalen van huur, onderhoud van woning, ...). Via de 'woon- en leefcoördinator' willen de lokale besturen het probleem van uithuiszettingen in sociale woningen voorkomen. Er werden verschillende initiatieven genomen op aangeven van de woon- en leefcoördinator:
 - Ondersteuning van conciërges om problematische woon- en leefsituaties in sociale woonblokken te helpen oplossen.
 - Een project 'bemoeizorg' om tot betere afspraken te komen tussen de sociale huisvestingsmaatschappijen en het welzijnswerk.
 - Een preventiewerker die vanuit 't Sas meteen stappen onderneemt als mensen dreigen uit huis gezet te worden.

- **Spoor Brugge:** staat voor '*Samenwerking rond Preventie in het kader van Opvoeding en Onderwijs Regio Brugge*'. De vereniging werd opgericht door het OCMW, stadsbestuur en **SWOB** (Samenwerkingsverband Welzijn - Onderwijs Brugge). Ook de lokale besturen van Blankenberge traden ondertussen toe tot deze vereniging. Spoor focust op opvoedingsondersteuning en leerbegeleiding. Dit initiatief kadert in de hierboven geschetste ommekeer van het OCMW als afwachtende organisatie (die pas optreedt 'als het kalf verdronken is' en indien een vraag kan ingepast worden in het voorhanden zijnde aanbod), naar een meer proactieve organisatie die ook ondersteunend wil tussenkomen ten aanzien van de jeugdige ontwikkeling en de ouderlijke opvoeding. Spoor organiseert 3 projecten:
 - de Opvoedingswinkel

- 't Scharnier (studiebegeleiding aan huis): studenten van de hogeschool doen aan studiebegeleiding bij lagere school kinderen
- **Blink!**: het time-outproject Blink! richt zich tot jongeren die ernstige schoolproblemen hebben of tijdelijk geen school lopen. Blink! is gegroeid uit SWOB (toen nog onder de naam Odyssee, een project gericht op zinvolle vrijetijdsbesteding voor gasten die nergens meer aan de bak kwamen). In 2001 beslisten ministers van onderwijs en welzijn om een time-out project te starten. Meer dan 10 jaar later is het nog altijd een project. Voor arrondissement Brugge zijn er 40 time-out plaatsen. Er is een korte time-out (6 tot 8 halve dagen) gericht op:
 - leerlingen met hanteerbare gedragsmatige, motivationele en/of emotionele problemen;
 - leerlingen met beginnend spijbelgedrag (maximaal vijf dagen onwettig afwezig);
 - tijdelijke, kortdurende schorsingen;
 - leerlingen die vooral aan zichzelf moeten werken, eerder dan aan het groepsgebeuren.

Er is ook een lang begeleidingsaanbod (1 maand fulltime) gericht op:

- leerlingen met een ernstige en voortdurend terugkerende gedrags-, motivatie en/of emotionele problematiek;
- jongeren die reeds lang uit het schoolse systeem vallen
- jongeren die dreigen definitief geschorst te worden
- jongeren die vooral in groep moeilijk gedrag stellen

De lange trajecten (1 maand fulltime) worden systematisch afgebouwd voor korte trajecten (6 tot 8 halve dagen op 2 weken). Het Blink! team (3,5 FTE) doet daarnaast aan schoolbegeleiding (door het bijwonen van klassenraden), werkt met de gezinnen van de leerlingen in begeleiding en biedt nazorg. Ze nemen een aanklappende houding aan. Blink! biedt ook herstelgericht groepsoverleg (Hergo) aan. Dat is een maatregel waarbij na een ernstig incident de betrokken partijen worden samengebracht om tot een constructieve, herstelgerichte oplossing te komen.

Pijnpunten:

- Leerlingen kunnen enkel op bepaalde tijdstippen 'intreden' (lange time-out). Er is ook een wachtlijst. Vrij paradoxaal toch wel in deze. *Maar kan het wel anders?*
- De leerlingen moeten ingeschreven zijn in een secundaire school in het arrondissement Brugge. Hun leerplicht blijft in orde terwijl ze in het time-outproject aanwezig zijn. Leerlingen die geen school meer vinden, kunnen dus hier niet terecht. Vanuit SWOB wordt overwogen om een project leerrecht

te starten, naar analogie met Leuven. Nog maar eens een project dus. *Maar kan het wel anders?*

De drie Spoor-projecten zullen mettertijd samengebracht worden in een nieuwe locatie op Assebroek. Al steekt het Nimby-syndroom hier voorlopig nog stokken in de wielen.

- **De dienst tewerkstelling:** Investeert recent vrij sterk in trajectbegeleiding, intensieve en individuele begeleiding van groepen die geen werk (kunnen) vinden omdat de randvoorwaarden niet vervuld zijn. Er zijn teveel vragen en problemen om te kunnen geconcentreerd zijn op arbeid. Een project dat opgezet wordt door deze dienst is **Switch**, feitelijk een *'voortraject naar trajectbegeleiding'*.

- **Switch** is een project dat al een aantal jaren loopt, eerst in samenwerking met Arktos, nu met Groep Intro. Vanuit het OCMW kwam men enkele jaren geleden tot de vaststelling dat het aantal leefloongerechtigden daalde, maar dat het aandeel jonge leefloongerechtigden steeg. Vaak ging het hier om een bijzonder complexe problematiek. Een situatie waarbij veel factoren spelen (gebrek aan biografische, institutionele en sociale vaardigheden, financiële en relationele problemen, problemen met gezondheid en huisvesting, criminaliteit) en waarbij een intensieve begeleiding aangewezen is. De wekelijkse afspraken met een medewerker volstaan hier niet. Daarom werd in zee gegaan met Groep Intro. In 2011 namen 26 jongeren deel aan deze vorm van trajectbegeleiding waarbij Groep Intro de groepsvormende momenten voor haar rekening neemt en het OCMW de individuele trajectbegeleiding verder zet.

Wat is de meerwaarde? Ook hier weer moeilijk te meten. De beleving van de deelnemers zelf leert ons wel dat ze dankzij Switch weer wat klaar zien in hun eigen leven. Ze krijgen een structuur, hebben een netwerk, doen wat inspiratie op en leren zichzelf beter kennen. Ze zien weer een perspectief voor zichzelf. De vaststelling dat ze bij Groep Intro wel wat gezichten terugzien in Switch die ze ook al kennen vanuit andere projecten roept de vraag op of dergelijke tijdelijk intensieve projecten niet telkens vanaf nul starten met dezelfde gasten? *Dat moet anders!*

Discretie en beroepsgeheim beletten om geïndividualiseerd te screenen welke jongeren we terugvinden in welke circuits, maar het is duidelijk dat we in elk circuit de voorgeschiedenis van jongeren moeten in kaart brengen. We mogen ons niet langer beperken tot het opzetten van ons eigen project om de jongere vervolgens terug loslaten. Toch zeker niet bij die jongeren waarvan we voelen dat het fout loopt/zal lo-

pen. Als we het niet zelf aankunnen, dan moeten er afspeel- en aanspreekpunten zijn. Vindplaatsgericht werk? Casemanagement? Daar komen we straks op terug.

- **Buurtsport:** is een organisatie van het OCMW Brugge in samenwerking met de sportdienst van de stad Brugge. Buurtsport valt onder het OCMW omdat het een van de Lokale Diensten is. Buurtsport Brugge is sinds augustus 2009 actief met een wekelijks sportaanbod in Sint-Jozef, Sint-Pieters en Zeebrugge. Buurtsport bestaat al vrij lang, werd zo'n twintig jaar terug door de Koning Boudewijnstichting op de kaart gezet. Toenmalig minister Anciaux lanceerde een aantal jaren terug een proeftuin waarbij doelgroepmedewerkers ingezet worden. De hoofdbedoeling was toeleiding naar het zogenaamde 'reguliere' sportverenigingsleven.

Ondertussen is voldoende gebleken dat dit een onhaalbare doelstelling is. Dit heeft verschillende redenen:

- Het sportverenigingsleven draait vaak op vrijwilligers die vaak al hun energie nodig hebben om de vereniging draaiende te houden (parallel aan het jeugdverenigingsleven).
- Veel jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties groeien op in gezinnen waar geen cultuur van georganiseerde vrijetijdsparticipatie heerst. Ze vinden hun weg niet naar en in het verenigingsleven. Veel Buurtsportdeelnemers beleven hun vrije tijd ongestructureerd. Ze plannen hun vrije tijd niet vooraf in, zoals dat vereist is voor bijvoorbeeld sportclubdeelname of grabbelpas. Met deze jongeren valt nauwelijks af te spreken op de klassieke, voorgestructureerde manier. Ook met hun ouders is er nauwelijks contact. Ze volgen niet echt op wat hun kinderen doen in de vrije tijd (voor huisbezoeken is hier noch de tijd, noch het mandaat. *Of toch?*).
- Er zijn praktische drempels: financieel en mobiliteit bijvoorbeeld.
- De buurtsporters zouden – in theorie – kunnen helpen om deze drempels te verlagen, maar de coördinator Buurtsport heeft zijn handen vol met de ondersteuning en begeleiding van zijn doelgroepmedewerkers. Het meegaan met jongeren naar een club, het verkennen van financiële kortingssystemen (AXI, netwerk vrijetijdsparticipatie), eventueel zelfs het begeleiden van clubs en trainers is absoluut niet aan de orde. Vaak is de relatie met de gasten die ze bereiken overigens wel OK, maar niet van die aard dat er voldoende vertrouwen is (het blijft per slot van rekening bij vrij occasionele ontmoetingen) om dergelijke stappen te zetten.

Dit is naar ons aanvoelen een gemiste (onderbenutte) kans. Buurtsport bereikt meer dan 600 kinderen en jongeren per jaar. Buurtsport heeft de potentie om in te spelen

op alle drie de essentiële functies van jeugdwerk (recreatief, sociaal en pedagogisch), maar beperkt zich tot de recreatieve poot. Een zekere 'besmettingsangst' lijkt daarin mee te spelen. Buurtsport wil vertrekken vanuit een positief gegeven, niet vanuit een zorgdenken. Een klassiek gegeven in de geschiedenis van het jeugdwerk dat er voor gezorgd heeft dat jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren vaak verzandt in een puur consumptief aanbod.

Buurtsport bereikt een voor dit onderzoek relevante doelgroep, maar willen we verder geraken dan de recreatieve functie dan zal aan meer randvoorwaarden moeten voldaan worden. Het kan ook een keuze zijn om de ambities te beperken tot 'laagdrempelige sportparticipatie', een keuze die alvast door het OCMW wordt verdedigd. Dat is zinvol, want Buurtsport bereikt een groep die anders geen toegang zou hebben tot dit soort activiteiten, maar hier zit meer in. Het argument dat Buurtsport niet instrumenteel mag ingezet worden op sociale en pedagogische vraagstukken houdt naar ons aanvoelen weinig steek, gezien dat precies de initiële bedoeling was van Buurtsport (al kunnen we zeker begrijpen dat er enige terughoudendheid is om het recreatieve af te knippen van het sociale en het pedagogische, wat gegarandeerd zou leiden tot drop-out, de drie functies horen onlosmakelijk samen, hoe 'spannend' dat ook is).

Het is hoe dan ook niet aan de onderzoekers om hier een beslissing te nemen, maar *dit project moet zeker mee betrokken worden in de discussie* (ook al omdat de toekomst van Buurtsport sowieso onzeker is, het wordt nog steeds op projectbasis gesubsidieerd vanuit Vlaanderen, daar lijkt een einde aan te zullen komen). Dit is een project dat 'scoort', maar het is te weinig diepgaand, te weinig duurzaam. De driedubbele opdracht die we vanuit het onderzoek naar voor schuiven (laagdrempelige sportbeoefening, tewerkstelling van kansengroepen en sociaalpedagogische ondersteuning van maatschappelijk kwetsbare jeugd) is te hoog gegrepen voor een project dat het met 1FTE beroepskracht/coördinator en drie doelgroepmedewerkers moet doen.

Positief is de samenwerking met de sportdienst. Dit project heeft potentie. Met de gezamenlijke slagkracht van OCMW, jeugddienst, preventiedienst, buurtwerk, ... moet dit project beter uitgebouwd kunnen worden. Er is immers een heel behoorlijk bereik, zowel kwantitatief als qua doelgroep. Het bereik is wel gedifferentieerd. Op Sint-Jozef worden veel jongeren bereikt tussen 15 en 25 jaar (weinig 12 tot 14-jarigen). De Buurtsportmedewerkers komen er in contact met zo'n 150 kinderen en jongeren (hoewel er door de omstandigheden slechts met een tiental jongeren een meer diepgaande relatie is). In Zeebrugge worden vooral kinderen bereikt. De tie-

ners laten zich niet meer overtuigen, hangen liever rond aan het bushokje. Ze willen uitgaan, skaten, paintballen en karten. De inschatting van de Buurtsportmedewerkers is dat deze jongeren ook niet meteen op het randje van marginalisering leven. In Sint-Pieters worden vooral tieners bereikt. De stedelijke buurtwerking van Sint-Pieters heeft zelf ook een vrij goed uitgebouwde sportwerking. De linken tussen buurtwerk en Buurtsport kunnen wellicht beter uitgebouwd worden.

- **Netwerk Vrijetijdsparticipatie:** Sinds het Algemeen Verslag over de Armoede van 1994 worden cultuur en vrijetijdsbesteding niet langer gemarginaliseerd in ons sociaal beleid. *'Men crepeert rapper van eenzaamheid dan van armoede'*, zo stelt een ervaringsdeskundige in dat Verslag over de Armoede. In Brugge werd in 2002 gestart met het project cultuurparticipatie. Het participatiedecreet gaf dat soort zaken een steviger onderbouw. Lokale besturen kunnen nu samen met een partner uit de armoedeverenigingen of algemeen welzijnswerk een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie opstarten. Dat netwerk kan op basis van een afsprakennota beroep doen op extra middelen van de Vlaamse Gemeenschap. Dat is dus een aparte middenstroom vanuit Vlaanderen, naast de federale middelen voor sociaal-culturele participatie die aan de OCMW's toekomen en de lokale middelen (bv. de AXI-bonnen van de jeugd- en sportdienst). Ook hier hebben we dus een mix van lokale, Vlaamse en federale middelen die tot een vrij ondoorzichtig geheel leidt. *Maar kan het wel anders?* Vanuit het netwerk vrijetijdsparticipatie wordt voorzien in financiële kortingen voor evenementen, optredens, tentoonstellingen, ... Er wordt echter ook voorzien in begeleiding, toeleiding en ondersteuning. Een maatschappelijk werker van het OCMW wacht de mensen op, zorgt voor opvang en eventueel ook voor 'nazorg'. Voor mensen in kwetsbare situaties kan dat het extra duwtje in de rug zijn dat vaak ontbreekt. Ze weten dat iemand op hen wacht. Ze weten dat ze minstens één iemand zullen kennen. Dit netwerk is uitgegroeid van 1 activiteit per maand, naar een aanbod van 170 activiteiten, met 800 unieke deelnemers. Aanvankelijk ging het enkel over de stadsdiensten, nu ook bioscoop, Cactus, fuiven, ... De doelgroep wordt bewust heel ruim gehouden (asielzoekers Rode Kruis, psychiatrische patiënten, armenverenigingen, ...). Het activiteitenboekje wordt naar een breed adressenbestand gestuurd (diensten + individuen). De helft van de gebruikersgroep vernieuwt jaarlijks. Het bereik van gezinnen en jongeren is vrij laag.

Wat is de meerwaarde van dit soort initiatieven? Er is duidelijk discussie over het nut van netwerk, ondersteuning, begeleiding, bonnen, cheques en pasjes. Niet alleen in Brugge. Specifiek voor Brugge stellen zich twee vragen:

- Is het 'vrijetijdsparticipatiebeleid' doorzichtig genoeg voor iedereen? Moet het doorzichtig zijn? Is het niet voldoende dat sociaal werkers weten welke systemen er zijn. Zij kunnen hun doelgroep toeleiden naar de juiste plaats, naar de gepaste kortingssystemen?
- Moeten we op vlak van vrijetijdsparticipatie investeren in ondersteuning en begeleiding? De filosofie van jeugddienst en OCMW op dit vlak is uiteenlopend (het gaat wellicht ook om andere doelgroepen). Kan hier een beroep gedaan worden op de armoedeverenigingen of op een breder vrijwilligersnetwerk? Of op het buurtwerk?

Stedelijke Jeugddienst

- Het jeugdverenigingsleven
 - Axi Bonnen
 - Partners op terrein
-

De Brugse Jeugddienst concentreert zich op haar kerntaak: de ondersteuning van het jeugdverenigingsleven, uitbouwen van grabbelpas en ondersteunen van speelpleinwerk en jeugdhuiswerk. De Brugse jeugddienst bouwt ook heel wat projecten uit (de dienst is sterk op vlak van jeugdcultuur), maar weet weinig voeling te krijgen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.

Het is een verhaal van vallen en opstaan. In de vorige jeugdbeleidsplanningsperiode was Brugge nog een van de 42 gemeenten die extra middelen kreeg vanuit de Vlaamse Gemeenschap om in haar jeugdbeleid meer handvatten te bieden aan maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Die 100.000 euro is weggevallen voor deze periode. Dat heeft de aandacht wat doen slinken. Ook vallen en opstaan in het werken met allochtone kinderen. 't Oud Werftje hield het niet vol⁷. Mbote ging ten onder. Niet zo duidelijk hoe het Watoto vandaag vergaat.

- **Het jeugdverenigingsleven:** Vertrekkend vanuit zo'n ruim verenigingsleven als in Brugge lijkt de vraag evident: kunnen we maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren toeleiden naar het verenigingsleven? De moeilijkheden met het toeleidingsverhaal hebben we hierboven al kort voor het sportverenigingsleven geschetst. Er zijn heel wat drempels tussen droom en daad. We schetsen die hier nog even. Voor de leeftijdsgroep 16-22 jaar is dit wellicht minder relevant, maar de algemene aandachtspunten zijn hoe dan ook verhelderend, ook voor het sportverenigingsleven (en bijvoorbeeld ook in functie van een beter uitgebouwd Buurtsportinitiatief):
 - De spelcultuur in maatschappelijk kwetsbare gezinnen sluit minder aan bij die **jeugdbewegingscultuur**.
 - Maatschappelijk kwetsbare gezinnen zijn **minder mobiel**.

⁷ Dit project vrijetijdsbesteding voor allochtone kinderen werd opgezet in 2002. 't Oud Werftje lijkt het slachtoffer geworden van haar eigen succes. Aanvankelijk als buurt nabijheidsdienst gesubsidieerd werd 't Werftje sterk uitgebouwd door een parttime beroepskracht. Vanwege de te grote toevloed aan kinderen werd besloten om de leeftijdsgrenzen te versmallen. Daardoor bleven veel gezinnen weg (vooral gezinnen met meerdere kinderen, ze willen hun kinderen liefst naar dezelfde plaats brengen). Het project werd stopgezet (dat heb je met projecten). Er werd volop ingezet op toeleiding naar het zogenaamde 'reguliere' initiatief, maar dat flopte.

- Maatschappelijk kwetsbare gezinnen hebben **weinig vertrouwen** in of zijn weinig vertrouwd met instituties en organisaties.
- De jeugdbeweging, de hobby- of sportclub bieden voor veel gasten ook te weinig **vertrouwelijkheid**. Jongeren in maatschappelijke kwetsbare posities willen, net zoals alle jongeren, wel eens hun hart luchten bij iemand waar ze naar opkijken. De groeps cultuur van jeugdbewegingen leent zich niet tot individuele gesprekken.
- De begeleiding vaak over te weinig **institutionele competenties**: ze weten niet altijd op welke manier ze het OCMW (netwerk vrijetijdsparticipatie bijvoorbeeld) kunnen inschakelen om de financiële drempels te verlagen.
- Jeugdbewegingen worden gedragen door de vrijwillige inzet van jonge mensen. Sportverenigingen draaien ook grotendeels op vrijwilligers. We mogen hen niet overladen met een opdracht waarvoor de **draagkracht** ontbreekt.
- Er is **tijdsgebrek** en **gebrek aan man- of vrouwkracht**. Vrijwillige jeugdwerkers zijn vaak ook student en hebben nog tal van andere bezigheden.
- **Bruikbaarheid** slaat op het gevoel dat de ouders hebben bij wat hun kind nodig heeft. Maatschappelijk kwetsbare ouders willen vaak dat hun kinderen iets 'leren'. Het 'spelen om te spelen' motto van het 'reguliere' jeugdwerk slaat bij hen minder goed aan. De huiswerkbegeleiding in een buurthuis of op school of via 't **Scharnier** of **Integraal** is in hun ogen misschien relevanter voor hun kinderen.
- Dan is er die moeilijk te overbruggen drempel die altijd weer terug komt: **het gevoel er niet bij te horen**. Kinderen en jongeren willen zich welkom voelen. Een homogene vereniging wordt echter doorgaans steeds homogener.
- Het **gebrek aan informatie** speelt ook. Gezinnen in (kans)armoede weten niet wat er voorhanden is. De informatiedragers van de verenigingen (flyers en website) sluiten niet altijd aan bij de leefwereld van allochtone ouders of gezinnen in armoede. Informatieverstrekking alleen is overigens niet voldoende. Het gaat om mensen 'aanspreken', in beide betekenissen van het woord, om het tastbaar en aanschouwelijk maken van wat een werking te bieden heeft.
- Een laatste drempel die naar voor wordt geschoven gaat over de **organisatie- en planningscapaciteiten** die wordt verwacht. Dat gaat deels over mobiliteit, maar ook over stiptheid, op tijd inschrijven, het dragen van een uitrusting, het zich houden aan de regels, ... Meisjes en jongens die naar de jeugdbeweging gaan, dansen of voetballen hebben een uitrusting nodig, moeten op tijd komen, moeten zich verplaatsen en moeten zich aan regels houden.

Er zijn wel wat stappen die kunnen gezet worden door (onder meer) de jeugddienst om deze drempels te verlagen:

- Sensibilisering bij **rekrutering** van leden: Jeugdbewegingen zijn er zich zelden van bewust dat hun wervingskanalen een selectief bereik in de hand werken.
- Sensibilisering bij **motivering** van leden: Leden zijn niet altijd gemotiveerd om te blijven gaan naar de jeugdbeweging. Een link met het thuismilieu kan dat soms opvangen.
- Kennis van de mogelijke **ondersteuningskanalen**: vrijwillige jeugdwerkers zijn doorgaans gefocust op de eigen werking draaiende houden. Ze zijn weinig vertrouwd met externe problemen en ondersteuningskanalen.
- Aanspreken van **ouders**: jeugdwerkers, maar ook sportbegeleiders en zelfs leerkrachten, zijn onwennig om ouders die het moeilijker hebben daarop aan te spreken.
- Op **proef**: een aantal jeugdverenigingen (ook sportverenigingen) werken met een proefperiode. Pas na een paar keer deelnemen wordt gevraagd om inschrijvingsgeld te betalen.
- **Netwerking**: de *school* is in sommige gevallen het meest geschikte kanaal waarlangs ouders kunnen aangesproken worden.
- Ondersteuning vanuit de **lokale gemeenschap**: Onze Vlaamse jeugdbewegingscultuur staat haaks op een te grote inbreng van volwassenen. Tegelijk wordt aangegeven dat tijdsgebrek en gebrek aan ervaring en voeling met gezinnen in armoede of allochtone gezinnen een belangrijke drempel is om het jeugdverenigingsleven nog meer open te stellen.
- Ondersteuning vanuit de **overheid**: jeugdverenigingen zijn doorgaans heel tevreden over de ondersteuning die ze krijgen van de stad (financieel en vooral ook op vlak van lokalen). We deden het onderzoek niet in Brugge, maar vaak zien we dat de kleinste jeugdbewegingen, gelegen in aandachtsbuurten, het meeste ondersteuning nodig hebben (en er het minste krijgen).
- **Interne vorming**: sensibilisering is een eerste stap. Leiders van jeugdbewegingen signaleren ook de nood aan vorming. Hoe ziet de leefwereld van kinderen en jongeren eruit? Hoe ga je om met grensoverschrijdend gedrag zonder meteen te straffen of schorsen? Hoe spreek je ouders aan?
- **Externe vorming**: Een nauwe samenwerking met school en OCMW vereist dat ook leerkrachten en maatschappelijk werkers begaan zijn met de zaak. Voor maatschappelijk werkers van het OCMW is de vrije tijd van hun cliënten, laat staan de kinderen van hun cliënten, niet altijd een aandachtspunt.
- **Enthousiasme**: het ontbreekt jeugdwerkers niet aan enthousiasme, anders zouden ze hun vrije tijd niet grotendeels besteden aan de jeugdbeweging. Het enthousiasme om zich actiever te richten op het aantrekken en betrekken van kinderen uit kansengroepen blijft wel eens achterwege. Dat is begrijpelijk gegeven bovenstaande drempels. Ook het jeugdhuiswerk wordt gedragen door vrijwilligers. Dus ook hier moeten

we voorzichtig omspringen met de aanwezige draagkracht. Een verwelkomingsbeleid in de jeugthuizen zou alvast niet misstaan.

- **Planning en reservatie:** De prijs van een week sportkamp kan, met behulp van AXI-bonnen, beperkt worden. Toch lijken maatschappelijk kwetsbare gezinnen daar weinig gebruik van te maken. Misschien kan hier gedacht worden aan een systeem van voorinschrijving of gereserveerde plaatsen (bijvoorbeeld 10% van de plaatsen worden voorbehouden voor mensen die via CAW, OCMW of preventiedienst worden ingeschreven)? Hetzelfde kan eventueel uitgebouwd worden voor organisaties als Grabbelpas. Toch zal het zonder extra begeleiding, ondersteuning en toeleiding niet lukken (dat is overigens al gebleken bij een vorig project waarbij ouders in armoede apart konden inschrijven). *Kunnen Wieder, Ūze Plekke, Integraal, Oarm in Oarme, ATD Vierde Wereld en eventueel andere verenigingen hier een rol in spelen? En hoe staat dit in verhouding tot het netwerk vrijetijdsparticipatie?*

- **De AXI-bonnen:** De jeugddienst investeert in een sterk flankerend beleid, met grabbelpas en jeugdculturele activiteiten. Dat brengt ons bij het verhaal van de AXI-bonnen. Dit is een systeem waarbij kortingsbonnen kunnen aangevraagd (of gekocht) worden. Het eerste kind kan tot 50 euro korting krijgen, volgende kinderen tot 75 euro. De toeleiding naar de gratis bonnen gebeurt via ziekenfondsen en OCMW. Ook de sportdienst gebruikt het systeem (de cultuurdienst vooralsnog niet).

Er gaan heel wat AXI-bonnen over de toeg. De jeugddienst gaf vorig jaar voor 65.000 euro aan bonnen uit (12.000 euro van die bonnen keert terug naar Grabbelpas). Dat is een behoorlijk bedrag. We moeten wel in acht te nemen dat een aanzienlijk deel van de bonnen door ouders worden gekocht die niet in financiële problemen zitten. Ze kunnen er bovendien de vereniging van hun kinderen een plezier mee doen, want verenigingen die bovengemiddeld werken met AXI-bonnen worden daarvoor beloond met een extra subsidie, via middelen van het netwerk vrijetijdsparticipatie (misschien *installeren we hier een mattheüseffect? Dat moet anders*).

Vanuit de stedelijke jeugddienst zelf en vanuit het veldwerkoverleg werd dit systeem kritisch bevraagd. Hoeveel mensen zijn er die de AXI-bonnen echt nodig hebben om te participeren aan het aanbod? Dat zijn er wellicht relatief weinig (ook al omdat de financiële drempel, maar één van de drempels is en niet eens de hoogste). Die mensen kunnen hoogstwaarschijnlijk ook vanuit het netwerk vrijetijdsparticipatie ondersteund worden? De financiële middelen die nu in het AXI-bonnensysteem worden gestopt kunnen dan eventueel gebruikt worden voor het uitbouwen van vindplaatsgericht werk? Het is een optie. De stedelijke jeugddienst zal wellicht eerst moeten in kaart brengen voor wie die AXI-bonnen echt noodzakelijk zijn om deel te nemen aan het jeugd- en sportaanbod.

- **Partners op het terrein:** Een aspect van flankerend jeugdbeleid komt ook tot uiting in de partners op het terrein.
 - *Beleidsplan rondhangen:* de inrichting van de openbare ruimte (zie wegwijzer kindvriendelijk verkavelen), verzorgen van speelpleinen, het beleidsplan rondhangen, ... zijn voorbeelden van beleid naar kinderen en jongeren buiten het verenigingsleven om. Op vijf pleinen zijn peters en meters aangesteld die het plein wat in het oog houden en een aantal acties ondernemen naar zwerfvuil, hondenpoep, ... Zij hebben tweemaandelijks overleg met de jeugddienst. Er is ook een *werkgroep parken en pleinen* met preventiedienst, jeugddienst, gemeenschapswachten en politie. Zoals ook aangegeven in de inleiding missen we in dit soort maatregelen vaak de pedagogische component. Openbare ruimte wordt een vraagstuk van openbare orde. Het zijn echter ook pedagogische vraagstukken. In Nederland spreekt men over *buurtpedagogen*. Klinkt wat hoogdravend, maar het is wel een feit dat het ons ontbreekt aan iemand die jongeren 'aanspreekt', op een positieve manier. De jeugddienst concentreert zich niet op deze vragen, maar de preventiedienst vult dat 'pedagogisch gat' wel enigszins in met haar vindplaatsgericht werk.
 - *Niet-regulier jeugdwerk:* Niemand spreekt over niet-regulier jeugdwerk. We hanteren daarentegen wel evident de term 'regulier jeugdwerk'. Dat betekent dus dat we ander jeugdwerk de facto labelen als irregulier. Dat is meer dan een woordspel. Het brengt ons bij een interessant spanningsveld, dat ook tot uiting komt in het beleid ten aanzien van speelpleinwerk: hoe beoordelen we 'kwaliteit'? Er worden kinder- en tienerwerkingen georganiseerd door het buurtwerk, zowel stedelijke buurtwerkingen als particuliere buurthuizen (een aantal daarvan gaan ook op kamp). Deze werkingen worden financieel ondersteund vanuit de Dienst Welzijn. De jeugdvakantiekampen vanuit deze werkingen worden dan weer gesubsidieerd door de jeugddienst. Een historisch gegroeide, maar warrige situatie die er misschien wel mee verantwoordelijk is dat de inhoudelijke, sociaalpedagogische ondersteuning van deze werkingen wat verwaarloosd lijkt. Een recente screening vanuit de jeugddienst (uitgevoerd door de Vlaamse Dienst voor Speelpleinwerk) stelt heel wat vragen bij de kwaliteit van een aantal van die werkingen. Ze zijn oubollig en te weinig creatief, er is te weinig structuur, er wordt teveel geroepen. Relevante bemerkingen, ongetwijfeld, maar we moeten wel durven enige kritische vragen stellen:
 1. hangen we kwaliteit niet teveel vast aan een middenklasse referentiekader van wat vrolijk en creatief spelen dient in te houden?

2. als de kwaliteit van deze werkingen ondermaats is, kunnen we ze dan op een of andere manier beter ondersteunen of moeten we ze vervangen door andere werkingen van buitenaf (vanuit vzw De Spetter bijvoorbeeld)?

Nemen we bijvoorbeeld de speelpleinwerking van de Wissel: bereikt de helft kinderen uit de Blauwepoortwijk (3-10 jaar). Ook de monitoren komen vanuit de omgeving. Gemiddeld komen er 40 tot 45 kinderen, met pieken tot 80. Hier zit een duidelijk potentieel. Deze werking bereikt kinderen uit gezinnen die algemeen als 'moeilijk bereikbaar' worden omschreven. Stad Brugge stelt 4 FT jobstudenten ter beschikking, dat is er 1 per plein, per maand. Is dat voldoende als ondersteuning?

Op het vlak van jongerenwerk is de situatie nog meer precair. De Wissel heeft een tijdje een aparte jongerenwerking gerund, maar kon dat niet bolwerken. Teen Machine op Sint-Jozef draait wel nog. Wat we vaak zien, ook hier op Sint-Pieters, is dat jongerenwerk afgebouwd wordt ten voordele van kinderwerking. Investeren in jongerenwerk is nochtans nodig. Het is deze groep die niet veel later in de focus komt van het *overlastbeleid*. Deze groep wordt wel aangesproken, zeker vindplaatsgericht werk vanuit de preventiedienst en Buurtsport vanuit het OCMW slagen daarin. Dat blijft echter gefragmenteerd en projectmatig. *Dat moet anders.*

- Wat flankerend beleid betreft: de jeugddienst investeert 169.000 euro in verspreide slagorde aan 'goede doelen'. De opmerking hier is vergelijkbaar met wat we schreven over de preventiedienst. Dit is een versterking van een gediversifieerd werkveld, maar tegelijk gaat het overzicht wat verloren en versterken we het gevoel dat sociaal beleid vooral projectmatig en versnipperd verloopt. *Dat kan anders.*

Stedelijke Dienst Welzijn – Sociaal Huis

- Particulier Buurtwerk, bewonersvereniging, zomerchequecomité
 - Armoedeverenigingen
 - Wieder
 - Oarm in Oarme
 - Ūze plekke
 - Integraal
 - ATD Vierde Wereld
 - Meersenhuis onthaal
-

Tot voor kort was dit de Stedelijke Dienst Maatschappelijke Begeleiding. Het verhaal van de dienst maatschappelijke begeleiding gaat terug tot de zeventiger jaren toen deze dienst onder de toenmalige benaming 'dienst maatschappelijke werken' baanbrekend werk verrichtte op vlak van een lokaal ontwikkelings- en kinderopvangbeleid. Een beleid dat momenteel door het OCMW verder wordt uitgebouwd. Al investeert ook de Dienst Welzijn zelf nog in buitenschoolse kinderopvang en kinderdagverblijven (net zoals bij de Lokale Diensten/BND zien we ook hier een wat diffuse verhouding tussen Dienst Welzijn en OCMW, maar dat ligt buiten de scope van dit onderzoek). De Dienst Welzijn startte nog andere initiatieven die mettertijd zijn verzelfstandigd, zoals de dienst Ontwikkelingssamenwerking die ondertussen door het leven gaat als Diversiteitsdienst. Andere deelwerkingen van de dienst zijn: het seniorenbeleid, ondersteuning van het particuliere buurtverenigingsleven, (kans)armoede, gehandicaptenbeleid en de sociaal-preventieve gezondheidszorg.

Ook hier treffen we weer vrij versnipperde subsidieregeling. De dienst staat o.a. in voor het uitkeren van de toelagen aan diverse lokale welzijnsdiensten, campagnes op verschillende beleidsdomeinen en toekennen van premies.

In de loop van 2006 verhuisde de dienst naar de Kartuizerinnenstraat waar ze nu instaat voor de werking van het Sociaal Huis (samen met het OCMW). Dat Sociaal Huis heeft vandaag een weinig uitgesproken profiel, maar ook dat valt buiten de scope van dit onderzoek. Wat we hier wel willen aanraken is die eigenaardige situatie waarbij het lijkt alsof er drie stedelijke buurtwerkingen zijn die aangestuurd worden door de preventiedienst, met daarnaast vijf particuliere buurtwerkingen aangestuurd door de Dienst Welzijn. Zo zijn er de reeds vernoemde Wissel en 't Meulentje (Sint-Pieters), Annabil (St-Anna en 't Bilkske, opgericht op initiatief van Samenlevingsopbouw) en Sint-Gillis, een parochiale werking. Daarnaast is er nog de buurtwerking van 't Stubbekwartier. Daar wordt gewerkt met een systeem van straatverantwoordelijken (<http://www.stubbekwartier.be/straatv.html>). Ze hebben er zelfs een jongerenwerking, 't Kattejoenk, maar die is vooral recreatief, ook hier weinig aandacht voor sociale en pedagogische doelstellingen, maar dat is ook niet evident voor een werking die draait op vrijwillige inzet van bewoners

(<http://www.stubbekwartier.be/jongeren.html>). Dat is in het algemeen het verschil tussen buurtwerk als geprofessionaliseerde maatschappelijke dienstverlening en bewonersverenigingen als recreatief aanbod. Beiden zijn uiteraard goed voor de sociale cohesie, maar misschien moeten we hier een duidelijker referentiekader creëren?

- **Particulier Buurtwerk, bewonersvereniging, zomerchequecomité?** De inhoudelijke aansturing van alle buurtwerken zou bij de Raad voor Buurtwerken liggen. Een overleg waarin de stedelijke buurtwerken vertegenwoordigd worden door de preventiedienst. Het beeld blijft wat onzuiver. *Dat kan zeker anders.*

Een mogelijkheid is alvast dat we een duidelijker profiel creëren voor wat buurtwerk is of kan zijn. Nemen we bijvoorbeeld de situatie op Sint-Pieters. Er is één stedelijke buurtwerking die investeert in vormingsactiviteiten, sensibilisering, cultuur en maatschappelijke dienstverlening (met bijvoorbeeld een zitdag van het OCMW). Daarnaast zijn er twee bewonerswerkingen ('t Meulentje en De Wissel). Deze zijn vooral actief in de weekends en vakanties en zetten vooral in op recreatie en feesten (wijkfeest, Sinterklaas, Paaseierenraap, Kerstfeest, ...). Het valt wel enigszins te vergelijken met het onderscheid tussen een stedelijke jongerenwerking en een particulier jeugdhuis. We kunnen dan spreken van stedelijke buurtwerking versus particulier buurthuiswerk (of buurt/bewonersvereniging):

- De eerste is een professioneel ondersteunde werking die zowat iedere weekdag een aanbod doet, gericht op de ganse bevolking van de buurt, met specifieke aandacht voor de meest kwetsbaren. Zelforganisatie ondersteunen staat centraal. Er wordt aan informatie, preventie, vorming, sensibilisatie, ... gedaan ten aanzien van tal van thema's. Er is ook een sterke receptieve functie en de werking slaat de brug naar andere voorzieningen of brengt andere voorzieningen binnen (bijvoorbeeld zitdag OCMW, babbelmama's in samenwerking met opvoedingswinkel en K&G). De werking is ook een antenne van het lokaal bestuur. In die zin is het ook een inspraakkanaal dat sterk focust op leefbaarheid, mobiliteit, openbare ruimte, ... Het buurtwerk mag op dat vlak nog meer slagkracht krijgen.
- De tweede zijn particuliere (bewoners)verenigingen die zich richten op het weekend en vakantieperiodes en ook zaken organiseren bij speciale gelegenheden. Deze bewonerswerkingen zijn een zegen voor de buurt. Ze zijn heel nabij, worden door de mensen zelf gedragen. Ze kunnen naar ons aanvoelen wel beter ondersteund worden (ook specifiek bij het organiseren van kampen en speelpleinwerk).

Misschien is de situatie dus niet zo ongerijmd als ze lijkt, maar er is wel nood aan een meer eenduidig beleid. Nu is het buurtbeleid gestoeld op los zand. Bewonersverenigingen kunnen wellicht ondergebracht worden bij het ruimere beleid op vlak van sociale

cohesie (zie ook de zomerchequecomités⁸). Dan wordt een ander spanningsveld geïntroduceerd: moet een bewonersvereniging in een aandachtsbuurt meer 'aandacht' krijgen dan een bewonerswerking in een meer gegoede buurt? Het antwoord is naar ons aanvoelen positief. Dat is trouwens de facto ook vandaag al zo. De zomerchequecomités krijgen enkel deze cheques als vorm van ondersteuning. De werkingen die nu door het leven gaan als particulier buurtwerk (maar die dus eigenlijk bewonersverenigingen zijn) worden ondersteund door de Dienst Welzijn vanuit een subsidiereglement (al is die ondersteuning vrij marginaal). De implementatie ligt moeilijker. Het is wellicht wel mogelijk om gedifferentieerde ondersteuning te bieden op basis van de West-Vlaamse kansarmoede-atlas⁹.

Hier is in elk geval nog wat denkwerk aan de winkel. We kunnen ook een onderscheid maken tussen stedelijk buurtwerk (3), particulier buurtverenigingswerk(5) en een zomerchequevereniging (+/- 100). We hadden het hierboven al over de noodzaak aan een betere ondersteuning voor het particuliere buurtverenigingswerk. Misschien kan in deze ondersteuning ook enige differentiatie worden voorzien (in de graad van intensiteit). De vraag is wie deze ondersteuning zal opnemen. Het stedelijk buurtwerk lijkt een evidente partner, maar heeft daar vandaag niet de nodige bezetting voor. Het lijkt ook niet aangewezen om met het OCMW nog een nieuwe partner te introduceren op dit veld. Of kan de ondersteuning uitbesteed worden aan samenlevingsopbouw? Nog uit te klaren.

- **Armoedeverenigingen:** de Dienst Welzijn zette samen met de armoedeverenigingen een dialoogproject op (zie Brugge dialoogstad¹⁰). Er zijn vijf verenigingen waar armen het woord nemen/welzijnsschakels in Brugge:
 - **Wieder**
 - **Oarme in Oarme**
 - **Ūze Plekke**
 - **Integraal**
 - **ATD Vierde Wereld**

Verder is er mogelijkheid voor laagdrempelige ontmoeting in Poverello, het Meersenhuis, 't Salon en 't Sas. 't Salon is specifiek op onze doelgroep gericht.

⁸ Zie <http://www.bruggelokaal.be/> voor alle verenigingen

⁹ (<http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/Welzijn/socialeplanning/Documents/Gemeentelijke%20steekkaart%20Brugge.pdf>).

¹⁰ Interessant document dat werd geproduceerd in overleg met al deze verenigingen:

http://www.brugge.be/internet/nl/content/files/Maatschappelijke_Begeleiding/dialog_werkt.pdf

Centrum voor Leren en Werken (CLW)

Ook wel gekend als het Centrum voor Deeltijds Onderwijs (CDO), afdeling van VTI Brugge. Ook het KTA (Sint-Michiels) heeft een afdeling Deeltijds Onderwijs.

Dit is onderwijs, geen sociaal werk (of beter wel sociaal, maar geen welzijnswerk). Daar zit precies een van de problemen van waaruit het gerechtvaardigd is om aandacht aan te besteden aan deze setting. Hier vinden we immers een aanzienlijk deel van de doelgroep van dit onderzoek terug. Het onderwijs bespaart en doet dat onder meer in haar flankerend zorgbeleid. Scholen moeten onderwijsinstellingen zijn, geen zorginstellingen, zo luidt het. 'Zorg' heet dan de verantwoordelijkheid van de sector welzijn. Een dergelijk sectoraal, aanbodgestuurd denken is werkbaar in middenklasse-settings, maar niet hier. Het lijkt erop dat het Brugse sociaal werk en de lokale overheden de gaten zullen moeten dichtrijden die Vlaanderen en het onderwijssysteem voor de meest kwetsbare jongeren laten vallen. Die gaten worden vandaag in Brugge niet of nauwelijks dichtgereden. Tot frustratie van leerlingenbegeleiders en coördinatie van de centra Deeltijds Onderwijs.

Concretisering: Er zijn 185 leerlingen ingeschreven in het VTI-Deeltijds Onderwijs (waarvan 85 Bruggelingen, ook vrij veel volk uit Blankenberge en Maldegem). Daar lopen er nogal wat tussen die een behoorlijk 'rugzakje' meedragen. Van de 185 leerlingen zijn er 65 die niet langer leerplichtig zijn (sinds 2008 kan het DO diploma's uitreiken, daarvoor was een diploma 2de graad het hoogst haalbare). Deeltijds onderwijs biedt kansen aan gasten die niet meekunnen met het systeem zoals dat geldt in het voltijds. Sinds kort is dat ook een echte volwaardige kans omdat ze nu ook een diploma krijgen. Tegelijk worden die kansen terug ingeperkt omdat ook het deeltijds onderwijs steeds striktere eindtermen en leerplannen na te streven heeft, waardoor er opnieuw leerlingen uit de boot vallen. Veel van die jongeren proberen op eigen benen te staan, maar geraken vrij vlug in de problemen. De leerlingenbegeleiders van het CDO geven aan dat ze *geen aflossingspunten vinden. Alles zit vol. Overal wachtlijsten. Overal strenge (aanbodgestuurde) intakecriteria. LOGiN, de Sleutel, JAC, OCMW, bijzondere jeugdzorg, groep Intro, Blink!, ... Daar staan we dan met al onze diensten en projecten.*

Bovendien zien we ook hier weer dat spanningsveld zoals we dat ook aanraakten voor 't Salon. *De mensen van het CDO zijn nabij, hebben een vertrouwensrelatie, maar hoe kan je de jongeren doorverwijzen zonder dat je ze kwijtraakt?* (als er al aflossingspunten te vinden zijn uiteraard).

Het is duidelijk: de samenwerking tussen deeltijds onderwijs en de zorgsector moet aangewengeld worden. De verscherpte scheidingslijnen tussen zorg en onderwijs maken het ook weer makkelijker om tussen de mazen van het net te vallen. Nu zijn deze jongeren alleen

op te vangen als de vertrouwenspersonen binnen het onderwijs '*buiten hun functie treden*' (een algemene vaststelling in armoede-onderzoek overigens). Dat is veeleisend en bovendien wordt het niet gefaciliteerd van bovenaf (wel door het interne CLW-beleid). Dus samenwerking met de zorgsector moet, maar de toeleiding zal wellicht omgekeerd moeten gebeuren. *Niet de jongeren toeleiden naar de afwachterende hulpverlening, maar de hulpverlening toeleiden naar het CLW.* Wie staat hiervoor klaar? JAC, vindplaatsgericht werk, LO-GiN, Salon, ...?

Blijft natuurlijk de vraag of het onderwijs de meest geschikte 'vindplaats' is. Wat met de vakantie, de weekends, de avonden. Er is duidelijk nood aan een schools én buitenschools sociaalpedagogisch kader.

- **Leerrecht?** Hier raken we een meer algemene uitdaging die zeker moet opgepakt worden in Brugge: er is een aanzienlijke groep jongeren (een deel daarvan vinden we in het CLW) die zich niet kan conformeren aan het bestaande selectieve onderwijssysteem. Hoe moeten we die groep ondersteunen? Hoe voorkomen we dat we een systeem in het leven roepen dat scholen ertoe aanzet om hun '*klassen uit te zuiveren*'? We hebben hier overigens een gebrek aan cijfergegevens. Hoe groot is deze groep. Hoeveel jongeren belanden er na 1 februari op straat om niet meer aan de bak te komen? Het recht op leren is ruimer dan het recht op de toegang tot de school. Deze discussie moet dan ook ruimer gevoerd worden dan binnen het onderwijssysteem. Het oprichten van een *jeugd-welzijnsoverleg*, waarin dergelijke thema's prominent op de agenda komen en waar zowel veldwerk, management en politiek betrokken zijn, werd hier een aantal keer voorgesteld.

De Sleutel

De Sleutel staat voor gespecialiseerde drughulpverlening. Er is een dagcentrumwerking met een vrij uitgebreid modulair aanbod: Gezins- en familiewerking, outreaching, vroeginterventie, aanmelding, oriëntatie, motivatie, individuele behandeling, substitutiebehandeling, dagopvang en gezondheidsvoorlichting. Daarnaast is er "STUFF", dat staat voor Samenwerking/Traject/Uitwisseling/Flexibiliteit/Filter.

De initiatiefnemers van het project zijn vzw Binnenstad, vzw De Patio en vzw Nieuwland¹¹, aangevuld met de partners CGG Noord-West-Vlaanderen, Dagcentrum De Sleutel Brugge en

¹¹ vzw Binnenstad is een samenwerkingsverband tussen volgende voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand: Maria Goretti, Halfweekhuis, Halfweekcentrum, Dagcentrum De Belsepit, Thuisbeleidingsdienst en Ter Reie.

stad Brugge. Ze worden ondersteund door het ministerie van welzijn (toen nog Veerle Heren). De doelstelling van "STUFF" is het beogen van de continuïteit van de behandeltrajecten binnen de Bijzondere Jeugdzorg d.m.v. vroegdetectie van druggerelateerde problematiek en het voorkomen van escalatie/uitval. De toekomst van dit project is onzeker.

De interessantste modules voor ons zijn hier outreaching en vroeginterventie (het VIP-project). Deze projecten worden ondersteund vanuit het Stedenfonds. Het zijn projecten die vanuit dit onderzoek ter bespreking moeten worden voorgelegd. Als we de maatschappelijke analyse erbij nemen dan hebben we hier twee aspecten die aan kritiek onderhevig zijn:

- Outreach is een vorm van vindplaatsgericht werk, maar dan wel met een aanbodgestuurde agenda. Kunnen we niet beter investeren in het algemeen ondersteunende aanbod in de leefwereld van kinderen en jongeren in de plaats van de beschikbare financiële middelen te laten versmelten door het bestaande aanbod? Dit is een discussie waard. Er wordt vandaag veel gesproken over geïndiceerde preventie, dat wil zeggen dat specifieke risicogroepen detecteert en heel gericht gaat benaderen. *Het houdt naar ons aanvoelen weinig steek om dergelijke initiatieven onder de noemer 'drugpreventie' op te zetten. Preventie is een te vaag concept. Je voorkomt altijd wel wat, al weet je niet precies wat. Bovendien hebben precies deze groepen – die vaak weinig toegang vinden tot andere, positieve ondersteuningskanalen – recht op een interventie die structureel en positief is. Niet projectmatig en onder een negatieve noemer als preventie.* Het gaat er niet om wat we willen voorkomen. Het gaat om de vraag welke ondersteuning deze groepen nodig hebben om zingeving te ontwikkelen, grip te krijgen op hun leven en hun leefomgeving, positieve ontplooiingskansen te krijgen en te grijpen, een positief zelfbeeld ontwikkelen, ... De expertise en de insteek die we hier nodig is niet drugspecifiek (al kan enige kennis van druggebruik en -misbruik geen kwaad natuurlijk). De expertise die we nodig hebben is voeling met de leefwereld van groepen in de marge van ons beleid en onze samenleving. Met deze groepen moet iets uitgebouwd worden. Vanuit dat kader en vanuit die vertrouwensband kan aandacht voor drugpreventie binnengebracht worden. Dan, en slechts dan, heeft dit zin.
- Dit is opnieuw een voorbeeld van het versnipperen van middelen over projecten. Projecten zorgen voor dynamiek en vernieuwing, maar we hebben in Brugge wat te veel van dat soort zaken. Er mag naar ons aanvoelen wat rust komen in het werkveld en wat steviger geïnvesteerd worden in sociaalpedagogische basisinfrastructuur.

vzw De Patio is een samenwerkingsverband tussen volgende voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand: De Kerseboom, Cruushove, Kleine Dennen, De Schoor en „t Laar.

vzw Nieuwland is een samenwerkingsverband tussen volgende voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand: Thuisbegeleidingsdienst De Balans, Dagcentrum De Totebel, Dagcentrum De Teerling, Begeleidingscentrum De Spiegel en trainingscentra voor kamertraining.

De bijzondere jeugdzorg

De bijzondere jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg zijn twee mastodonten in de integrale jeugdhulpverlening waarvan de deskundigheid en de personeelskracht vaak achter hoge muren verscholen blijft. Moeten we dat proberen te ontsluiten? Anders dan in Nederland is jeugdzorg geen lokale bevoegdheid. Anderzijds: als het regent in Nederland, dan druppelt het in Vlaanderen. Een verdergaande decentralisering van jeugdzorg en welzijnsbeleid zal nog wel wat op zich laten wachten (onze welvaartsstaat is meer corporatistisch dan de Nederlandse), maar vroeg of laat lijkt het onvermijdelijk. Het kan dus zeker geen kwaad om de denkoefening al te maken over de ontsluiting van de bijzondere jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg.

Dit is een denkoefening die trouwens al aan de gang is. De geestelijke gezondheidszorg gaat meer ambulante werken en wordt nu al ingeschakeld in bijvoorbeeld de woonbegeleiding. Hier kan het CAW (als de netwerkorganisatie op de eerste lijn) wellicht een bijdrage leveren om deze denkoefening transparanter te laten verlopen en een groter draagvlak te geven, ook ten aanzien van de lokale overheden.

De vaststelling is duidelijk: kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities zijn ondervertegenwoordigd in de rechtstreeks toegankelijke hulp en oververtegenwoordigd in de niet rechtstreeks toegankelijke hulp. Daarom zouden we willen pleiten voor een dubbele ontsluiting: overheen 18 én minder bijzonder, meer maatschappelijk. Geen van beide pleidooien vindt hier een al te vruchtbare bodem: geen tijd, geen geld. Er zijn ook wel structurele moeilijkheden. De dagcentra worden in de toekomst (wellicht) meer open. Kinderen en jongeren hebben nog steeds een toegangsticket nodig, maar dat kan ook via de CAW's worden verstrekt. Meer doorverwijzers maakt de toestroom groter, maar zullen er ook meer plaatsen zijn? De wachtlijsten zijn vandaag al behoorlijk lang (TCK: 1 jaar, residentiële opvang: 1,5 jaar). TCK moet dus ook van het residentiële budget komen. Dat zit vol voor Brugge. Er is wel uitbreiding van plaatsen in dagcentra nodig. Want nu moet iedereen van de oostkust ook in Brugge terecht. Aan de oostkust zijn er geen dagcentra voor pubers, wat een enorm gemis is. Een signaal dat moet opgenomen worden.

De jeugdzorg is bezig met de hierboven geschetste uitdagingen:

- Bruggen na 18: Er wordt wel degelijk gewerkt aan de voorbereiding op zelfstandig leven. Probleem is dat 18-jarigen dikwijls begeleidingsmoe zijn. Ze willen van elke vorm van (professionele) ondersteuning af.
- Minder bijzonder, meer maatschappelijk: de dagcentra zijn bezig met deze oefening. De MFC's (multi-functionele centra, zoals Maria Goretti) nemen hier het voortouw.

Andere vraag is of hier ook ruimte is om de expertise van de bijzondere jeugdzorg ter beschikking te stellen van algemeen welzijnswerk (bijvoorbeeld jeugdadviseurs voor maatschappelijk kwetsbare jeugd), jeugdwerk (bijvoorbeeld 't Salon), sport (bijvoorbeeld Buurtsport) of onderwijs (bijvoorbeeld CLW)?

Vanuit de jeugdzorg wordt ook aangegeven dat vroeger optreden gewenst is. Jongeren zelf geven aan dat ze 'referentiefiguren' missen op 10-14-jarige leeftijd. Hier missen hulpverlening, jeugdwerk, welzijnswerk, zorgsector de boot. Jongeren groeien weg van de geïnstitutionaliseerde samenleving. Het hoeft op 16-jarige leeftijd niet meer, de kloof lijkt te groot geworden. Dit is een duidelijk pleidooi voor meer hulp in eigen omgeving (zie Van Susteren, 1991), meer structureel, minder projectmatig. Wellicht ook minder vanuit een eigen agenda en eindtermen (zoals onderwijs, bijzondere jeugdzorg, politie, OCMW, ... dat onvermijdelijk moeten doen).

Deel 4

Sterktes & zwaktes

Kansen & bedreigingen

Na de uitgebreide analyse op basis van documenten en interviews werden veldwerkers vanuit alle hoeken van het werkveld bij elkaar gebracht. De eerste analyse werd hen voorgelegd met de vraag of ze zich hierin herkenden. Er werd een SWOT-analyse gemaakt (strengths, weaknesses, opportunities, threats). Deze moest ons in staat stellen om de analyse uit te diepen, maar ook om perspectieven te openen voor de toekomst. Deze perspectieven werden verder uitgewerkt in een tweede denkdag.

Sterktes

- Een krachtig werkveld, zowel in termen van engagement als van visie
- Een krachtig werkveld met een stevig draagvlak bij de lokale besturen (Stad en OCMW)
- Een enorm gediversifieerd werkveld
- Sterke gerichtheid op 'aanklampend' werken: we mogen mensen niet te vlug loslaten
- Een gerichtheid op meer samenhang in het aanbod met goed onderbouwde aanzetten om dat aanbod aan te vullen: meer leefwereldgericht werken leidt tot een breder bereik, meer case-management leidt tot een doelgerichter bereik.

Zwaktes

- We overstijgen moeilijk het aanbodgestuurde en uitkomstgerichte denken. We zijn soms wel een beetje navelstaarders.
- Het stedelijk sociaal beleid is versnipperd over vele diensten. Wie stuurt het sociaal beleid aan? Wie bewaart het overzicht?
- We hebben ons werkveld gediversifieerd, maar zwak verankerd. Er zijn structurele basisvoorzieningen, maar er is vooral ook veel projectmatig werk. Dat creëert onzekerheid en versterkt aanbodgestuurd denken én het pistachio-effect (mensen willen zich 'bewijzen' op korte termijn, moeilijke pistachio's zijn dan niet erg gewild). Al dat projectmatige werk zorgt voor kortetermijndenken, creëert nog meer ondoorzichtigheid, versnipperd de middelen en dwingt ons (en veel jongeren) om telkens opnieuw te beginnen.

- Er is tekort aan opvang (zeker voor jonge mannen).
- Weinig opvolging van jongeren doorheen de verschillende projecten. Nazorg is niet goed uitgebouwd.
- Er ontsnappen nogal wat jongeren aan onze aandacht omdat ze niet in het 'aanbodsplaatje' passen. Op zo'n moment lijkt onze sectorale reflex sterker dan ons engagement. Mensen die rechtstreeks werken met de meest kwetsbare groepen vinden niet altijd aanspreek- of aflospunten.
- We hebben weinig zicht op of voeling met de groepen op het randje van sociale uitsluiting.
- We zijn niet flexibel genoeg: strikte intakeprocedures, wachtlijsten, geen toegang voor te complexe problematieken, ...
- We zijn (nog) niet aanklampend genoeg: we zijn soms te vrijblijvend (en we geraken het daarover niet helemaal eens met elkaar. De ene beklemtoont onvoorwaardelijkheid als enige mogelijkheid om contact te leggen met deze jongeren, de andere vraagt een meer dwingende aanpak).
- Jongeren op het randje van sociale uitsluiting kampen met een complex geheel aan problemen. Sectorgebonden projecten (buurtsport, time-out, huiswerkbegeleiding, trajectbegeleiding, drugpreventie, opvoedingsondersteuning, woonbegeleiding, ...) kunnen daar weinig adequaat op inspelen. Jongeren en ouders worden vaak geconfronteerd met meerdere hulpverleners, maar ze hebben niet altijd het gevoel dat ze ondersteund worden¹².
- De sociaalpedagogische reflex wordt wel eens verdrongen door een puur methodische invalshoek, d.w.z. sociaal werk wordt wel eens ingeperkt tot de uitvoerder van het sociaal beleid. We voeren dan simpelweg onze pedagogische opdracht uit en verzuimen aan onze sociale beleidsvoorbereidende taken. Deze sociaalpedagogische opdracht is niet eenvoudig, maar maakt wel de kern uit van sociaal werk: het vorm geven aan sociaal beleid vanuit ons pedagogisch werk in de leefwereld van mensen in de rand van onze samenleving¹³.

¹² Hierbij werd wel meermaals aangehaald dat al deze projecten op zich (tijdelijk) hun nut hebben voor de mensen die ze bereiken, maar heel zelden hebben sociaal werkers het gevoel dat ze de 'gesloten pistachenoetjes' echt kunnen bereiken. De half-open nootjes, dat gaat nog wel, al wordt er aangegeven dat we er soms wel te laat bij zijn.

¹³ Een voorbeeld (zie ook Kraaykamp, 1974): Een sociaal werker wordt naar een eenoudergezin gestuurd met een opvoedingsondersteunende opdracht. Als die werker enkel focust op de opvoedingsvaardigheden van de alleenstaande moeder, dan kunnen geen bredere vraagstellingen onderscheiden worden. De moeder moet dan leren orde op zaken stellen in haar slordige huishouden. Als de werker enkel let op de vaardigheden van de moeder zal hij/zij niet op het idee komen om na te gaan waarom haar vier kinderen op drie verschillende scholen zitten en waarom die scholen alle drie op verschillende tijdstippen starten en eindigen. Hij zal er niet aan denken na te gaan of er nog andere gezinnen in de buurt zijn die daarmee worstelen. Hij zal al helemaal niet op het idee komen om de schooldirecties samen te roepen of de CLB's om te kijken of er iets kan gedaan worden aan schooluren of doorverwijssystemen van leerlingen. Als we die context niet in beeld brengen zijn dat allemaal 'gegevenheden' die onveranderlijk lijken, voor de moeder en voor de hulpverlener, die zich methodisch toespitst op de opdracht om de moeder aan te passen aan die gegevenheden en verzaakt aan zijn sociaalpedagogische opdracht.

Kansen

- De nieuwe beleids- en beheerscyclus voor de opmaak van de meerjarenplanning en budget biedt kansen op een gefundeerde input richting geïntegreerd beleid, ook voor de bekommernissen rond de ondersteuning van maatschappelijk kwetsbare groepen
- Het werkveldoverleg gaf duidelijk aan dat dit een momentum is om gezamenlijk werk te maken van een coherent en geëngageerd beleid waarbij elkeen over de eigen muurtjes durft te kijken en waar we vooral ook meer leefwereldgericht willen denken. De wil is er bij de lokale actoren en het lokale niveau heeft ook meer slagkracht dan vroeger. De hogere overheid heeft weliswaar nog een vrij sterke impact op het werkveld in termen van sectorale afbakening, opdrachten, erkennings- en subsidiestromen, maar lokaal is er alvast de bereidheid om daar zo flexibel mogelijk mee om te gaan.
- Het sociaalpedagogisch referentiekader wordt aangevoeld als een relevant handvat voor reflectie en voor actie. Het sociale (structureel herverdelen van kansen) en het pedagogische (individueel leren ingroeien in de bestaande samenlevingsordening) worden erkend als onlosmakelijk, maar moeilijk verzoenbaar. De complexe spanningsvelden die zo kenmerkend zijn voor de praktijk van het sociaal werk (tussen ondersteunen en pampereen bijvoorbeeld) worden er meer hanteerbaar door.
- De Dienst Stedenbeleid schuift sociale problemen niet van zich af als een verantwoordelijkheid van de 'welzijnssector'.
- Preventiedienst, OCMW, CAW en Jeugddienst hebben de handen in elkaar geslagen.
- Brugge is een grote stad, maar geen grootstad. De schaal is overzichtelijk. De afstand tussen politiek, management en werkveld is niet zo groot.

Bedreigingen

- Het managementsdenken legt een strikt strategisch model op (in termen van afgebakende doelstellingen en indicatoren). De nood aan procesmatig denken op langere termijn, overheen sectoren laat zich daar moeilijk in passen. Het oppikken van gesloten pistachenootjes evenmin.
- We worden vaak aangesproken op randvoorwaarden: Zoveel energie gaat naar hervormingen, personeelsbeleid, kwaliteitshandboek, prikklok, uurroosters, (creatief) boekhouden, ... Waar blijft het veldwerk, het directe contact met de meest gemarginaliseerde groepen?
- De meerderjarigheid betekent vaak, zeker voor jongeren die ondersteund werden vanuit de bijzondere jeugdzorg, een plots wegvallen van ondersteuning. Dat is geen nieuwe vaststelling, maar de 'overdracht' lijkt wel steeds problematischer te worden, waardoor jongvolwassenen op het randje van uitsluiting niet worden opgepikt.

- Sociale problemen worden vaak opgesloten in de 'welzijnssector'. Wat met onderwijs, huisvesting, arbeidsmarkt? Kunnen we zorgen dat daar 'inclusiever' gedacht en gehandeld wordt of zijn we gedoemd om te dweilen met de kraan open?
- In vele aspecten van ons werkveld hebben we dubbelmandaat: OCMW-medewerkers (en het leefloon), Time-Out (en de schoolplicht), CBJ (en dreigende plaatsing), ... Dat bemoeilijkt een vertrouwensrelatie, die zo centraal staat in complexe situaties.
- In vergelijking met grootsteden zijn sociale problemen in de Stad Brugge veel minder zichtbaar. Dat maakt dat er ook minder (proactieve) aandacht is. Er is vandaag een duidelijke tendens merkbaar richting proactief sociaal beleid, maar het nieuw opgebouwde draagvlak is nog broos.

Besluit SWOT

Netwerking OK, samenwerking OK, maar nog te weinig gedeeld sociaalpedagogisch project

De conclusie van onze SWOT-denkdag was duidelijk: Er is in Brugge een krachtig werkveld, met veel expertise en engagement. Het bestaande netwerk kan echter uitdrukkelijker gericht zijn op een **gedeeld project** en minder op uitwisseling of een samenwerking rond losse flodders. Het gaat hier niet om nog een overlegstructuur of regieplatform, maar om het uitbouwen van een volwaardige, geïntegreerde **sociaalpedagogische basisinfrastructuur**. Vandaag werken we, ondanks alle overleg, toch nog behoorlijk naast elkaar.

We zijn ook als werkveld (en als overheid) heel sterk gericht op 'oplossingen'. We moeten die obsessie of illusie durven loslaten. Werken ten aanzien van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren (en hun gezinnen) is echter een werk van lange adem. Het einde is nooit in zicht, gezien onze samenlevingsordering gecentreerd is rond consumptie en competitie en dus niet van nature uit inclusief is. Die inclusie moet georganiseerd worden. Daarom is de verzorgingsstaat een correctie op de ongelijkheid die gecreëerd wordt in het onderwijs en op de huisvestings- en arbeidsmarkt. De verschillende verzorgingsarrangementen zijn echter steeds meer naast elkaar komen te staan, zelfs op lokaal vlak. Iedereen is bezig met dezelfde gezinnen, maar vanuit de eigen invalshoek. Niemand heeft tijd, niemand heeft geld, om in te zetten buiten het eigen welomschreven, beperkte eigen mandaat. Al lijkt er wel wat tijd en geld ter beschikking via dienst stedelijk beleid, preventiedienst en OCMW, in mindere mate ook door jeugddienst en Dienst Welzijn. Dat wordt niet geïnvesteerd in een sociaalpedagogische basisinfrastructuur, maar wordt redelijk versnipperd ingezet.

Dat is overal zo in Vlaanderen. Die versnippering lijkt in Brugge met een uitgebreide en toch vrij overzichtelijke en samenhangende dienstverlening zelfs nogal mee te vallen. Toch lijken we ook in Brugge jongeren die echt (en misschien wel permanent) ondersteuning nodig hebben niet gemakkelijk te vinden of te rap los te laten. We ondersteunen ze mogelijks ook te fragmentarisch, vanuit het eigen – vaak projectmatige – aanbod (arbeidsbemiddeling, gezondheid, huisvesting, opvoedingsondersteuning, huiswerkbegeleiding, ...). Dat terwijl de verschillende problemen op de verschillende domeinen met elkaar samenhangen en dus ook best samen aangepakt worden.

Er zijn in Brugge heel veel goede en sterke hulpverleners – engagement en betrokkenheid van de Brugse veldwerkers is zeer zeker een opvallende en grote troef – in elke voorziening, maar de versnippering werkt contraproductief en ontmoedigend. Bovendien werkt die versnippering ook het pistachio-effect in de hand waardoor jongeren met complexe persoonlijkheidsproblemen simpelweg niet worden geholpen, wegens 'te complex'. Ze vragen tijd en energie die we niet hebben. Ze zijn onschoolbaar, onjeugdwerkbaar en nu ook onhulpverleningsbaar. Tenzij ze vermogende ouders hebben, die bij privé therapeuten de nodige zorg kunnen inkopen op de private markt van welzijn en geluk. Naar andere ouders en jongeren toe zijn we als sociaal werk weinig outreachend. We wachten tot ze naar ons toe komen. Dat doen jongeren of hun ouders in de meeste gevallen niet. Ze hebben teveel vragen of ze hebben geen vragen. Er is ook bij het sociaal werk vaak wat schroom om tussen te komen in situaties, hetzij omdat we ons niet deskundig of bevoegd voelen. Hetzij omdat er geen directe en concrete hulpvraag is. Bij mensen van het Centrum Leren en Werken leeft bijvoorbeeld het gevoel hebben dat sommige jongeren echt in de steek gelaten worden door het sociaal werk. Soms lijkt de jeugdrechtbank het enige middel waarmee men nog een tussenkomst kan afdwingen. Dat moet beter kunnen. Ook het dagonderwijs heeft hier potentieel een belangrijke rol. Ook daar kunnen CLB's *vroeger signaleren wie behoefte heeft aan* ondersteuning. Dat bedoelen we niet noodzakelijk in interventionistische zin waarbij sociaal werkers het gezin en zijn problemen als het ware 'overnemen'. Dat interventionisme is precies de reden waarom jongeren of ouders hun problemen vaak voor zich houden. Ze zijn bang voor wat in gang zal worden gezet. Gewoon afwachten is echter geen alternatief voor interventionisme. We moeten als het ware 'actief luisteren'. Vaak hebben jongeren (of hun ouders) meer behoefte aan *een luisterend oor, een 'opvangplaats', een ankerfiguur, een spiegel, ...* Hoe wollig dat in een verhardende samenleving ook mag klinken.

DEEL 5

Aanbevelingen

Het kan en moet anders. Op het werkveldoverleg leek iedereen het daarover eens. Het sociaal beleid (inclusief het jeugdbeleid) in Brugge is de laatste tien jaar onder impuls van diverse actoren stevig uitgebouwd. We hebben een aantal stevige huisjes neergezet. Het is nu tijd om de groei te consolideren en de rijkdom van differentiatie niet te laten omslaan in ondoorzichtigheid en inefficiëntie. Er is een gedeeld kader nodig. De hekkens rond onze huizen mogen wel wat lager. Er is meer inzet nodig op de nulde en eerste lijn. We moeten niet allemaal in ons huis blijven zitten, wachtend tot een jongere aanbelt. Er is wel vindplaatsgericht werk, maar ook dat soort werk moet minder versnipperd worden. Het heeft weinig zin om elk op zich jongeren naar ons huisje te brengen.

Uit de gezamenlijke denkoefening komen een aantal concrete pistes naar voor, die we als aanbevelingen voor het toekomstig beleid weerhouden:

Aanbeveling 1: Een betere aansturing

- Een duidelijk sociaalpedagogisch kader
- Een duidelijke aansturing – een jeugdwelzijnsoverleg

Aanbeveling 2: Meer structurele ondersteuning

- Naar basiswerking in plaats van aaneenschakeling van projecten
- Minder versnippering van middelen die opgeslorpt worden in aanbodgestuurde circuits of relatief geïsoleerde projecten?

Aanbeveling 3: Meer vindplaatsgericht werk

- Investeren in vindplaatsgericht en leefwereldgericht werk
- Betere afstemming of aansturing van vindplaatsgericht werk

Aanbeveling 4: Uitbouw van een transparant systeem van casemanagement

- Registreren: wie doet wat voor welke jongeren?
- Casemanagement: Opvolging van wie door hulpverleningscircuits gevat wordt
- Voorzorg of nazorg voor wie dat niet (meer) het geval is

Aanbeveling 5: Eensgezind signaleren wat er fout loopt op breed maatschappelijk vlak.

- Vanuit het sociaal werk wordt duidelijk gevoeld hoe uitsluitingsmechanismen op het vlak van bijvoorbeeld huisvesting, gezondheid en tewerkstelling toe- of aannemen. We mogen die ervaringskennis niet onbenut laten (kunnen we dat bijvoorbeeld vatten in een jaarlijkse signaalnota?)

1. AANBEVELING 1: Een betere aansturing

Streven naar een gezamenlijk sociaalpedagogisch kader?

We moeten het sociaalpedagogisch kader waarbinnen we vorm willen geven aan jeugdbeleid verder uitwerken op een bevattelijke manier. Het is doorheen het onderzoek (zowel in interviews als in de werkveldsessies) duidelijk geworden dat dit kader handvatten biedt aan beleidsmakers en aan veldwerkers om de complexe verwevenheid van opvoedings- en sociale problemen vatbaar te maken voor constructieve interventie. Het risico is immers groot dat we 'kurieren am Symptom'. Temeer omdat sociale problemen vaak gezien worden als problemen van en met individuen, veeleer dan problemen met onze samenlevingsordening. Werkloosheid en thuisloosheid zijn niet (louter) te herleiden tot problemen met bijvoorbeeld werkschuwe individuen of mensen die huizen 'omver wonen'. We kunnen die problemen van en met mensen niet loskoppelen van problemen met onze arbeidsmarkt en huisvestingsmarkt die steeds selectiever worden. Sociale integratie wordt nochtans steeds meer verengd tot 'arbeidsmarktparticipatie'. In combinatie met een selectiever wordende arbeidsmarkt, leidt dat onmiskenbaar tot het manoeuvreren van grote groepen (vooral laaggeschoolde) jongeren in precare, kwetsbare situaties. Ze worden van de ene opleiding naar de andere 'geactiveerd', werken met interimcontracten (soms gewoon met dagcontracten). Ze

hebben vaak weinig perspectief, weinig hoop. Ze gaan zich aanpassen aan hun gemarginaliseerde situatie. Dat doorbreek je niet zomaar.

Puur pedagogische maatregelen kunnen dat perspectief en die hoop niet altijd terug geven. We proberen het met zachte hand (vandaag heet dat pampere) of we zetten iets meer druk, maar als pedagogische maatregelen niet gepaard gaan met sociale, herverdelende maatregelen dan houden we onszelf en de mensen bezig.

Dat is de moeilijke realiteit waarin we werken. We moeten die kunnen benoemen. Dat benoemen was duidelijk ook een van de redenen waarom het werkveldoverleg (op beide momenten) zo geslaagd was en ook wel een positieve sfeer heeft gecreëerd. We hebben de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor mensen die uitgesloten worden, maar dat mag onze aandacht niet afleiden van de mechanismen die ermee voor zorgen dat mensen worden uitgesloten. We zouden die mensen misschien wel graag wat opkalefateren en terug "insluiten", maar zo eenvoudig ligt het dus niet. Soms is er nood aan pure opvang (mensen op verhaal laten komen), soms is er nood aan 'nevencircuits' (we moeten die ook niet altijd als voortrajecten installeren, voor sommige mensen is dit een eindvoorziening, gewoon omdat ze het zogenaamde 'reguliere' circuit niet, nog niet of niet meer aankunnen). Soms is er nood aan

een zachte hand, soms aan iets hardere aanpak. Meestal is het van alles wat.

Het oordeelsvermogen om hierin keuzes te maken, die verantwoord en daarnaar te handelen, dat is de expertise die sociaal werkers nodig hebben. Veeleer dan nog meer methodische kennis van risicogedrag, diagnosecriteria of therapieën allerhande. Dat soort methodische kennis is ook nodig, maar ze moet wel gekaderd worden in sociaalpedagogische inzichten. Anders creëren we alleen maar meer nieuwe *ziektebeelden* en daarbij passende therapieën en professionele expertises. Die leiden dan weer tot sectorale circuits die los staan van elkaar, handenvol geld opsorpen en uiteindelijk de samenleving alleen maar verder 'ontzorgen'. Uiteindelijk wordt 'de groep die nood heeft aan ondersteuning' gedefinieerd op basis van externe (abstracte) criteria en op basis van het voorhanden zijnde aanbod. Het aanbod bepaalt dan de behoefte, niet de moeilijkheden die het gezin of jongeren zelf ervaren of de strategieën die ze uitgebouwd hebben om overeind te blijven. Een sociaalpedagogisch kader kan niet eenduidig en voor altijd uitgetekend worden, maar het biedt wel handvatten om te leren omgaan met de onzekerheid (en onmacht) die eigen is aan sociaal werk.

Welke principes onderbouwen dat noodzakelijke sociaalpedagogische kader?

Handelingsruimte voor het sociaal werk: Complexe situaties zijn niet te herleiden tot individuele problemen.

We moeten als werkveld (beleid, management, politiek) ook sociaalpedagogische ruimte creëren voor het sociaal werk om daarmee om te gaan. Als we als werker enkel focussen op onze specifieke opdracht (bv. ouders opvoedingsvaardigheden bijbrengen) dan kunnen we ook geen bredere vraagstellingen onderscheiden (zie Kraaykamp, 1974). We krijgen dan een 'navelstarend werkveld', gericht op louter *introspectieve ontwikkelingen* (binnen de gegeven probleemdefiniëring, binnen de afgebakende sector en taakbepaling). Daarop worden dan toegangscriteria gezet en daarop worden dan diagnose- en evaluatie-instrumenten ontwikkeld. Het heeft geen zin om als werkveld met een beschuldigende vinger te wijzen naar het beleid. Dat zou te eenvoudig zijn. Het is veeleer zo dat werkveld en beleid elkaar versterken in een methodische opstelling, gericht op het 'behandelen' van probleemdragers. Ons gedifferentieerde zorgsysteem draait vooral op zichzelf. Er zijn stappen in de richting van casemanagement, maar de zorg zal ook meer moeten worden ingebouwd in arbeid, in onderwijs, in huisvesting, in cultuur. Er worden in Brugge reeds belangrijke stappen gezet op dat vlak: arbeidszorg, woonbegeleiding, vrijetijdsparticipatie, ... al blijven die nog vaak ad-hoc en onsamenhangend.

Handelingsruimte voor de sociaal werker: er was op het werkveldoverleg een heel duidelijke oproep om niet enkel naar de eigen navel te staren.

"*That's not my job*" kan niet de leidraad zijn waaronder we sociaal werk vorm geven. We moeten niet altijd zoeken naar manieren waarop we mensen kunnen 'uitsluiten' van ons aanbod. De eerste reflex moet zijn: *deze persoon heeft ondersteuning nodig, ik spreek deze persoon aan*. Die actieve, outreachende, geëngageerde opstelling die niet vertrekt vanuit het eigen aanbod, maar wel vanuit de leefwereld van een concrete jongere werd op het werkveldoverleg samengevat in een treffende quote: "*Die hem ziet, moet hem pakken*." (zie aanbeveling 4). Dat is een zwaardere opdracht dan het lijkt. Het vraagt veel engagement om het eigen, strikt afgebakende mandaat te verruimen en als het ware de grenzen van het eigen aanbod op te rekken en aldus minder tussenruimtes te creëren tussen de verschillende sectoren. Die sociaalpedagogische handelingsruimte zal ook moeten gelaten worden door beleid en management, meer nog er is een zekere back-up vereist¹⁴.

¹⁴ Ook hier een voorbeeld: een CLB-medewerker wordt geconfronteerd met een meisje met leerproblemen. Die leerproblemen zijn duidelijk ingebed in een meer complexe problematiek. De ouders zijn moeilijk bereikbaar, laten zich niet zien op oudercontacten, nemen de telefoon niet op, doen de deur niet open. Andere hulpverleners bevestigen dat dit gezin niet aanspreekbaar. De CLB-medewerker gaat op huisbezoek en doet dat op een heel aanklampende manier. Tot drie keer verloopt de communicatie langs de klep van de brievenbus. De vierde keer wordt de CLB-medewerker binnen gelaten. De eerste vraag waar hij zich mee inlaat is een probleem met de hond die een huidziekte heeft. Dat opent – letterlijk en figuurlijk – de deur om verdere stappen te zetten met dit gezin om meer handelingsmogelijkheden te openen voor dit gezin. De CLB-medewerker gaat hier duidelijk verder

Het (h)erkennen van de onlosmakelijkheid van pedagogische vraagstukken en sociale problemen brengt ons tot een derde principe: we zijn als sociaal beleid en sociaal werk geneigd om problemen op te lossen, maar dat mag ons niet laten vergeten om ze te definiëren, samen met de probleemdragers. We zijn gedoemd om levenslang te leren hoe sociale uitsluiting werkt en wat het betekent als mensen zich aanpassen aan hun deprivatie. **Het is onze verantwoordelijkheid om het draagvlak te creëren om uitsluitingsmechanismen ter discussie stellen, samen met de mensen aan de onderkant van samenleving of toch minstens vanuit een grondige kennis van en voeling met hun leefwereld.** We hebben een platform nodig om die leerervaringen bespreekbaar te maken. We moeten ze ook bundelen en vooral: we moeten dat serieus nemen. Een initiatief als Brugge dialoogstad bijvoorbeeld lijkt een stap in de goede richting (al zal dit initiatief zeker meer kracht verwerven als ook de vier opdrachtgevers in dit onderzoek daar ten volle hun schouders onder zetten).

dan zijn mandaat omschrijft. Het maakt een wezenlijk verschil uit of hij hierin ondersteund wordt door zijn management of niet.

Overleg en vorming over sectoren heen: opstarten van een jeugdwelzijnsoverleg Brugge

Er zijn heel wat actoren actief rond de bedoelde doelgroep, maar ze zijn niet altijd op de hoogte van elkaar, laat staan van elkaars handelen. Treffend was dat op het werkveldoverleg heel wat sociaal werkers elkaar voor het eerst zagen. Toch vonden ze elkaar vrij vlug op gedeelde thema's. De hierboven beschreven ideeën zijn op relatief korte termijn op tafel gekomen vanuit interviews en werkveldoverleg. Het elan zit goed om daar verder vorm aan te geven. Dat moeten we echt doen overheen verschillende breuklijnen: overheen welzijn en 'harde sectoren', overheen de kloof tussen management en werkvloer, over de sectorale muurtjes heen, ...

Hoe kunnen we de reflectie aanscherpen? Hoe kunnen we de sociaalpedagogische ruimte creëren? Dat kunnen we alleen maar door onze organisaties 'op te rekken', zoals een van de deelnemers op het werkveldoverleg het verwoordde. Een gedeeld platform om te leren van elkaar – zoals het werkveldoverleg er een was – lijkt wel aangewezen. Kunnen we een jeugdwelzijnsoverleg Brugge in het leven roepen? Kunnen we dat ook een sturende status geven?

Het overleg tussen CAW, OCMW en preventiedienst en jeugddienst van de Stad Brugge is alvast een mooie aanzet. Daarnaast zal binnen de stad wellicht ook moeten bekeken worden hoe inspanningen vanuit verschillende diensten beter op elkaar kunnen worden afgestemd (zie o.a. de organisatie van het buurtwerk). De preventiedienst heeft heel wat hiaten opgevuld, maar is een preventiedienst een autonome dienst of moeten we de preventieve taken toewijzen aan politie, de andere aan dienst stedelijk beleid? En wellicht ook een deel aan de Dienst Welzijn? Of maken we een grotere Dienst Samenleven? En wat is de relatie met geestelijke gezondheidszorg en bijzondere jeugdzorg, voornamelijk Vlaams aangestuurde sectoren?

Naast dit beperkte overleg met een sturend mandaat, vanuit werkveld en beleid, is er duidelijk ook de vraag naar meer overleg tussen de verschillende veldwerkers. Dit **werkveldoverleg** zal wellicht minder frequent samenkomen dan het jeugdwelzijnsoverleg, is ook meer vrijblijvend. Het werkveldoverleg kan samengeroepen worden op basis van bepaalde concrete thema's die zich aandienen. Bijvoorbeeld: de situatie van 18-jarigen die uit de boot dreigen te vallen, problematisch druggebruik, preciaire arbeidssituatie, jongeren en huisvesting, ...

Samengevat Aanbeveling 1: duidelijke aansturing

Een gedeeld en breed gedragen **socialpedagogisch kader** moet meer ruimte scheppen voor outreachend werk, overheen sectoren. Methodische competenties als administratie en registratie zijn belangrijk, maar mogen niet de toon aangeven bij het aansturen van sociaal beleid en sociaal werk. Indien een totale ommekeer van deze 'bedrijfscultuur' van het sociaal werk te verregaand is, dan moeten we minstens investeren in een aantal werkers die een verruimd mandaat krijgen, overheen sectoren. De manier waarop aan preventie van uithuiszetting gedaan wordt vanuit het Sas kan hier een voorbeeld zijn. De vindplaatsgerichte werking vanuit de preventiedienst evenzeer.

Aansturing gaat over inhoud, maar ook over duidelijke mandaten. Het lijkt niet wijs om één bepaalde actor als aanstuurder naar voor te schuiven. Het samenwerkingsverband dat opdracht gaf tot dit onderzoek kan de kiem vormen voor een **jeugdwelzijnsoverleg**. Dit overleg neemt de sturingsrol op zich. Het jeugdwelzijnsoverleg kan aangevuld worden met een **werkveldoverleg**, dat minder frequent samenkomt.

Aanbeveling 2. Meer structurele ondersteuning, minder rusteloosheid

Meer basis, minder project

Een aantal voorzieningen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren zijn uitgegroeid tot basisvoorzieningen en verdienen het niet om nog langer in een tijdelijke projectfinanciering te zitten. We denken hier in de eerste plaats aan *'t Salon en Buurtsport*. Zij zijn – net als het Sas, dat intussen wel een structurele erkenning geniet – een essentieel onderdeel van onze **socialpedagogische basisinfrastructuur**. Dat geldt ook voor het *buurtwerk*. Al zijn ook daar een aantal groeikansen. Het buurtwerk heeft een relatief stevige status (er is geïnvesteerd in buurthuizen en personeel). Buurtwerkers halen zeker de buurt naar het buurtcentrum en leveren een bereikbare dienstver-

lening. In de lijn van dit onderzoek zal het buurtwerk wellicht ook moeten investeren in *'het werk in de buurt'* (zie ook aanbeveling 3), niet enkel in het buurtcentrum. Die outreachende opstelling is vandaag niet evident. De personeelskracht die er is wordt eerder ingezet op de receptieve functie van buurtwerk, niet op de outreachende. Het uitbreiden van personeelskracht is niet vanzelfsprekend, maar wellicht kunnen andere buurtgerichte werkers nauwer aansluiten – ook in hun profilering – bij de bestaande buurtcentra (we denken hier in eerste instantie aan de vindplaatsgericht werkers en de buurtsporters). Ook de relatie met de dienstcentra van het OCMW moet verder verkend worden.

Voor andere initiatieven en projecten ligt de discussie moeilijker. Denken we aan *Switch, VIP, Stuff, LOGiN, Blink!* Wat betekenen deze projecten in het licht van opnieuw selectiever wordende mechanismen in onderwijs en arbeidsmarkt. Wat is de finaliteit van een time-out project? Waar leidt een traject naar toe? Er moet ook goed doorgepraat worden over time-out en leerrecht (zie het project in Leuven). Ook in Brugge is een dergelijk project realiseerbaar. Het gaat om een geëngageerde samenwerking tussen diverse partners die de jongeren die uit de schoolse boot vallen opvangen en tegemoet komen aan het recht op leren. Er worden dus alternatieve leerplekken gecreëerd zodat ook de zogenaamd 'onschoolbare' jongeren hun leerrecht kunnen realiseren, ook al lijken ze moeilijk in te passen in het 'reguliere', geïnstitutionaliseerde onderwijscircuit. Daardoor komen deze jongeren vandaag op 18 jaar met sterk verminderde kansen op de arbeidsmarkt terecht. In Brugge zijn diverse partners voorhanden (grotendeels al verzameld in SWOB). Het opvolgen van individuele jongeren en het zoeken van een plek, binnen het bestaande aanbod, waar ze terecht kunnen voor de invulling van hun leerrecht kan een bijzonder aandachtspunt vormen.

Die nood aan kritische reflectie geldt ook voor de status van het project Switch. Een project als Switch kan bijdragen tot het verruimen van het sociaalpedagogische gehalte in de bredere werking van het OCMW, maar het kan vanuit de beleving

van de deelnemers evengoed aanvoeld worden als bezigheidstherapie of erger nog: een rechtstreeks traject naar schorsing van het leefloon. We hebben daar naar ons aanvoelen – ook binnen het OCMW – te weinig zicht op. We moeten ervaringen van 'cliënten' beter registreren en daarvan leren.

Minder versnippering

Veel van de versnipperde middelen die verdeeld worden over de projecten hierboven, worden verkregen via het stedenfonds. Er zijn ook nog andere middelenstromen die wellicht efficiënter kunnen ingezet worden. We denken in de eerste plaats aan de initiatieven op het snijvlak van Dienst Welzijn en Jeugddienst. De ondersteuning van de particuliere buurt-huiswerkingen moet bijvoorbeeld eenduidiger. Verder zijn er ook de AXI-bonnen (wie heeft dit echt nodig en maakt daar ook gebruik van, wie heeft het niet nodig?) en participatie- en preventieprojecten allerhande (geïndiceerd of niet). Deze middelen kunnen naar ons aanvoelen beter geïnvesteerd worden in een uitbreiding van het leefwereldgericht vindplaatsgericht werk (zie verder), niet om iets te 'preventeren' (voorkomen), wel om iets mogelijk te maken. 'Vindplaatsgericht drugpreventiewerk' bijvoorbeeld moet verweven worden met het vindplaatsgericht werk vanuit een meer algemene, leefwereldgerichte insteek. Leefwereldgericht en vindplaatsgericht werk vanuit een voorgedefinieerde, thematische insteek houdt weinig steek. We zouden op den

duur preventiewerkers allerhande op de jongeren moeten afsturen, elk vanuit eigen uitvalsbasis en invalshoek. Dit moeten we vermijden. Als het jeugdwelzijnsoverleg niettemin van mening is dat er ook behoefte is aan wat men vandaag 'geïndiceerde' preventie pleegt te noemen (vroeginterventie dus), dan moet daar ruimte voor worden gecreëerd onder die voorwaarde dat de link wordt gelegd met het ruimere sociaal pedagogisch kader (zie aanbeveling 1) en dat duidelijk omschreven wordt wie de concrete doelgroep is, op welke manier met die jongeren zal

worden gewerkt, wat de verwachte resultaten zijn en hoe die zullen geëvalueerd worden. De samenwerking tussen deze gespecialiseerde actoren en de brede leefwereldgerichte basisvoorzieningen moet vooraf goed doorgesproken worden. Gerichte doorverwijzing vanuit de nulde en eerste lijn is een belangrijk uitgangspunt. Een gerichte terugkoppeling vanuit de tweede lijn is dat ook. De werkers die het dichtst bij de leefwereld van de jongeren staan, moeten immers kunnen volgen wat er gebeurt met de jongeren (zie ook aanbeveling 4).

Aanbeveling 2: uitbouw van de sociaalpedagogische basisinfrastructuur voor jongeren

Salon en Buurtsport verdienen een *structurele erkenning*. Zij hebben concrete aanknopingspunten in de vrije tijd van de meest kwetsbare gasten: ze horen thuis in de sociaalpedagogische basisinfrastructuur van een hedendaagse stad met een eigentijds jongerenbeleid gericht op iedereen (of zoiets). Een verankering en zo mogelijk verdere uitbouw is essentieel.

Andere actoren (Switch, Blink! en Groep Intro) bevinden zich op het snijvlak met onderwijs en tewerkstelling. Hun structurele erkenning/verankering zal door het jeugdwelzijnsoverleg moeten besproken worden. Ze zullen minstens samen moeten worden gebracht en misschien wel verankerd worden in een project 'leerrecht' (en waarom niet een project 'recht op werk'). De *realisatie van sociale grondrechten* is immers meer dan de toegankelijkheid van het bestaande aanbod. Het gaat ook over de vraag hoe het aanbod nog meer outreachend en op maat kan werken. Een geïntegreerde basisvoorziening heeft daartoe meer mogelijkheden dan een versnipperd, projectmatig werkveld.

Ons ad-hoc projectmatige sociaal beleid leidt dus tot een *te grote versnippering*. Er moet ruimte blijven voor projectmatig werken, maar een deel van de middelen moet duurzamer worden ingezet. Het brede, leefwereldgerichte basisaanbod kan en mag aangevuld worden met geïndiceerde projecten die transparant zijn in opbouw, doelstellingen, werkwijze en resultaten. Het jeugdwelzijnsoverleg moet hier een centrale rol durven, kunnen en mogen spelen.

AANBEVELING 3. Investeren in vindplaatsgericht en leefwereldgericht werken

Vindplaatsgericht werken, leefwereldgericht werken: we moeten deze termen verder uitklaren. Ze kwamen veel terug doorheen het onderzoek. Ze worden echter ook vaak door elkaar gebruikt. Vindplaatsgericht werk is een methodiek, leefwereldgericht werken is een uitgangspunt. Beide begrippen zijn wel nauw verwant. Vindplaatsgericht werk betekent dat we het aanbod naar de jongeren brengen en niet de jongeren naar het aanbod. Dit is eerder een fysiek begrip: aanwezig zijn in de fysieke ruimte waar de jongeren zich bevinden. Leefwereldgericht verwijst eerder naar een mentale switch richting jongeren. Leefwereldgericht werken betekent dat we aansluiting zoeken bij de zingeving van de jongeren zelf en niet oordelen over jongeren aan de hand van extern gedefinieerde criteria over wat zou moeten en zou kunnen.

Idealiter gaan methodiek (vindplaatsgericht) en principe (leefwereldgericht) samen. Je kan echter perfect vindplaatsgericht werken vanuit een aanbodgestuurde probleemdefiniëring. Dat is bijvoorbeeld wat gebeurt als het buurtcentrum gebruikt wordt door externe organisaties die hun aanbod binnenbrengen, maar zich niet afvragen wat er leeft in de buurt. Of als we Buurtsport enkel zien als laagdrempelig sporten, zonder ons af te vragen wat de bredere noden en verwachtingen van kinderen en jongeren zijn.

Uiteraard moeten we niet ons ganse sociaal-werk-arsenaal overboord gooien. We moeten er ons echter terdege van bewust zijn dat een aanbodgestuurde benadering per definitie een systematiek in het leven roept die de juiste cliënt naar het juiste aanbod filtert en (daar soms ook de nodige druk voor inzet, bijvoorbeeld de dreiging dat cliënten hun leefloon zullen verliezen). Dat creëert pistachio-effecten (de jongeren die het moeilijkst passen in een bestaand aanbod worden telkens doorgesluisd naar een volgend aanbod). Het creëert ook een zekere blindheid voor het perspectief van jongeren zelf. Daardoor zijn er jongeren die de drempel niet overgeraken, andere groepen haken af of sluiten zich af. Daarom moeten we in de eerste plaats aansluiting zoeken bij de zingeving van jongeren. Ook al hebben ze zich aangepast aan een gemarginaliseerde situatie, dan nog zijn er positieve aanknopingspunten te vinden. Vaak vergt dat tijd, geduld en veel inlevingsvermogen. In een puur aanbodgestuurd werkveld is die tijd niet voorhanden. Daarom is leefwereldgericht werken een goede aanvulling op het bestaande aanbod. Degenen die zich niet herkennen in de manier waarop het aanbod georganiseerd is, vallen door de mazen van het net. Via leefwereldgericht werken, worden zij terug opgevist. Leefwereldgericht werken kan dus niet losstaan van het aanbod, maar slaat voort-

durend bruggen tussen aanbod en leefwereld.

Concrete suggesties voor Brugge zijn:

1. Een breed team jeugdopbouwwerk.

Vanuit de preventiedienst zijn er constructieve aanzetten op dit vlak (al refereert de term jeugdpreventiewerk eerder naar een voorgedefinieerde agenda). Deze inspanningen kunnen nog beter onderbouwd worden, maar ook uitgebreid worden. Ook andere actoren ontwikkelen vormen van vindplaatsgericht werken. Het lijkt ons goed om deze initiatieven in elkaar te verweven of toch minstens gezamenlijk op te volgen. Het is alvast te vermijden dat elke dienst op eigen houtje vindplaatsgericht werken gaat uitbouwen. Vindplaatsgericht werk is geen eenvoudige job. Nogal wat jeugdwerkers hebben koudwatervrees op dit punt. Nochtans zijn groepen rondhangende jongeren zelden afkerig van constructieve contacten met jeugdwerkers, integendeel (zie Veenbaas et al., 2011, p.117). Vindplaatsgericht werkers hebben een onmiddellijk ondersteunende rol, maar spelen ook vaak een bemiddelende rol tussen jongeren en hun omgeving, tussen jongeren en sociale dienstverlening, tussen jongeren en politie. Het is hier nog de vraag of we dit team jeugdopbouwwerk ook kunnen inschakelen in zorg en nazorg (zie ook aanbeveling 4)? En in welke mate kunnen jeugdopbouwwerkers 'opgeroepen' worden om ondersteuning te bieden in bijvoorbeeld het Centrum Leren en Werken. Hier moet goed afgestemd

met een voorziening als het JAC of 't Salon. Dit zijn ook punten te bespreken op het jeugdwelzijnsoverleg. Er zijn nog veel vragen, maar het is een goede zaak om een coherent team jeugdopbouwwerk te organiseren waarbij versnipperde krachten gebundeld worden. De manier waarop dit team leefwereldgericht en vindplaatsgericht werk vorm zal geven, moet op het jeugdwelzijnsoverleg (en werkveldoverleg) doorgesproken worden.

2. Een stevige inbedding van het buurtwerk.

Buurtwerk is een vorm van vindplaatsgericht werk. Buurtwerk heeft verschillende functies:

- Sociale dienstverlening: hier staat buurtwerk op de brug tussen het bestaande aanbod en de cliënt die de weg niet altijd vindt.
- Receptieve functie: zowel ten aanzien van diensten als van voorzieningen. Belangrijk hier is dat verenigingen en voorzieningen zoveel mogelijk aansluiten bij wat leeft aan verwachtingen en aspiraties in de wijk. Bijvoorbeeld een *huiswerkklas* in de buurtcentra zou zinvol kunnen zijn. Vele ouders willen dat hun kinderen het goed doen en zien vaak meer heil in huiswerkklases dan in de jeugdbeweging.
- Een groepswerk-functie: ontmoeting, recreatie en informeel leren staan hier centraal. Speelpleinwerk is hier een voorbeeld, maar het kan net zo goed gaan om bloemschikken of een daguitstap. Voorwaarden worden gecreëerd door de buurtwerker, organisatie ligt

zoveel mogelijk in handen van de bewoners. De buurtwerker zoekt ook hier naar verbindingen met andere voorzieningen (jeugddienst, netwerk vrijetijdsparticipatie, cultuurverenigingen, buurtsport, Kind & Gezin, ...).

- Een opbouwwerk-functie: hier staat het buurtwerk op de brug tussen buurt en beleid. Er kunnen vanuit het buurtwerk signalen worden gegeven over de inrichting van de buurt, mobiliteit, leefbaarheid, ...
- Algemeen: het uitklaren van het onderscheid tussen buurtcentra en buurtverenigingen is een opdracht voor preventiedienst en dienst welzijn. Ook de relaties en de samenwerking met de buurtgerichte dienstverlening van het OCWM in de dienstencentra moeten hierin betrokken worden. De hierboven beschreven functies kunnen behulpzaam zijn. Daarnaast is er ook de vaststelling dat we buurtverenigingen die werken in de meest kwetsbare buurten meer moeten ondersteunen, financieel en inhoudelijk.

3. Buurtsport beter uit- en onderbouwen. Onder aanbeveling 2 hebben we al gepleit voor een structurele verankering van Buurtsport. Hier willen we ook pleiten voor het verbreden van de ambities van Buurtsport. Buurtsport is gericht op laagdrempelig sporten. Buurtsport bereikt

voornamelijk maatschappelijk kwetsbare groepen. Dat komt door de buurten waarin ze werken en heeft ook te maken met het feit dat sport toch wel een activiteit is die maatschappelijk kwetsbare jeugd aanspreekt. Buurtsportbegeleiders worden vanuit de aard van hun werk geconfronteerd met heel wat sociaalpedagogische vraagstukken en kansen om daar rond iets te doen. Hier zijn de meningen verdeeld. Het OCMW (Buurtsport is een Lokale Dienst, gecoördineerd door het OCWM) is niet van mening dat Buurtsport meer moet zijn dan laagdrempelig sporten. Op het werkveldoverleg werd dit item niet verder uitgeklaard. Naar ons aanvoelen is het verwaarlozen van de sociale en pedagogische functie van Buurtsport en het overbeklemtonen van de recreatieve functie een gemiste kans. De buurtsportmedewerker spreidt een enorme kennis ten toon van de jeugdige leefwereld in kwetsbare buurten. Hij heeft een (potentiële) vertrouwensrelatie met veel gasten. Tegelijk heeft hij al de handen vol met de ondersteuning van doelgroepmedewerkers. Het verruimen van Buurtsport van laagdrempelige sport naar het omgaan met sociale en pedagogische vraagstukken, kan dus niet als Buurtsport niet beter uitgebouwd wordt op personeelsvlak. Die verruiming zou een onderdeel kunnen vormen van het beter uitbouwen van jeugdopbouwwerk en buurtwerk.

Aanbeveling 3: volgehouden investering in leefwereld- en vindplaatsgericht werk

Uitbouwen van team *jeugdopbouwwerk*: het bestaande vindplaatsgericht werk vanuit de preventiedienst kan aangevuld worden met vindplaatsgericht werk vanuit 't Salon, JAC of De Sleutel zodat een breder team ontstaat vanuit een brede invalshoek. Deze werkers kunnen een gedeelde uitvalsbasis hebben, al hoeft dat niet. Een gedeelde uitvalsbasis heeft het voordeel van nabijheid. Een verschillende uitvalsbasis heeft het potentiële voordeel van een breder draagvlak en een verscheidenheid aan perspectieven (als alle vindplaatsgericht werk maar geïntegreerd wordt in een gedeeld kader, niet zozeer organisatorisch, maar inhoudelijk).

Een stevige en *duurzame verankering van buurtwerk en buurtsport* is in het voordeel van de meest kwetsbare groepen. Overleg, eventueel nauwe samenwerking met het bovenstaande team jeugdopbouwwerk is gewenst, maar nader te concretiseren. Het is niet ondenkbaar dat een deel van de bestaande Buurtsportwerking (dat deel dat vandaag effectief jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties bereikt) toegevoegd wordt aan het team Jeugdopbouwwerk. De deelwerkingen van Buurtsport die zich eerder richten op senioren kunnen dan wellicht via de lokale dienstencentra worden uitgebouwd. Evengoed kan de bestaande Buurtsportwerking (voor jong en oud) nauwer geïntegreerd worden in het bestaande buurtwerk. Dit zijn keuzes die bediscussieerd moeten worden, steeds vanuit het oogpunt van de mensen in de meest kwetsbare posities. Welke keuze ook genomen wordt: de bestaande Buurtsportwerking heeft meer potentieel, maar het kader moet worden uitgebreid. Eén voltijdse beroepskracht kan onmogelijk het ruime buurtsportprogramma realiseren, aandacht hebben voor het sociale en het pedagogische luik en ook nog eens vier doelgroepmedewerkers begeleiden (dit is immers ook een opleiding- en tewerkstellingsproject). Dit kader moet naar ons aanvoelen minstens verdubbeld worden.

AANBEVELING 4. Uitbouw van een transparant systeem van registratie, casemanagement, nazorg en voorzorg

Registreren

Het is belangrijk om een goede kennis van de realiteit rond maatschappelijk kwetsbare jeugd op te bouwen. Deze groep is 'per definitie' moeilijk te vatten in het huidige statistisch landschap, waardoor we niet in staat zijn een concreet cijfer op deze groep te plakken.

Deze groep jongeren is moeilijk eenduidig af te bakenen. In dit onderzoek werd een voorzichtige raming gemaakt (op basis van gegevens van Deeltijds Onderwijs en OCMW) van het aantal jongeren tussen 14 en 22 dat worstelt met zware problemen op meerdere levensterreinen. **We komen op een 400-tal Brugse jongeren die worstelen met problemen waarvan duidelijk is dat ze die niet op eigen krachten zullen te boven komen**¹⁵¹⁶.

¹⁵ Bruikbaar hier zijn de indicatoren die bepalen welke gemeenten al dan niet in aanmerking komen voor het verkrijgen van extra middelen om te werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Deze indicatoren, zijn opgenomen in het uitvoeringsbesluit van 12 september 2003 (decreet houdende de ondersteuning en stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid).

1. het gemiddelde aantal inwoners, jonger dan 25 jaar, uit een land dat niet behoort tot de groep van de rijkste landen, zoals bepaald in de Unctad Statistical profiles of LDCs (Least Developed Countries)
2. het gemiddelde aantal kinderen, geboren in kansarme gezinnen (K&G)
3. het gemiddelde aantal jongeren onder maatregel binnen de bijzondere jeugdbijstand
4. het gemiddelde aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, jonger dan 25 jaar
5. het gemiddelde aantal leefloners, jonger dan 25 jaar
6. het gemiddelde aantal kinderen en jongeren die onderwijs volgen in de types 1, 3 en 8 van het

Het gaat om jongeren die weinig handvatten vinden in onze geïnstitutionaliseerde samenleving: ze komen uit gezinnen die ondersteuning krijgen vanuit de bijzondere jeugdzorg, ze hebben het moeilijk hebben op school (vaak doorverwezen via CLB naar Deeltijds of Buitengewoon Onderwijs, veelvuldig spijbelen is niet zelden een onderdeel van een ruimere problematiek), er is een vrij grote kans dat ze in een gezin opgroeien waar geen van beide ouders werkt (of werken in heel precare omstandigheden, zoals met dagcontracten of aan lage lonen). Gezinnen waar de thuistaal niet het Nederlands is lopen zeker een groter risico op uitsluiting. Het gaat altijd om een combinatie van twee,

- buitengewoon lager onderwijs, en de types 1, 2 en 3 van het buitengewoon secundair onderwijs
7. het gemiddelde aantal jongeren in het deeltijds onderwijs
8. het gemiddelde aantal jongeren in het gewoon voltijds secundair beroepsonderwijs.

Samenvattend gaat het om jeugdigen die tot etnisch-culturele minderheden behoren, die in armoede leven of die een enkel een lage scholing genoten hebben. Voor de planperiode 2011-2013 werden 41 gemeenten geselecteerd (zie:

http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/gemeenten_doc/M_AKJ_2011-2013.xls). Brugge is daar overigens niet bij, al zou dat in de nabije toekomst kunnen veranderen.

¹⁶ Die raming van 400 jongeren strookt ook met de vaststelling uit Nederlands onderzoek dat 85% van de Nederlandse jeugd niet kampt met serieuze problemen. 15% heeft wel problemen, daarvan lijkt 3% tot 5% er niet uit te zullen komen zonder tussenkomst vanuit de samenleving vergen. De doorsnee socialisatie-instituten in onze samenleving (gezin, school, jeugdwerk) lijken in hun geval niet te volstaan. Ze vinden te weinig aansluiting bij zingeving en omgeving van deze kinderen en jongeren. Het aantal Brugse kinderen geboren in kansarmoede (cijfers Kind en Gezin) bedraagt vandaag bijna 6%. De groep jongeren die nood heeft aan ondersteuning op maat zal dus hoogstwaarschijnlijk niet afnemen de komende jaren.

meestal meer, van deze factoren. De problemen die dat veroorzaakt worden versterkt doordat het gaat om gezinnen in een precare financiële situatie en dus met minder mogelijkheden om de nodige ondersteuning 'in te kopen'. Die situatie leidt ook tot problemen op het vlak van huisvesting en gezondheid (soms versterkt door risicogedrag op vlak van alcohol- en druggebruik). De participatie aan het jeugd-, culturele en sportverenigingsleven is als gevolg daarvan heel laag. Deelname aan het sociaal-culturele verenigingsleven zou deze gezinnen uiteraard niet uit hun maatschappelijk kwetsbare positie halen, daarvoor zijn meer ingrijpende sociaal-economische en sociaal-politieke veranderingen nodig. Er blijven wel kansen liggen op zinvolle vrijetijdsbesteding en sociale en culturele ontplooiing. Daardoor wordt de kloof tussen deze gezinnen en de doorsneesamenleving alleen maar groter. Deze kloof is nu al niet op eigen kracht te overbruggen (zie Vranken, De Boyser & Dierckx, 2005), we moeten dan ook een jeugdwelzijnsbeleid uitbouwen dat deze kloof minstens niet nog groter maakt. Daar slagen we vooralsnog niet in, alle inspanningen op federaal (sociaal-culturele participatietoelage), Vlaams (participatiedecreet) en lokaal niveau ten spijt.

We hebben een raming, maar het gebrek aan cijfergegevens steekt wel. Wie zijn de **NEET**'s in Brugge (**N**ot in **E**ducation, **E**mployment or **T**raining)? We kunnen ze niet tellen, we kennen ze niet. Hoe kunnen we

gegevens van Steunpunt Sociale Planning, RVA-VDAB, ministerie van onderwijs, ... met elkaar samenbrengen? Hoe laten we deze cijfers de discussie voeden (op het jeugdwelzijns-overleg bijvoorbeeld)? Hoe zorgen we ervoor dat deze cijfers ook gekoppeld worden aan beleving, zingeving, verhalen, ...? Ook dat zal een uitdaging zijn voor het jeugdwelzijns-overleg.

Registratie gaat niet enkel over meten en tellen, maar ook over weten wie er wat doet in welke situatie. Het jeugdwelzijns-overleg kan het op zich nemen om meer transparant te registreren welke jongeren overboord gaan en wie hen opvolgt.

- Welke minderjarigen hebben geen school? Wie volgt hen op? Jongeren die deeltijds leren en deeltijds werken, hebben nood aan volwaardige arbeid. Degenen die niet terecht kunnen op een steeds competitiever wordende arbeidsmarkt moeten van nabij opgevolgd worden. Ook hun recht op arbeid moet gerealiseerd worden. We mogen ze niet wegstoppen in toeleidingstrajecten die nergens naar toe leiden. Er moet een nauwe samenwerking komen met potentiële werkgevers. Als jongeren meer gebaat zijn met arbeidszorgtrajecten dan moeten ze daar ook terecht kunnen.
- Hetzelfde geldt voor langdurig werkzoekende jongeren

Casemanagement

Het werkveldoverleg bevestigde de noodzaak die bleek uit het onderzoek aan een beter uitgebouwd systeem van casemanagement. De vraag is hier of:

- we verschillende diensten moeten samen zetten rond één dossier (en wie daarin dan het initiatief neemt) of
- dossiers waar er verschillende diensten mee bezig zijn (of die enorm complex zijn) doorverwijzen naar één instantie, die extern en onafhankelijk kan handelen, maar wel voortdurend in contact staat met alle andere voorzieningen (daarvoor werd LOGiN in het leven geroepen in het kader van het Stedenfonds).

Veldwerkers zijn het erover eens dat elkaar goed kennen een noodzakelijke voorwaarde is. Het gaat niet alleen over de diensten en hun opdracht, maar over de mensen en hun engagement. Dat zal het doorverwijzen of het overleggen over een 'dossier' alvast makkelijker laten verlopen. Dit is echter niet voldoende. Het voordeel van een casemanager overheen alle diensten (zoals bijvoorbeeld via het project LOGiN) is dat continuïteit gegarandeerd is en dat vastgelopen hulpverlening terug losgewrikt kan worden. Nu worden moeilijke cliënten vaak doorgeschoven naar elkaar (als gesloten pistachenoetjes). LOGiN is ook minder gehinderd door 'dubbelmandaten' zoals die er zijn in Blink!, Switch, I-Pot, CBJ, OCMW, gerechtelijke alternatieve maatregelen, ...

Deze voorzieningen en projecten werken immers vanuit een zekere dwangmatige context. LOGiN stelt deze voorwaarden niet. Deze onvoorwaardelijkheid creëert in de moeilijkste gevallen vaak net de nodige ruimte om aan de slag te gaan. Eerst wordt geïnvesteerd in de relatie, dan pas in het te bereiken doel. Let wel: LOGiN is niet vrijblijvend, wel onvoorwaardelijk. We moeten er wel over waken dat LOGiN de hulpverlening niet overneemt, maar gericht is op het (re)activeren van de bestaande hulpverlening in het belang van de jongere. LOGiN is niet de vuilbak waar de gesloten pistachenoetjes kunnen in gegooid worden. LOGiN ondersteunt de pistachio's om hulpverlening te zoeken en aanvaarden en ondersteunt de hulpverlening in het omgaan met pistachio's. Een goed systeem van casemanagement volgt ook de jongeren doorheen zijn of haar weg in de jeugdhulpverlening en probeert 'afhakers' terug op te vissen.

Het systeem van casemanagement moet beter worden uitgebouwd, maar wellicht moeten we op dit moment **LOGiN** verder aanhouden en nog even afwachten hoe de integrale jeugdhulpverlening verder vorm zal krijgen. Het is sowieso belangrijk dat de bezorgdheden en bevindingen vanuit dit onderzoek ook op dat niveau worden meegenomen.

Nazorg

Casemanagement is één ding. Uit het onderzoek bleek ook dat er meer aandacht gewenst is voor systemen van *nazorg*. Nu laat dit wel eens te wensen over. Jongeren hebben dan een bepaald traject doorlopen, met succes of minder succesvol en worden vervolgens losgelaten, zonder dat iemand hun wedervaren nog opvolgt (van dichtbij of van veraf).

Wellicht moeten we hier ook 'voorzorg' aan toevoegen. Voorzorg in de zin van een aanbod dat in eerste instantie gericht is op opvang en niet op inclusie in wat we dan de 'reguliere' samenleving plegen te noemen. Belangrijke signalen met betrekking tot voor- en nazorg zijn:

- Er is te weinig opvang, zeker voor mannen
- Er is te weinig tijd en ruimte om mensen tot zichzelf te laten komen: sommige mensen hebben langdurige ondersteuning nodig, nu moeten we hen zo vlug mogelijk terug in het water gooien. Dat werkt niet altijd. Daardoor staat sociale inclusie voor sommige mensen de facto gelijk aan een oneindige opeenvolging van tijdelijke opvangsystemen, waarbij ze telkens opnieuw overboord worden gegooid en terug worden opgepikt.
- Er is te weinig nazorg:
 - Bijzondere jeugdzorg heeft geen afspeelpunten voor wie meerderjarig wordt
 - Deeltijds leren vindt geen afspeelpunten voor jongeren die niet op

eigen houtje de problemen het hoofd kunnen bieden

- Switchers, Blink!ers, Login'ers, POT'ers, ... Niemand heeft zicht op wat er met die jongeren gebeurt nadat ze hun specifieke trajecten hebben doorlopen.

Een mogelijkheid is om het team **jeugdoopbouwwerk** betrekken in de nazorg voor jongeren die een specifiek traject hebben doorlopen? Zij moeten minstens geïnformeerd worden over de trajecten die doorlopen werden. Zij zijn ook degenen met wie een voorziening kan overleggen alvorens jongeren weer naar een nieuw traject of project te leiden. Het team jeugdoopbouwwerk wordt op die manier een soort Mobiel Ambulant Zorgteam. We moeten er ons van bewust zijn dat de opdracht van zo'n team heel uitgebreid maakt. Verder zullen er ook vragen komen in hun richting waarvan niet zo duidelijk is op welke manier ermee om te gaan. Bv. kan een jeugdoopbouwwerker instaan voor het oppikken van spijbelaars of voor het opvangen van gasten die nazorg nodig hebben, ... ?

Voorzorg

Hoe kunnen we effectief die jongeren bereiken die nood hebben aan ondersteuning? Dit gaat over de gesloten pistachenootjes. Zij die niet bereikt worden of zij die afgestoten werden. Die jongeren krijgen we niet vlug (terug) in het bestaande aanbod. We moeten de ondersteunende

interventies verplaatsen naar hun leefwereld. Waar? Op straat, CDO/CLW, buurtsport, Salon, 't Sas, ...

Hier behandelde het werkveldoverleg twee zaken:

- het detecteren en opvangen van vragen (zie hoger de quote "*die hem ziet, moet hem pakken*"). Zijn er genoeg mensen die zien? Die mogen zien, die kunnen zien? Hebben niet alle sociaal werkers een specifieke bril op die hen belet om mensen te zien en alleen oog heeft voor bepaalde problematische deelaspecten? Zoals geformuleerd op het werkveldoverleg: "*we moeten wat 'rek' durven steken op onze eigen organisaties.*" Niet in eerste instantie bezig zijn met de vraag wie er in ons aanbod past, maar wel met de vraag hoe we concrete mensen kunnen vooruit helpen.
- We moeten het erover eens zijn wat '*pakken*' betekent. Het is op weg gaan met de gasten. Ook al lijken de eerste vragen niet meteen te passen in de eigen winkel. We moeten niet te rap willen doorschuiven. Misschien moeten we wel durven een eerste '*diagnose*' (probleemverheldering) stellen. Nu wordt '*diagnostiek*' geclaimd door experts. Alsof die van op afstand een betere diagnose kunnen stellen dan de mensen die op pad gaan met jongeren. Het is wel nodig om een tweede (gespecialiseerde) mening te kunnen vragen. Het is goed om in team werken of expertise in te bouwen, maar

de experts moeten ten dienste staan van de nulde en eerste lijn. Nu is het te vaak omgekeerd: de experts zitten te wachten tot de 'juiste' cliënt, vanuit het werkveld worden toegeleid naar hun expertise. Nogmaals, er is niets mis met het bestaande aanbod, maar de sturing moet meer bij de eerste lijn worden gelegd en minder vertrekken vanuit het specifieke aanbod. Nu hebben we teveel specialisten die zichzelf een professionele, bijna medische, expertise toekennen en anderen de verantwoordelijkheid ontnemen om bezig te zijn met bredere sociale vraagstukken. Die andere actoren moeten zichzelf als het ware 'ontzorgen': ze moeten school zijn (CDO), spel zijn (buurtsport, Salon) of overlastbestrijder zijn (jeugdpreventiewerk). Daarmee komen we er niet. We moeten onszelf als jeugdwerker of buurt(sport)werker ook niet wijsmaken dat bezig zijn met problemen jongeren afschrikt. We jagen jongeren alleen maar weg naar een zorg waar ze nooit aankomen of die ze niet (h)erkennen als aansluitend bij hun situatie. Dat betekent niet dat we jongeren moeten 'overdonderen' met ingrijpende interventies. Dat zou hetzelfde effect hebben. De 'voorzorg' mag haar tijd nemen. Het is belangrijk dat iemand voeling heeft met jongeren in de meest kwetsbare situaties. We kunnen niet alles voorkomen of alles oplossen, die illusie moeten we opzij schuiven. We kunnen wel alert en nabij zijn.

Samengevat aanbeveling 4: registratie, casemanagement, voorzorg en nazorg

Registratie gaat niet enkel over meten en tellen, maar ook over weten wie er wat doet in welke situatie. Het jeugdwelzijnsoverleg neemt het op zich om meer transparant te registreren welke jongeren overboord gaan en wie hen opvolgt.

Er is een goed uitgebouwd systeem nodig van *casemanagement* voor die jongeren voor wie hulpverlening niet 'pakt'. Ze gaan van project naar voorziening, ze zijn hulpverleningsmoe of ze vinden gewoon hun weg niet. LOGiN is een dergelijke vorm van casemanagement. De vraag is hier of de LOGiN-medewerkers ook zelf de hulpverlening moeten op zich nemen of eerder de bestaande hulpverlening moeten activeren/ondersteunen in het belang van hun jongeren. Nu doen ze het eerste. De tweede optie lijkt duurzamer en creëert niet meteen een bijkomend aanbod (met onvermijdelijk ook daarbij horende wachtlijsten). Het jeugdwelzijnsoverleg zal moeten nagaan of dit een haalbare optie is.

Nazorg en voorzorg kunnen beter worden uitgebouwd. Dat betekent dat jongeren ondersteuning moeten kunnen vinden, ook al kunnen of willen ze niet terecht in de bestaande hulpverleningscircuits. Dat betekent ook dat jongeren ondersteuning moeten kunnen vinden als de bestaande circuits hen los gelaten hebben (om wat voor reden dan ook). In beide gevallen kan het team jeugdopbouwwerk een centrale rol spelen. De cruciale vraag is of dit team dat kan waarmaken voor een paar honderd jongeren? Dit zullen we onvermijdelijk gaandeweg moeten verkennen.

Aanbeveling 5. Signalen

Sociaal werk heeft een signaalfunctie. Dat is een doodoener geworden omdat het zelden duidelijk is of er iets gebeurt met die signalen. We hebben doorheen dit onderzoeksproces een paar duidelijke signalen geformuleerd met betrekking tot het versterken van het sociaal beleid buiten de sociale sector.

De signalen hadden betrekking op:

- **Huisvesting:** de onderste sport van de ladder is weggenomen met het re-

glement kamerwonen. Er zijn meer betaalbare woningen nodig. Er is nood aan een meer uitgebreid aanbod aan laagdrempelige opvang en aan begeleid wonen.

- **Tewerkstelling:** de arbeidsmarkt is competitief en wordt steeds selectiever. Sommige mensen kunnen echt niet mee in die rat-race. Er is meer aandacht nodig voor structurele en waardige plaatsen in de arbeidszorg. We moeten hier niet enkel inzetten op toeleidingstrajecten naar wat we dan

'reguliere' arbeid noemen. Die zijn relevant voor jongeren die een klein duwtje in de rug nodig hebben. Voor anderen is arbeidszorg beter gepast en vanuit hun perspectief dus net zo regulier als het reguliere circuit. We moeten ook meer aandacht hebben voor tewerkstellingsmogelijkheden voor deeltijds lerenden (zie ook hoger). Brugprojecten en beroepsinlevingscontracten zijn relevante mogelijkheden die nog niet ten volle worden benut.

- **Onderwijs:** de mogelijkheden van een project leerrecht moeten worden onderzocht. Er moet ook bekeken worden in welke mate een time-out project 'zinnig' is voor de betrokkenen. Wat hebben die zogenaamd 'onschool-

bare' jongeren er zelf aan? Voelen ze zich zelf onschoolbaar? Voelen ze zich terug 'schoolbaar' als hun time-out erop zit? Wat is het perspectief van leerkrachten hier?

- We moeten ook nagaan in samenspraak met de betrokkenen in welke mate we het deeltijds onderwijs verder mogen 'ontzorgen' (terug meer aandacht op formele leerdoelstellingen en minder op zorgvragen). Zouden we in het belang van sommige jongeren niet beter wat verder 'ontscholen' (meer aandacht op ondersteuning en tewerkstelling, minder op formele leerdoelen)? Dat betekent niet per definitie dat we hun recht op leren opgeven, misschien wel integendeel.

Samengevat aanbeveling 5: Signalen

Huisvesting: het reglement kamerwonen is er gekomen om misbruiken tegen te gaan, maar lijkt tegelijk de onderste trede van de woonladder te hebben weggenomen. Dat leidt tot een toename van de vraag naar laagdrempelige opvang en woonbegeleiding.

Tewerkstelling: de precarisering neemt hand over hand toe. De openbare besturen en de particuliere sector zullen nog meer moeten investeren in de creatie van waardige en duurzame jobs, naast de weinige menswaardige mogelijkheden die de competitieve arbeidsmarkt nog biedt aan de mensen in de meest kwetsbare situaties.

Onderwijs: het recht op leren is meer dan het recht op toegang tot de school (zie hoger). Vanuit het jeugdwelzijnsoverleg zal in samenspraak met SWOB nagegaan worden hoe we kunnen investeren in die jongeren die 'onschoolbaar' worden verklaard.

Work in progress ...

De respondenten en de deelnemers aan het werkveldoverleg waren het erover eens: dit proces in gang zetten was een bijzonder waardevol initiatief. Het levert een onvoorziene rijkdom op aan ideeën. Het moeilijkste moet nog komen, maar het enthousiasme, het engagement en de ideeën zijn er. De bouwstenen voor een sterk memorandum liggen er. We weten nog niet precies hoe we ze op elkaar zullen zetten, maar op deze fundamenten moeten we wel een stevig bouwwerk kunnen neerzetten.

Een deel van de fundamenten zit weliswaar nog in de ontwerpfase: het *sociaalpedagogische kader* kreeg vorm vanuit het onderzoek en werkveldoverleg, maar moet nog 'doorleefd' worden in het bredere werkveld zodat veldwerkers ook voelen wat het betekent om de grenzen van de eigen organisatie 'op te rekken', zodat de reflex van 'te zien en te pakken' opnieuw een evidentie wordt. Onze geëigende methodische expertise gericht op afbakening en beheersing wordt dan aangevuld met een benadering gericht op aanwezigheid. Die switch wordt niet noodzakelijk gemaakt door alle sociaal werkers in hoogsteigen persoon, maar elke organisatie in het werkveld moet zich minstens achter deze shift scharen en daar mee verantwoordelijkheid voor opnemen (hetzij via het vrijstellen van een vindplaatsgericht werker, hetzij via het intensief inbrengen van eigen expertise in een eerstelijnswerking).

Grondig overleg met elkaar is hier hoe dan ook nodig. Als we ons met zijn allen 'op de leefwereld van de cliënt' storten, gaan we niet persé meer efficiënt werken. Onze leefwereldgerichte switch zal dus moeten ondersteund worden door informele bijeenkomsten zodat we elkaar en elkaars uitgangspunten beter leren kennen) is hier nodig. Het jeugdwelzijnsoverleg als sturingsmechanisme en het werkveldoverleg (als uitwisselingsplatform) zijn hier de volgende te nemen stappen. We hebben doorheen het onderzoek een duidelijk pleidooi ontwikkeld voor meer aanwezigheid op het terrein. Dat deel van de funderingen ligt er wel, maar moet nog breder worden uitgebouwd.

Deel 6

Algemeen besluit en samenvatting

Brugge(n) voor jongeren

Maatschappelijk kwetsbare jongeren in Brugge

De Stedelijke Preventiedienst, de Stedelijke Jeugddienst, het OCMW en het CAW sloegen de handen in elkaar rond de thematiek van jongeren en sociale uitsluiting. Er was enerzijds de hardnekkige vaststelling vanuit diverse hoeken dat een aantal jongeren uit de boot valt, in het onderwijs, op de arbeidsmarkt of huisvestingsmarkt. Tegelijk was er de vaststelling dat die signalen niet concreet kunnen worden gemaakt. Over hoeveel jongeren gaat het? Wat gebeurt er precies? Wie komt daarin tussen? Deze vragen moesten verhelderd worden alvorens een concreet actieplan kan worden opgesteld. De vier partners vroegen daarbij de ondersteuning van Uit De Marge, steunpunt voor jeugdwerk en jeugdbeleid ten aanzien van maatschappelijk kwetsbare jeugd. De kernvragen van onze denkoefening:

1. **Wie** zijn maatschappelijk kwetsbare jongeren, hoe groot is deze groep in Brugge?
2. **Wat is op vandaag** het dienstverlenings- en ondersteuningsaanbod ten aanzien deze doelgroep en wat is het bereik ervan ? Zijn er eventueel lacunes/overlappendingen?
3. **Welke ambities zijn er** om rond deze doelgroep te werken en welke beleidsvisie willen/kunnen we gebruiken om een beleidsplan hieromtrent op te stellen ? Hoe vertellen we deze ambities naar concrete en gedeelde beleidsvoorstellen?

Wie deze jongeren zijn is een moeilijk te beantwoorden vraag. Een heel aantal onder hen blijven immers onder de radar van het sociaal werk. Onze raming kwam op een **400-tal Brugse jongeren** die worstelen met problemen waarvan duidelijk is dat ze die niet op eigen krachten zullen te boven komen. In het onderzoek werd ook een profielschets weergegeven van deze jongeren die toont dat het een vrij heterogene groep is, maar tegelijk ook aangeeft dat een aantal kenmerken van hun situatie vaak terugkomen: het gezin heeft het financieel niet breed, er zijn vaak problemen met tewerkstelling, huisvesting en gezondheid, de schoolcarrière verloopt moeizaam, jongeren vertonen risicogedrag op vlak van alcohol en drugs, er is een weinig gestructureerd tijdgebruik, rondhangen op straat maakt daar deel van uit. De meeste van deze jongeren hebben wel wat veerkracht en kunnen zich op eigen houtje ontworstelen aan een achtergestelde situatie, zeker als ze daarbij ondersteund worden door iemand die in hen gelooft, een leerkracht, een hulpverlener, een jeugdwerker, een trainer, ... Als positieve, ondersteunende in de omgeving ontbreken dreigen de jongeren in een spiraal terecht te komen. Ze gaan zich vaak neerleggen bij de situatie, geloven niet

meer in verandering, ze gaan die zelf ook afwijzen. Het wordt een ingewikkeld kluwen van uitsluiting en zelfuitsluiting, waarbij niemand, ook de jongeren zelf niet, nog oorzaak en gevolg van elkaar kan onderscheiden.

Dat brengt ons bij de tweede vraag. Het is aan het sociaal werk om ondersteunend tussen te komen bij deze groep jongeren, als het moet op een outreachende (vindplaatsgerichte) wijze. We hebben het Brugse aanbod in beeld gebracht. De vaststelling daarbij was duidelijk: veel engagement en expertise en ook een bereidheid om vindplaatsgericht te werken, maar er is veel versnippering. We werken naast elkaar en we werken ook vanuit ons eigen aanbod. De vragen van jongeren moeten daarbinnen passen, anders kunnen we niet helpen. Deze vaststelling komt voor uit een uitgebreide SWOT-analyse die we hier nog eens schematisch weergeven.

Sterktes	zwaktes
krachtig werkveld	aanbodgestuurd denken overheerst, er blijven veel mazen in het net
stevig draagvlak bij lokale besturen	sociaal beleid van de lokale besturen is sterk versnipperd
gediversifieerd werkveld	pistachio-effect wordt nog te weinig onderkend
sterke gerichtheid op aanklappend werken	weinig opvang voor jonge mannen
projecten (zoals vindplaatsgericht werk en casemanagement) zijn aanvullend op het aanbod	geen of weinig nazorg
	te weinig flexibiliteit bij intake, vraag moet passen in het aanbod
	nog niet aanklappend genoeg
	complexe sociale problemen worden versnipperd aangepakt
	weinig beleidsbeïnvloeding vanuit het sociaal werk
Kansen	bedreigingen
nieuwe beheers- en beleidscyclus	managerialisme versterkt navelstaarderij en kortetermijndenken bij diensten en voorzieningen
verdere decentralisering naar het lokale niveau	concentratie op organisatorische randvoorwaarden, eerder dan op de essentie van sociaal werk
sociaalpedagogisch kader als handvat voor constructieve reflectie op complexe problemen	'overdracht' van werk met minderjarigen naar volwassenenwerk loopt stroef
Dienst Stedenbeleid als krachtige partner	opsluiten van sociale problemen in de welzijnssector, sterkere bruggen nodig naar huisvesting, gezondheid, tewerkstelling, ...
preventiedienst, jeugddienst, CAW en OCMW slaan de handen in elkaar	Brugge kampt niet met heel veel sociale problemen, dat verkleint wel de zichtbaarheid
grote stad, maar geen grootstad	

De SWOT geeft ook aan dat het antwoord op deze uitdagingen niet volledig in handen van het lokale niveau ligt. Grote delen van het werkveld worden aangestuurd vanuit Vlaams of federaal niveau. Toch hebben we op het lokale niveau wel enige troeven in handen (en het ziet er overigens, net zoals in Nederland, naar uit dat de impact van het lokale niveau alleen maar zal toenemen, ook daarom is dit een interessante denkoefening). Vanuit het onderzoeksproces dat in het voorliggende rapport uitgebreid wordt beschreven, kwamen we tot vijf grote aanbevelingen, we splitsen die hier in acht meer concrete voorstellen van acties die naar ons aanvoelen moeten ondernomen worden:

1. Er wordt een **jeugdwelzijnsoverleg** opgericht. Vanuit deze groep wordt het jeugd-welzijnsbeleid in Brugge aangestuurd.
 - Zowel het Stadsbestuur, het OCMW als het particulier initiatief zijn hier vertegenwoordigd. De initiatiefnemers die dit ganse denkproces in gang hebben gezet vormen alvast een accurate kerngroep: Stedelijke Preventiedienst, Stedelijke Jeugddienst, OCMW en CAW.
 - Een **werkveldoverleg** moet tegemoet komen aan de brede vraag vanuit het werkveld naar verdere (informele) discussiemogelijkheden over dilemma's, knelpunten en perspectieven in het sociaal werk, zowel in ruime zin als over meer concrete thema's. Dit overleg biedt ook een forum om elkaar en elkaars werking en perspectief beter te leren kennen. Dat zal de coherentie ten goede komen en zorgt ook voor 'warme' doorverwijzingen (naar mensen, eerder dan naar diensten). Dit werkveldoverleg wordt voorbereid door het jeugdwelzijns-overleg en komt tweemaal per jaar samen.
 - Het jeugdwelzijnsoverleg heeft een mandaat van de gemeenteraad en van het werkveld (via het werkveldoverleg) om de beleidsaanbevelingen uit dit rapport verder op te volgen en tot concrete voorstellen uit te werken.
 - Het vertrekpunt van de werkzaamheden van het jeugdwelzijnsoverleg zijn de noden van kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities. Sectorale kavels en kokers worden daarbij zoveel mogelijk overstegen. De eerste vraag is: 'Wat kunnen we betekenen in een bepaalde situatie?' En niet: 'Hoe leiden we bepaalde jongeren toe naar het bestaande aanbod?'
 - De focus ligt op die groep jongeren in de marge die niet, niet meer of nog niet wordt bereikt vanuit het geïnstitutionaliseerde aanbod of wiens integratie verloopt in jojo-curves doorheen projecten en trajecten. Hun aantal is niet duidelijk, maar wordt geraamd op een 400-tal jongeren tussen 14 en 22 jaar. Een groot deel blijft buiten beeld, maar vele jongeren zijn gekend in het werkveld (en meestal bij meerdere actoren).

2. De aansturing van het jeugdwelzijnsbeleid gebeurt vanuit een strategisch en methodisch perspectief (effectiviteit en efficiëntie, rekening houdend met de beschikbare middelen), maar ook vanuit een **socialpedagogisch en leefwereldgericht referentiekader**. Dat wil zeggen dat¹:
- pedagogische vraagstukken slechts betekenis en zin krijgen binnen hun sociale context: deze context moet actief betrokken worden, ook bij de definiëring van het probleem
 - niet het bestaande aanbod het uitgangspunt is (past de jongere in het aanbod?), maar wel de leefwereld van kinderen en jongeren (past het aanbod op de jongere?)
 - er bijzondere aandacht is voor eigen toegangs- en uitsluitingscriteria
 - 'gebrekkige' integratietrajecten altijd terug gekoppeld worden naar de aanwezige voorwaarden waaronder jongeren zichzelf kunnen integreren. Sociale integratie is niet enkel een individuele opdracht, het is ook een uitdaging voor het sociaal beleid.

Deze uitgangspunten zijn richtsnoeren voor het handelen van sociaal werkers, voor het beleid van voorzieningen en organisaties, maar ook voor het jeugdwelzijnsoverleg om de bestaande projecten en voorzieningen die ondersteund worden vanuit het Stedenfonds feedback te geven. Deze uitgangspunten worden aangevuld met een aantal meer concrete criteria. Het zal zeker duidelijk moeten worden in welke mate het bestaande aanbod getoetst werd aan de socialisatietrajecten die jongeren reeds hebben doorlopen. Daarvoor kan een beroep worden gedaan op sleutelfiguren in de context van de jongeren. Afhankelijk van die context zal dat bijvoorbeeld een OCMW, CLB of JAC-medewerker zijn. Jongeren die nog niet in contact kwamen met de hulpverlening zijn in veel gevallen wel bekend bij de jeugdopbouwwerker. De ontwikkelingen op het vlak van casemanagement zullen hierbij belangrijk zijn (zie 5.).

3. Sociale uitsluiting is een structureel gegeven, een sociaal beleid dat aaneenhangt van tijdelijke projecten en voortrajecten vermag daar weinig tegen. Bestaande projecten die werken met de moeilijkst bereikbare jongeren moeten erkend worden als **basisvoorziening**. Het gaat hier in eerste instantie over brede voorzieningen binnen de vrije tijd, de meest onvoorwaardelijke sfeer waarin contact kan gezocht worden met jongeren (vindplaatsgericht werk, 't Salon en buurtsport). Deze basisvoorzieningen hebben drie functies: recreatief (want deze jongeren hebben niet altijd toegang tot het bestaande aanbod), pedagogisch (levensvorming) en sociaal (herverdeling van

mogelijkheden via activering van het bestaande aanbod in functie van deze jongeren).

De verbindingen met het zogenaamde reguliere aanbod zullen altijd gezocht worden, maar 'doorstroming' mag geen obsessie worden. Immers, non-participatie aan het zogenaamde reguliere aanbod is niet de oorzaak van sociale uitsluiting of maatschappelijk kwetsbaarheid, maar is een kenmerk dat daarmee samenhangt.

Zeker in het geval van Buurtsport worden de pedagogische en sociale mogelijkheden onderbenut. Hier moet de dialoog met het OCMW worden aangegaan vanuit de vraag in hoeverre het OCMW zelf stappen wil en kan zetten om Buurtsport niet in te perken tot laagdrempelige sportparticipatie, maar ook de initiële sociaalpedagogische insteek van Buurtsport te herwaarderen.

4. In de mate van het mogelijke en op basis van grondige reflectie en evaluatie moeten versnipperde middelen geheroriënteerd worden zodanig dat het **leefwereldgericht** werken versterkt kan worden. Daarmee wordt bedoeld dat jongeren die geen handvatten vinden in het bestaande aanbod van voorzieningen en projecten zoveel als mogelijk opgevolgd worden in hun eigen omgeving (we noemden dat doorheen het onderzoek 'jeugdopbouwwerk'). Dit gebeurt niet vanuit een extern gedefinieerde hulpverleningsagenda, maar vanuit aanwezigheid en dialoog. De banden tussen deze werkers en de bestaande voorzieningen moeten onderhouden worden. Toeleiding is ook hier geen obsessie, maar de expertise vanuit de gespecialiseerde hulpverlening kan wel aangesproken worden (in zoverre dat mogelijk is binnen de bestaande eng sectorale Vlaamse en federale regelgevingen). Ook met buurtwerk moeten nauwe contacten opgebouwd worden. Sport kan een goed middel zijn om aan de slag te gaan, dat geldt ook voor het jeugdwerk (groepsvormende activiteiten, kamp) en voor cultuur.

Een verregaande stap zou kunnen zijn om verschillende projecten (LoGiN, vindplaatsgericht werk, Blink!, Buurtsport, VIP, I-Pot, Stuff, Switch, Jeugdadviseurs, AXI-bonnen, ...) samen te bundelen in een stevige en coherente sociaalpedagogische basisvoorziening, een steunpunt in de leefwereld van jongeren, aanvullend op de grote sectoren: onderwijs (met CLB), bijzondere jeugdzorg, tewerkstelling (met VDAB), het algemeen welzijnswerk (met OCMW en CAW) en geestelijke gezondheidszorg (met CGGZ en organisaties voor drughulpverlening). Nu heeft elke sector haar eigen projecten om 'toe te leiden' en om de 'uitval' in te perken of op te vangen. Dat kan beter. Een te drastisch ingrijpen in een organisch gegroeid werkveld is echter niet aan de orde. **Wat we vandaag wel met zekerheid kunnen stellen is dat de eventuele extra middelen van de Vlaamse Gemeenschap in het kader**

van het lokaal jeugdbeleid voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, prioritair hierop moeten worden ingezet. Ook de regeling met de AXI-bonnen wordt in dat licht herbekeken. De ontwikkelingen in het kader van de integrale jeugdhulpverlening moeten ook van nabij worden opgevolgd. Ook de inspanningen van de diverse partners (zie de OCMW- 'jeugdsite' moeten in dit licht kunnen bekeken worden).

5. Jeugdopbouwwerk is niet sectoraal gebonden. Het is geen jeugdwerk, jeugdzorg, jeugdhulpverlening of geestelijke gezondheidszorg. Jeugdopbouwwerkers zijn geen jeugdwerkers. Dat betekent dat jeugdopbouwwerkers jongeren met hulpvragen niet persé moeten 'overhevelen' naar de hulpverlening. Jeugdopbouwwerkers zijn ook geen jeugdhulpverleners. Ze zijn een steunpunt in de leefwereld van jongeren. Op het moment dat complexe problemen een antwoord vragen van buitenaf zullen zij de jongeren toeleiden naar de hulpverlening (of omgekeerd: de hulpverlening tot bij de jongeren brengen). **Laagdrempelige hulpverlening** (een luisterend oor en eerste diagnose) en **casemanagement** (contacten met verschillende hulpverleners die op de jongere zijn betrokken) zijn een mogelijk onderdeel van jeugdopbouwwerk. Hier zal de afstemming met LOGiN moeten bekeken worden (afhankelijk van de vraag hoe LOGiN evolueert, als een eigen hulpverleningsaanbod of vanuit de functie om bestaande hulpverlening te activeren in functie van jongeren). We moeten in elk geval bewuster omgaan met het toewijzen van programma's aan cliënten en omgekeerd.

6. Het weze duidelijk: Het bestaande geïnstitutionaliseerde aanbod (op het vlak van algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, bijzondere jeugdzorg, ...) moet betrokken zijn op deze ontwikkelingen, maar wordt zelf niet overbodig (al kunnen delen ervan wel geheroriënteerd worden, in de richting van meer outreachend werk en minder elkaar overlappende projecten). Het bestaande ondersteunende aanbod werkt immers goed voor 85% tot 95% van de jongeren. De focus van dit onderzoek werd gevormd door de zogenaamde gesloten 'pistachenootjes', dat zijn die jongeren die in het hulpverleningsschaaltje blijven liggen omdat niemand er de tanden wil op stuk bijten. Ze worden doorgegeven van hulpverlener naar hulpverlener en dreigen uiteindelijk helemaal overboord te gaan.

In dit verhaal zijn we gestart van de andere kant, de kant van de cliënt. Ook indien deze aanvulling niet meteen haalbaar is (daar is een breed draagvlak voor nodig in het werkveld, bij het management, bij de politiek), kunnen er stappen worden gezet in de richting van leefwereldgericht en vindplaatsgericht werken als aanvulling op een aanbod dat zijn plafond heeft bereikt. We moeten niet verder tot in het oneindi-

ge investeren in nieuwe projecten die mensen hulpverleningsklaar zullen maken, maar telkens een nieuw aanbod creëren, met bijhorende wachtlijsten. We moeten de hulpverlening voor een deeltje anders inzetten. We willen daarom mikken op aanwezigheid. Dat betekent dat we ondersteuning uitbouwen waarbij een vertrouwensrelatie prioritair is en waarbij we onze **interventie- en oplossingsobsessie** tot op zekere hoogte durven opzij schuiven. Dit gebeurt in eerste instantie vanuit de vrije tijd, maar ook de Centra voor Deeltijds Onderwijs werden naar voor geschoven als belangrijke vindplaatsen. De twee **centra deeltijds onderwijs** moeten extra aandacht krijgen vanuit het jeugdwelzijnsbeleid. Ondersteuning vanuit het jeugdopbouwwerk kan interessant zijn bij individuele vragen van leerlingen die het schoolse of het werkgerelateerde overstijgen.

7. Leefwereldgericht sociaal werk is meer dan aanwezigheid in de leefwereld, maar het kan een goede start zijn. In die zin moeten de verbindingen beken worden tussen het bestaande **buurtgerichte werk** en het jeugdopbouwwerk.

- In eerste instantie gaat het hier om het stedelijk buurtwerk in Sint-Pieters, Zeebrugge en Sint-Jozef. De receptieve werking van de buurtcentra is OK. De buurtwerkers zouden ook zelf meer de buurt moeten intrekken. Ze kunnen heel wat kennis verzamelen over hun wijk, over de situaties waarin gezinnen leven en overleven, over de noodzakelijke steun. In die zin een extra back-up voor de jeugdopbouwwerkers als het erop aankomt contacten te leggen met jongeren op het randje van uitsluiting en marginalisering.
- Naast Sint-Jozef, Sint-Pieters en Zeebrugge lijken er zich geen prioritaire buurten af te tekenen. Al scoort een deel van Sint-Andries (nabij de expressweg) en een deel van Sint-Michiels ook niet goed op de kansarmoede-atlas. Hier kan verkennend werk geleverd worden vanuit het jeugdopbouwwerk, in samenspraak met relevante partners (zoals dienstencentrum en vereniging waar armen het woord nemen).
- De verhoudingen met de particuliere buurtverenigingen moeten bekeken worden. De manier waarop deze werkingen ondersteund worden is ad hoc gegroeid vanuit Jeugddienst (voor de vakantiewerkingen) en Dienst Welzijn (structurele ondersteuning, weliswaar niet met het oog op professionalisering). Dit zijn vrijwilligerswerkingen. Ze zijn een belangrijk onderdeel van het sociaal weefsel in de wijk en moeten op die manier ondersteund en beoordeeld worden. Jeugdwerkingen die uitgebouwd worden in de meest kansarme wijken (volgende kansarmoede-atlas) verdienen zowel financieel als inhoudelijk extra ondersteuning (ook dit is een mogelijkheid om de middelen van de AXI-bonnen op een sociaal rechtvaardige wijze te herverdelen). De inhoudelijke ondersteuning kan komen vanuit

diverse partners in het ruimere Vlaamse werkveld, vanuit de jeugdopbouwwerkers (zeker in het geval van tienerwerkings) of vanuit de stedelijke buurtwerkingen.

8. **Signalen!** Sociaal werk heeft een signaalfunctie. Het wordt een doodoener omdat het zelden duidelijk is of er iets gebeurt met die signalen. We hebben doorheen dit proces een paar duidelijke signalen geformuleerd met betrekking tot het versterken van het sociaal beleid buiten de sociale sector. De signalen hebben betrekking op:

- **Huisvesting:** de onderste sport van de ladder is weggenomen met het reglement kamerwonen: dit zorgt voor een te dure woning/kamermarkt voor de doelgroep. Er zijn meer betaalbare woningen nodig. Daarmee samenhangend stijgt ook de nood aan laagdrempelige opvang en aan begeleid wonen. In laagdrempelige opvang kan geïnvesteerd worden, dat zal ook moeten gebeuren. Het verruimen van de huisvestingsmarkt is een ander paar mouwen, maar het is wel duidelijk dat het Sociaal Verhuurkantoor (SVK) haar aanbod zal moeten uitbreiden. Ook het voorkomen van uithuiszetting is een belangrijke troef in het Brugse werkveld, samen met de op til zijnde uitbreiding van het aanbod aan sociale woningen. Deze uitbreiding (vooral op Sint-Pieters) zal moeten gepaard met een goed onderbouwde visie op buurtwerking. In wijken waar het sociaal en cultureel (en vooral ook het economisch) kapitaal minder goed uitgebouwd is, is enige ondersteuning van buitenaf bij het uitbouwen van het buurt- en wijkleven niet overbodig.
- **Tewerkstelling :** de precarisering neemt hand over hand toe. De openbare besturen en de particuliere sector zullen nog meer moeten investeren in de creatie van waardige en duurzame jobs, naast de weinige menswaardige en zingevende mogelijkheden die de competitieve arbeidsmarkt nog biedt aan de mensen in de meest kwetsbare situaties. Brugprojecten en beroepsinlevingscontracten zijn relevante mogelijkheden die nog niet ten volle worden benut.
- **Onderwijs:** het recht op leren is meer dan het recht op toegang tot de school (zie hoger). Vanuit het jeugdwelzijnsoverleg zal in samenspraak met SWOB nagegaan worden hoe we kunnen investeren in die jongeren die 'onschoolbaar' worden verklaard. Het herschoolbaar maken lijkt niet altijd de meest accurate oplossing, niet voor de jongere, niet voor de leerkracht, niet voor de school. Het jeugdwelzijnsoverleg concretiseerde de opzet van een project leerrecht waarbij de diverse projecten en partners zullen betrokken worden. De twee centra voor deeltijd leren krijgen extra aandacht vanuit het jeugdwelzijnsbeleid. Zowel op het vlak van arbeid, onderwijs als zorg stellen zich hier dringende ondersteuningsnoden.

1. Er wordt een **jeugdwelzijnsoverleg** opgericht. Vanuit deze groep wordt het jeugdwelzijnsbeleid in Brugge aangestuurd, met mandaat van gemeenteraad en werkveld. Het jeugdwelzijnsoverleg wordt aangevuld met een **werkveldoverleg**.
2. Maatschappelijk kwetsbare jeugd verhuist van de marge van het jeugdbeleid naar het centrum van het jeugdwelzijnsbeleid. De aansturing gebeurt vanuit een **sociaalpedagogisch** kader waarbij recreatieve, sociale en pedagogische functie onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Niet het bestaande aanbod staat centraal, wel de leefwereld van jongeren.
3. Projecten die duurzaam met deze doelgroep werken worden **verankerd** in het Brugse welzijnsbeleid als deel van een sociaal pedagogische basisvoorziening. Dit geldt in eerste instantie voor 't Salon en voor Buurtsport. Andere **projecten** op het snijvlak met onderwijs, tewerkstelling en algemeen welzijnswerk worden grondig herbekeken samen met betrokken sectoren en in functie van de hier ontwikkelde doelstellingen. Er moet **meer samenhang** zijn, niet alleen organisatorisch, ook inhoudelijk.
4. Er wordt geïnvesteerd in meer leefwereld en vindplaatsgericht werken. Initiatieven worden gebundeld onder de noemer **jeugdopbouwwerk** en indien mogelijk wordt deze manier van werken beter uitgebouwd. Verwante projecten worden in de mate van het mogelijke met elkaar verweven. Eventuele extra middelen vanuit Vlaanderen voor het jeugdbeleid zullen geïnvesteerd worden in jeugdopbouwwerk. Ook de AXI-bonnen worden herbekeken.
5. Er wordt een systeem van **casemanagement** ontwikkeld, deels geënt op het bestaande systeem van LOGiN. Het gebundelde jeugdopbouwwerk kan hier een rol vervullen ten aanzien van jongeren die niet, nog niet of niet meer in contact zijn met het geïnstitutionaliseerde hulpverleningsaanbod.
6. Er wordt in eerste instantie vertrokken vanuit de onvoorwaardelijke relaties in de vrije tijd. Het wordt sterk aanbevolen om ook de twee **centra deeltijds onderwijs** te betrekken in het jeugdwelzijnsbeleid. Zo kan eventueel ondersteuning geboden worden vanuit het gebundelde jeugdopbouwwerk bij individuele vragen van leerlingen die het schoolse of het werkgerelateerde overstijgen.
7. Stedelijk **buurtwerk**, Buurtsport, jeugdopbouwwerk en particuliere buurtwerkingen moeten nauwer op elkaar betrokken worden. Dat geldt ook voor het beleid aangaande deze initiatieven.
8. Werk, huisvesting, onderwijs, gezondheid. Deze sociale grondrechten worden ondermaats gerealiseerd voor de meest kwetsbare groepen. Het jeugdwelzijnsoverleg zal elk jaar een duidelijke **signaalnota** opstellen ten behoeve van gemeenteraad en werkveld waarin een analyse wordt gemaakt van ontwikkelingen, noden en behoeften op dit vlak.

Bijlagen

Bijlage 1

Referenties

- Dasberg, L. (1975). *Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel*. Meppel: Boom.
- Kraaykamp, J. (1974). *Als je voor een dubbeltje geboren bent ...* Groningen: Wolters Noordhoff.
- Noorda, J. (1981). *Moet ik soms m'n bek houden? Jongerenopbouwwerk, een manier van werken met jongeren*. 's Gravenhage: VUGA.
- Polanyi, K., Arensberg, C. & Pearson, H. (ed.) (1957). *Trade and markets in early empires*. Glencoe: Free Press.
- Tiffany, G. (2010). Detached youth work in the United Kingdom. In: Specht, W. (ed.). *Mobile Youth Work in the Global Context* (pp. 66-73). Sternenfels: International Society for Mobile Youth Work.
- Van Susteren, J. (1991). *Helpen in eigen omgeving. Vindplaatsgericht werken*. Utrecht: SWP.
- Veenbaas, R., Noorda, J. & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. Visie, methodiek en voorwaarden*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Vranken, J., De Boyser, K. & Dierckx, D. (2005). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2005*. Leuven: Acco.

Bijlage 2

Bevraagde sleutelfiguren:

1. Stedelijke Preventiedienst, diensthoofd Koen Timmerman
2. Stedelijke Jeugddienst, diensthoofd Tommy De Boi
3. CAW, algemeen directeur Piet Baes en Directeur hulpverlening Katrien Delrue
4. OCMW, stafmedewerker algemeen beleid Stefaan Lambrecht
5. Groep Intro, vormingswerker Wendy Teerlinck
6. Switch/Groep Intro, vormingswerker Tim Gevaert
7. Switch (OCMW), maatschappelijk werker Kelly Dumalin
8. OCMW, Trajectbegeleiding, maatschappelijk werker Inge Waeyaert
9. Centrum Deeltijds Onderwijs, coördinator Wim Vanhoutte
10. Centrum Deeltijds Onderwijs, leerlingenbegeleidsters Marianne Sercu en Martine Depondt
11. Centrum voor Leerlingenbegeleiding, begeleidster CLW Maryse Timmerman
12. Stedelijke Buurtwerking Zeebrugge, coördinator Geert Pollin
13. Stedelijke Buurtwerking Sint-Pieters, coördinator Patrick Anthone
14. Buurthuis Sint-Pieters (Blauwe Poort), De Wissel, beheerder Guido Maertens en vrijwilliger Marisa
15. Blink! (Time-Out), coördinator Katrien Pintelon
16. Stedelijke Preventiedienst, vindplaatsgericht werker Kenny Rogiers
17. Buurtsport, coördinator Sven Casteleyn
18. JAC – jeugdadviseurs, jeugdhulpverlener Femke den Hollander
19. 't Salon (en voorzitter Stedelijke Jeugdraad), jeugdwerker Kira Vergote
20. LOGiN, jeugdhulpverleners Jeroen Slambrouck en Charlotte Vanbleu
21. CAW, Mieke Burggraeve, coördinator JAC/Salon/LOGiN
22. Wieder, Vereniging waar Armen het Woord Nemen, beroepskracht Pascal Cockhuyt
23. Comité Bijzondere Jeugdzorg, consulent Jeroen Demeyere
24. Dienst Welzijn, diensthoofd Theo Vandeplass
25. Netwerk vrijetijdsparticipatie (OCMW), medewerker Bart Hollevoet
26. De Sleutel, Linda Doom, preventiewerkers Ruben De Schepper, Wim Vens en Tom Vanhoutte
27. De Patio, Bart Sanders, bemiddelaar
28. Crisisopvang 't Sas, Elke Van Mieghem, coördinator

Bijlage 3: Deelnemers veldwerkoverleg: denkdag en plandag

Stad Brugge: Stedelijke preventiedienst	Stefan Hooft
Stad Brugge: Stedelijke preventiedienst	Geert Pollin
Stad Brugge: Stedelijke preventiedienst	Patrick Anthone
Stad Brugge: Stedelijke preventiedienst	Kenny Rogiers
Stad Brugge: Stedelijke preventiedienst	Haroun Karim Rajput
Stad Brugge: Stedelijke preventiedienst	Niek Vanmaeckelberghe
Stad Brugge: Stedelijke jeugddienst	Tommy De Boi
Stad Brugge: Stedelijke jeugddienst	Wouter Dobbelaere
Stad Brugge: Dienst onderwijs	Annelies Vandenberghe
Stad Brugge: Dienst welzijn	Syvrine Bodin
De Sleutel	Wim Vens
De Sleutel: VIP	Ruben Deschepper
De Sleutel: Stuff	Julie Parmentier
De Sleutel: Stuff	Marjan Velghe
CAW Regio Brugge - Directeur	Piet Baes
CAW Regio Brugge - Directeur	Katrien Delrue
CAW Regio Brugge - Coördinator jongerenteam	Mieke Burggraeve
CAW Regio Brugge - jac	Femke den Hollander
CAW Regio Brugge - jac	Machteld Sergeant
CAW Regio Brugge - Login	Jeroen Slambrouck
CAW Regio Brugge - Login	Charlotte Vanblue
CAW Regio Brugge - Begeleid zelfstandig wonen	Sabrina Decuypere
CAW Regio Brugge - De Lane	Daphné Geernaert
CAW Regio Brugge - 't Salon	Kira Vergote
voorzitter stedelijke jeugdraad	
OCMW	Stefaan Lambrecht
OCMW: Switch	Kelly Dumalin
OCMW: Trajectbegeleiding	Inge Waeyaert
OCMW: Trajectbegeleiding	Iris Vermeire
OCMW: 't Scharnier	Eric Hoven
OCMW: 't Scharnier	Sabrine Vlamincq
OCMW: Buurtsport	Sven Casteleyn
Blink!	Katrien Pintelon
Inloophuis 't Sas	Dirk Debruyne
Centrum Deeltijds Onderwijs	Marianne Sercu
Centrum Deeltijds Onderwijs	Martine Depondt
Centrum voor leerlingenbegeleiding	Maryse Timmerman
Groep Intro	Wendy Teerlinck
Uit De Marge	Jan Deduytsche
Uit De Marge	Filip Coussée
Uit De Marge	Sophie Demeere
Uit De Marge	Bart Neiryndt
vzw De kantel	Geert Six
vzw Nieuwland	Johan
CLB Brugge	Catherine Ryckeboer
CLB Brugge	Sabine Stroobandt
CLW KTA	Lode Brouckaert

Bijlage 4: ENKELE BEGRIPPEN WAT MEER UIT DE DOEKEN GEDAAN

Sociale integratie, pistachio's, leefwereld en sociale pedagogiek.

Sociale integratie

Ieder individu dient zich op een aanvaardbare manier te integreren in het grotere geheel. Deze **sociale integratie** is meer dan een individuele opdracht. Er zijn verschillende hulpmiddelen beschikbaar. Doorgaans worden 3 kanalen onderscheiden (zie Polanyi, 1957):

- **Wederkerigheid:** de eigen omgeving, familie, burens, netwerken, ...
- **Herverdeling:** geïnstitutionaliseerde solidariteit (leefloon, werkloosheidsvergoeding, ziekteverzekering, kindergeld, ...), maar ook alle andere mechanismen die de publieke ruimte ontsluiten (bibliotheek, cultureel centrum, wegennet, lage inschrijvingsgelden onderwijs, huursubsidie, belastingsaftrek loonkosten voor werkgevers, energie- en bouwpremies allerhande, ...)
- **Ruil:** producten worden op de markt ingeruild voor andere producten. De meeste mensen verkopen hun arbeid op de arbeidsmarkt.

Vandaag is de ruil het belangrijkste mechanisme geworden. Het belang van wederkerigheid en herverdeling zijn fel afgenomen als herverdelingsmechanismen. De ruil is met de groei van het kapitalistisch productiesysteem steeds meer afhankelijk van vraag en aanbod en wordt minder geregeld door sociale relaties of door de overheid.

Afhankelijkheid van de overheid (herverdeling) wordt vermeden. Afhankelijkheid van de markt wordt daarentegen vertaald als autonomie. Doorgaans zijn degenen die het zwakste staan op de markt niet meteen mensen met een sterk sociaal netwerk. Door **mattheüseffecten** op verschillende niveaus genieten ze ook minder van de voordelen van het herverdelingssysteem. De mensen die zwakke posities bekleden ten aanzien van een of (meestal) meerdere van deze integratiesferen worden ondersteund door sociale voorzieningen (allen samen te vatten onder de noemer 'sociaal werk', het werk dat geleverd wordt op de brug tussen individu en samenleving). Deze voorzieningen zijn de laatste decennia aantoonbaar selectiever geworden: de voorwaarden om toegang te krijgen zijn strenger geworden. Sociale bijstand en sociale voorziening zijn zeker niet onvoorwaardelijk.

Dit ingewikkelde integratiedebat wordt permanent gevoerd in een breed maatschappelijk **sociaal-politiek debat**. Degenen met de zwakste posities op de markt hebben in dat debat niet bepaald een doorslaggevende stem. Dat is niet zelden omdat ze zich aangepast hebben aan hun gemarginaliseerde positie. Aangeleerde hulpeloosheid, frustratie, ... maar ook een zekere creativiteit maken deel uit van die overlevingsstrategieën.

Preventie, interventie?

Sociale voorzieningen hebben het niet gemakkelijk om daarmee om te gaan. Zeker niet in tijden van crisis, waarbij steeds meer mensen ondersteuning vragen en die ondersteuning tegelijk steeds meer gekoppeld wordt aan **voorwaarden** en bepaalde na te streven **uitkomsten**. Ondersteuning moet ook steeds korter worden in de tijd. Voorzieningen zijn daarom geneigd – vaak onbewust – om te gaan afromen. Ze concentreren zich op die cliënten waarvan ze oordelen dat de (door de overheid) gewenste intake- en outcomecriteria kunnen behaald worden. Die cliënten die het minst zwak staan, vinden in dit aanbod hier vaak de gewenste handvatten om zich te handhaven. De andere cliënten ervaren het aanbod als weinig bruikbaar. Het aanbod heeft niet de nodige ruimte om de aansluiting te realiseren met de leefwereld van de cliënt. Nog-wat-meer-van-hetzelfde volstaat hier niet. Dit zijn de pistachio-nootjes die van het ene voortraject naar het andere integratieproject geschoven worden. Er worden programma's opgezet die de cliënten doorlopen, maar zowel cliënten als hulpverleners hebben vaak het gevoel dat ze niet verder komen dan wat pappen en warm houden. Of ze sukkelen van de ene wachtlijst op de andere.

Voor deze jongeren kunnen we sociale integratie niet inperken tot institutionele integratie. Dat is voor de doorsnee jongeren voldoende. De instituties sluiten aan bij hun leefwereld. Bij de dingen die ze (kunnen) kennen en begrijpen. Integratie op school, in het jeugdwerk, in de sportclub, op de arbeidsmarkt, ... Het lukt niet voor die gesloten pistachio-nootjes die achterblijven in het schaalpje als alle jeugdwerkers, leerlingenbegeleiders en hulpverleners de revue zijn gepasseerd en de nootjes eruit geplukt hebben waarmee wel te werken valt binnen de context die hen opgelegd wordt. Toeleidingsstrategieën naar het aanbod falen, heropvoedingsstrategieën om jongeren te laten passen in het bestaande aanbod falen evenzeer. De sociale context van deze jongeren is te complex of staat te ver af van de gangbare normen van sociale integratie. Het aanreiken van een goedbedoeld pedagogisch aanbod schiet te kort. We noemen ze onschoolbaar, straks wellicht ook onjeugdwerkbaar (of zoals in de jaren 50 'unclubabble'). Ze zijn ook niet gemotiveerd om deel te nemen aan het aanbod, niet **hulpverleningsklaar** noemen we dat vandaag.

Leefwereldgericht werk?

Leefwereldgericht werk is een radicale aanvulling op het bestaande aanbod. Dat aanbod werkt in veel gevallen ook al leefwereldgericht (maar dan wel gericht op die leefwerelden die voor de hulpverlening en zijn criteria nog bevattelijk en bewerkbaar zijn). In die zin dat we niet nog wat meer van het zelfde bieden in de hoop de hiaten alsnog dicht te rijden. Zo hebben we immers gans ons jeugdbeleid uitgebouwd als een interventietrechter, waarbij onze maatregelen steeds indringender en gericht worden. De basis van waaruit we vertrekken en de verhoopte uitkomst waarop we ons baseren (sociale integratie) blijft onbevraagd, waardoor op elk niveau telkens de minst '(aan)gepaste' jongeren er weer uitgeknepen worden. Algemene preventie, geïndiceerde preventie, vroeginterventie, hulpverlening, ... zijn op die manier vrij inwisselbare termen. Ze hebben meer te maken met semantiek en met de systematiek van de hulpverlening (de interventietrechter kan ook preventiepiramide worden genoemd), dan met het perspectief van de cliënt.

Ook die 'onaangepaste' jeugd (of moeten we zeggen 'aangepast aan marginalisering?') heeft recht op ondersteuning. Onze voorziening toegankelijker maken is voor velen onder hen niet voldoende omdat het aanbod er hoe dan ook op dit moment niet bruikbaar is. We moeten we in eerste instantie *tijd en ruimte creëren overheen de grenzen en begrenzingen van het bestaande aanbod*. We moeten aansluiting vinden bij hun leefwereld. Het heeft geen zin om hen van het ene pedagogische programma in het andere te duwen. Enkel omdat die programma's er zijn en omdat ze ook hun streefcijfers moeten en willen halen. Pedagogische maatregelen zullen gepaard moeten gaan met een gedegen sociale analyse en tijd en ruimte om aan te sluiten bij de leefwereld van de jongeren. De specifieke expertise van alle sociaal werkers doorheen alle projecten en trajecten moet niet overboord worden gegooid, maar deze jongeren moeten niet toegeleid worden naar het aanbod, wel omgekeerd. Eerst een vertrouwensrelatie, dan de sociale analyse, dan het pedagogisch aanbod. Deze stappen zijn nodig omdat ze – anders dan bij de jongeren die beter aansluiten bij gangbare normen van sociale integratie – niet aanwezig zijn. De schuld daarvan kan bezwaarlijk bij de jongeren zelf worden gelegd. Deze situatie is een gevolg van (soms generatieslange) marginalisering en aanpassing aan marginalisering. We kunnen ze weren uit het aanbod, we kunnen hen van het ene traject naar het andere circuit sturen, maar uiteindelijk worden de pistachenoetjes in de vuilbak gegooid of gaan ze zichzelf helemaal afsluiten. We vinden ze later wel terug in de budgetbegeleiding, de thuislozenzorg of misschien wel in de gevangenis. Soms vinden we in dat laatste stadium opeens wel vormen van interventie die aanslaan. Is dat omdat daar de tijd en de ruimte aanwezig is? Kan best zijn, maar moeten we echt zo lang wachten? Kan onze laagdrempelige hulpverlening een niet wat lagere drempel hebben voor deze jongeren? Moeten we ze echt zo ver laten doorschuiven? Is het dan pas het moment om heel zwaar te investeren? Hadden we dat niet beter wat vroeger gedaan? Geen vroeginterventie, maar '**vroeginvestering**'.

Het maatschappelijke debat gaat de laatste jaren steeds meer in de richting van individuele responsabilisering. Al te vaak betekent dat pedagogische maatregelen inzetten (met of zonder dwang) zonder de nodige sociale analyse. Zonder die sociale analyse kunnen we geen bruikbaar pedagogisch aanbod opzetten. Zonder die sociale analyse kunnen we ook de voorwaarden waaronder jongeren kunnen/moeten integreren niet beïnvloeden (als we daar al toe komen, want dat vereist een grondig sociaal-pedagogisch debat overheen alle sectoren heen, ook overheen de zgn. 'sociale sector').

Als we aan deze mensen niet de bruikbare ondersteuning geven die ze verdienen, dan doorstaat ons beleid de toets niet van de menselijke waardigheid. Dan worden sociale grondrechten verder met de voeten getreden en blijft artikel 1 van onze OCMW-wet dode letter, net zo goed als onze sociale grondrechten..